

13. Børn, unge og familierne

13.1. Småbørn

Randers Kommune har et bredt og varieret tilbud på småbørnsområdet, der blandt andet omfatter kommunale, selvejende og private institutioner, børnebyer, dagpleje samt private børnepassere. Hertil kommer sundhedsplejen, som har kontakt til barn og forældre fra før fødslen og op igennem skolealderen, og tandplejen er i regelmæssig kontakt med alle børn og unge fra 0-22 år.

Der er aktuelt omkring 4.000 børn i dagtilbud, hvoraf ca. 1.500 er i alderen 0-2 år, og 2.500 er i alderen 3-5 år. På dagtilbudsområdet er der ansat ca. 1.400 medarbejdere. Dagtilbudsområdet i Randers Kommune er organiseret i 5 geografiske områder, der hver især består af både daginstitutioner og dagplejere. Der er tale om Dagtilbud Nordøst, Nordvest, Sydvest, Sydøst samt Dagtilbud Midt. Den overordnede ledelse i dagtilbudsområder varetages af en dagtilbudsleder. Der er i områderne et antal pædagogiske ledere, der varetager den daglige pædagogiske ledelse i daginstitutionerne. I dagplejen understøttes den faglige udvikling hos dagplejerne af dagplejepædagoger.

Der er i Randers Kommune 42 kommunale daginstitutioner, hvoraf langt de fleste er kombinerede daginstitutioner med både vuggestue og børnehave. Der er udover de kommunale daginstitutioner, 12 selvejende daginstitutioner og 2 daginstitutioner i forbindelse med børnebyer, der alle er en del af forsyningsforpligtelsen i kommunen. I forsyningsforpligtelsen indgår også 116 kommunale dagplejere. Herudover er der 8 private daginstitutioner samt et varierende antal private børnepassere. Udover de almene dagtilbud og dagplejere, er der til børn, der har behov for en særlig indsats: tre ressourcegrupper, der alle ligger i forbindelse med et alment dagtilbud samt en specialbørnehave.

Udvikling i børnetal

Fødselstal

I tabel 13.1 nedenfor ses fødselstallet for Randers Kommune i perioden 2014-2024. Med undtagelse af 2014 og 2015 ligger fødselstallet nogenlunde stabilt omkring 950-1.050 fødsler om året i perioden:

Tabel 13.1. Antal fødsler i Randers Kommune

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Antal fødsler	908	921	999	1.024	953	980	982	1.078	949	958	989

Kilde: Danmarks Statistik

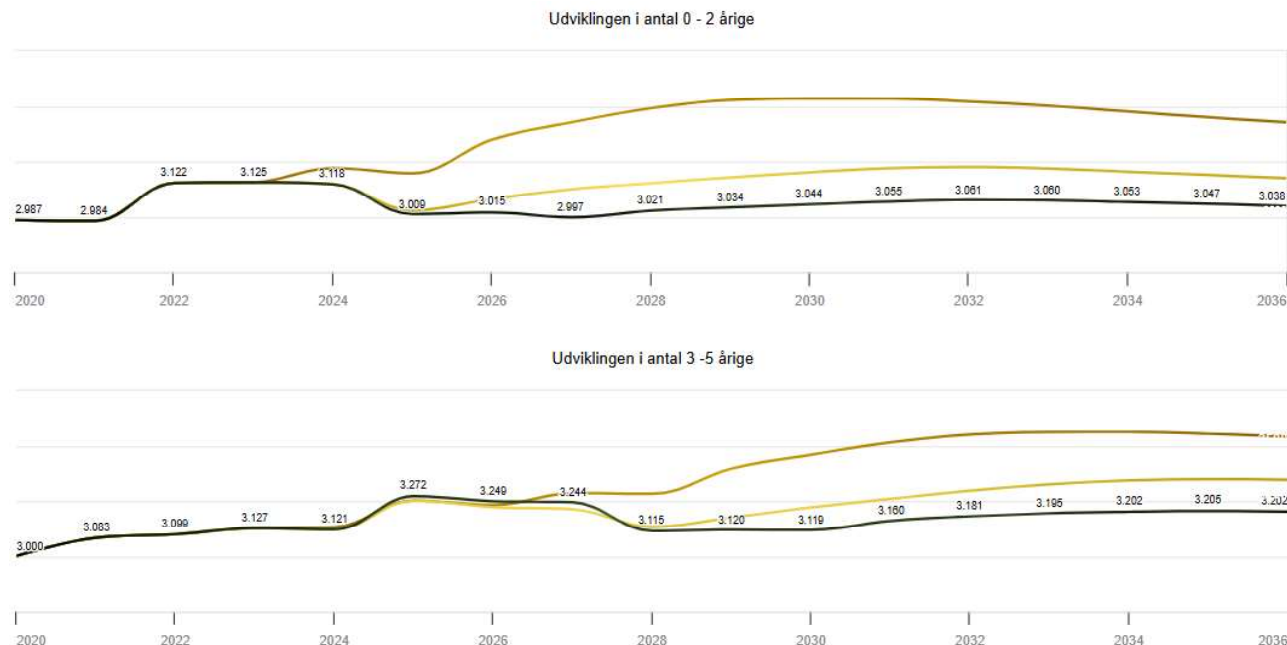
For yderligere oplysninger om fødselstal og demografisk udvikling henvises til tidligere afsnit om fødselsbalance. Randers Kommune har som nævnt et fødselsunderskud sammenlignet med de tre sammenligningskommuner.

Den nyeste befolkningsprognose viser en mere afdæmpet vækst i børnetallet end tidligere forventet. Udviklingen varierer dog mellem aldersgrupperne:

- For de 0-2-årige: Efter en mindre stigning frem mod 2022 stabiliserer antallet sig omkring 3.100 børn og forventes herefter at ligge på et relativt stabilt niveau frem til 2036.
- For de 3-5-årige: Efter en mere stigning frem mod 2025 forventes antallet af børn i børnehavealderen at stabilisere sig på et niveau omkring 3.260-3.340 børn i perioden 2030-2036.

Selvom prognosen viser en mere stabil udvikling i børnetallet end tidligere forventet, vil der stadig være geografiske forskydninger, som kræver tilpasninger i dagtilbudskapaciteten.

Figur 13.1. Udviklingen i henholdsvis antal 0-2-årige og 3-5-årige i Randers Kommune, perioden 2020-2036

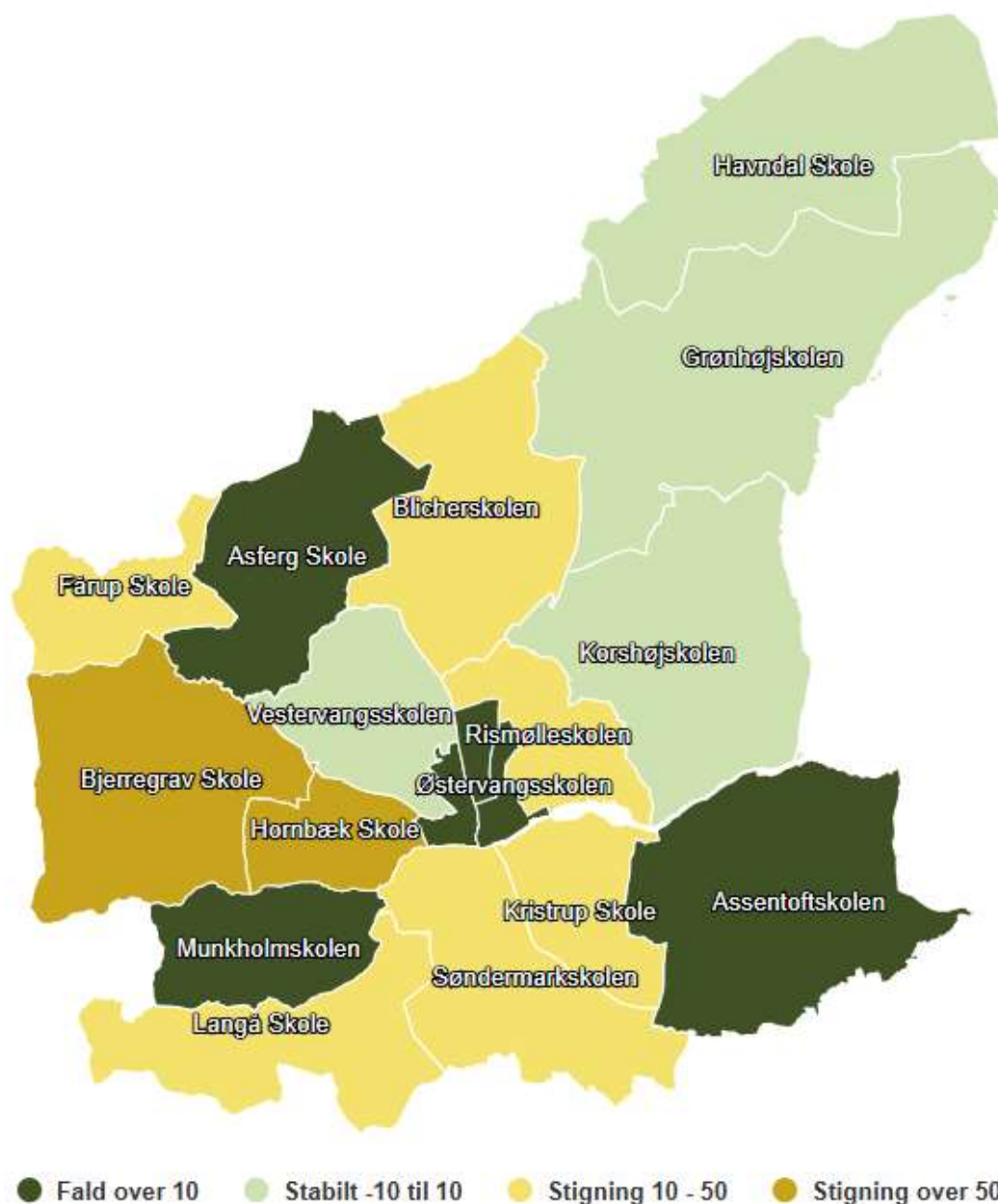
Kilde: Randers Kommunes befolkningsprognose. Grøn kurve = 2025-prognosen, gul = 2023-prognosen, mørkegul = 2022-prognosen.

Geografiske forskydninger i børnetallet

I kort 13.1 nedenfor er vist den forventede geografiske forskydning i udviklingen i børnetallet på tværs af kommunen i perioden 2024-2034. Kortet viser, at udviklingen ikke er jævnt fordelt i kommunen:

- Stigning i børnetallet forventes særligt i områder som Krstrup, Hornbæk, Bjerregrav, og Rismølle, hvor antallet af 0-5-årige forventes at stige med over 50 børn frem mod 2034.
- Fald i børnetallet registreres især i landdistrikterne, men særligt også i bydistrikterne omkring Hobrovejen og Nørrevang forventes en ændring i befolkningssammensætningen.

Kort 13.1. Forventet geografisk forskydning i børnetallet (0-5-årige) på tværs af Randers Kommune, perioden 2025-2035

Kilde: Randers Kommunes befolkningsprognose 2025, geografiske forskydninger i børnetallet.

Dette stiller krav til en målrettet kapacitetsplanlægning, hvor der sikres pladser i områder med vækst, mens ressourcerne tilpasses i områder med faldende børnetal.

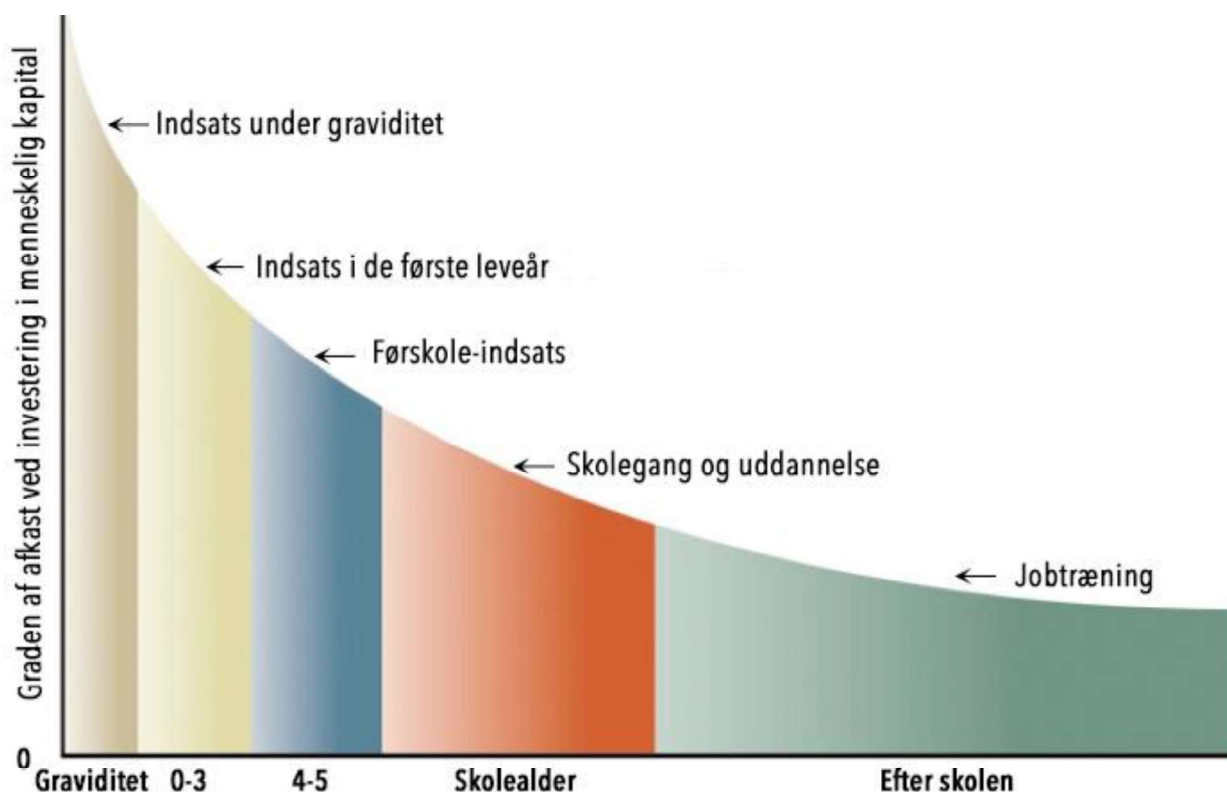
Tidlige indsatser

Fra forskningen ved vi, at tidlig forebyggelse kan have en stor effekt. Det er vigtigt at have for øje i forhold til småbørnsområdet og de indsatser, der sættes i værk for at sikre en tryk og stabil opvækst med potentiale for et godt liv.

Mange sociale og helbredsmæssige problemer hos børn og unge skyldes en mangelfuld indsats i de tidlige leveår. En manglende indsats tidligt kan betyde, at det bliver for sent at vende barnets udvikling. Tidlige indsatser overfor børnene er ofte mindre udgiftstunge end indsatser senere i livet. Ydermere er de mere skånsomme og mere effektive (Kilde: Professor Bjørn Holstein).

Dette underbygges også af Nobelprismodtageren James Heckman, som i sin forskning har demonstreret, hvordan investeringer i tidlig barndom giver de højeste afkast, både for det enkelte barn og for samfundet som helhed.

Figur 13.2. Heckman-kurven: Investering i de tidlige år

Kilde: Heckman, James J. (2008). "Schools, Skills and Synapses" (kurven er oversat fra engelsk til dansk).

Den såkaldte "Heckman-kurve" – vist i figur 13.2 – illustrerer, hvordan afkastet af investeringer i menneskelig kapital falder med alderen. Investeringer i tidlig barndom har størst effekt, fordi hjernen i disse år er mest modtagelig for påvirkning. Det er i denne periode, at sociale, emotionelle og kognitive færdigheder udvikles hurtigst, og hvor negative påvirkninger kan have langsigtede konsekvenser.

Ifølge Heckman forbedrer tidlige indsatser børns sociale mobilitet, reducerer fremtidige sociale udgifter og øger produktiviteten. Investering i tidlig indsats giver ikke kun menneskelige gevinster, men også økonomiske.

Ifølge analyser fra ROCKWOOLFonden er hver krone, der investeres i udsatte børn, en besparelse på op til syv kroner på længere sigt. Det skyldes færre udgifter til socialt arbejde, sundhedsvæsenet og retssystemet samt øget produktivitet, når disse børn vokser op til at blive aktive samfundsborgere.

Trivselskommissionen anbefaler netop i anbefaling 31 en systematisk opsporing af børn og unge i risiko for mistrivsel. Herunder et fortsat fokus på systematisk at identificere børn og unge i mistrivsel og sætte

tidligere ind i kommunerne, samt at allerede igangværende indsatser om tidlig opsporing på sundhedsområdet fastholdes.

Forebyggelse, som virker

Professor Bjørn Holstein opstiller tre enkle retningslinjer for god forebyggelse:

1. Tidlig opsporing og tidlige indsatser
2. Universelle indsatser til alle - uanset behov
3. Særlige indsatser for børn med erkendte problemer

Det er afgørende tidligt at få opsporet og igangsat indsatser, så barnet og familien kan få den rette hjælp og støtte hurtigst muligt. Dette kræver, at fagligt kompetent personale tidligt kommer i kontakt med børnene fx via sundhedsplejen, dagtilbud eller tandpleje.

Universelle indsatser taler sammen med de tidlige indsatser. Her er der tale om, at alle børn skal ses så tidligt som muligt fx via svangretilbud, sundhedspleje, tandpleje, dagtilbud af høj kvalitet, fremme af fællesskaber i skolen mv. Det stærke ved disse tilbud er, at de rammer alle og dermed kompenserer for, at vi ikke kan spotte alle enkelte børn med risiko for at få udfordringer. I ressourcestærke familier er der også risiko for angst, mistrivsel og helbredsproblemer blandt børnene. Billedligt talt kan man sige, at det svarer til, at vi alle kører med sikkerhedssele, og at vi ikke kun beder dem, der kører galt, om at gøre det. En del af de universelle indsatser koster ganske lidt i forhold til effekten.

Det er samtidig vigtigt, at der igangsættes indsatser i forhold de børn, som har forskellige udfordringer fx børn med psykisk syge forældre eller børn med kroniske somatiske sygdomme. Her kan man med en tidlig indsats forhindre langvarige forløb med fx angst og depression, og i nogle tilfælde forhindre en progression i tilstanden hos barnet.

Generelt kan det konkluderes, at der er et meget effektivt og et mindre udgiftstungt forebyggelsespotentiale, desto tidligere man laver sin opsporing og sine indsatser. Gode universelle indsatser sikrer, at alle børn får glæde af forebyggelsen, og at man ikke forfalder til kun at fokusere på de børn med de største og flest udfordringer – alle børn skal ses, og der skal laves særlige indsatser til de svageste.

Status - småbørnsområdet

Småbørnsområdet i Randers Kommune udgøres hovedsageligt af sundhedsplejen, dagtilbudsområdet og tandplejen.

Sundhedsplejen har kontakt til barn og forældre fra før fødslen og op igennem skolealderen. Medarbejdere og ledere på dagtilbudsområdet møder børnene i alderen 0-6 år, mens tandplejen møder børnene fra ca. 3-års alderen og helt op til de fylder 22 år.

Randers Kommune arbejder på disse områder med tidlige indsatser for at:

- Reducere ulighed tidligt i livet.
- Identificere børn med særlige behov og tilbyde målrettet støtte.
- Skabe trygge rammer, der fremmer læring og trivsel.

De første år er som nævnt ovenfor centrale for et barns udvikling. Her lægges grundstenene for et trygt og sundt liv med sociale færdigheder og god mental trivsel. Det er også i disse år familiens grundvilkår og status kan have stor indflydelse på barnets kommende udvikling og trivsel.

I barnets første leveår udvikles de grundlæggende sociale, kognitive og adfærdsmæssige kompetencer, som får betydning for resten af barnets liv. Et barn, der generelt ikke bliver mødt på sine behov, vil være i risiko for at opnå en utryk tilknytning til sine primære omsorgspersoner, hvilket kan have psykiske, sociale og fysiske konsekvenser for barnet. Det er således vanskeligt at skelne skarpt mellem fysisk og mental sundhed, og ligeledes mellem indsats rettet mod henholdsvis børns fysiske - eller mentale sundhed. De hænger uløseligt sammen.

Barnets tilknytning starter med de primære omsorgsgivere i familien, og senere i dagtilbuddet er det også afgørende, at børnene møder voksne, der er relationelt kompetente og således evner at møde børnene i deres følelser og også kan være medvirkende til at skabe et positivt grundlag for den måde, barnet kommer til at indgå i relationer senere i livet.

Samarbejdet mellem fagprofessionelle er også essentielt for at skabe de bedste betingelser for de små børns trivsel, sundhed, udvikling og læring. Det sikrer en koordineret og helhedsorienteret indsats, der tager hensyn til barnets individuelle behov og situation. Denne tilgang bidrager til at skabe trygge rammer, hvor børn kan trives og udvikle sig optimalt.

Randers Kommune oplever i disse år en stigende ulighed på både socioøkonomiske faktorer og på sundhedstilstanden. Der er således en række familier, som kæmper med fattigdom, arbejdsløshed, sundheds- eller sociale og psykiske udfordringer. Dette kan have negative konsekvenser for disse børns trivsel, udvikling og læring, da de kan mangle adgang til forskellige ressourcer såsom sund kost, fritidsaktiviteter samt stabilitet og tryghed i hjemmet.

Dette har således stor betydning for både organiseringen og fagpersonalets arbejde og fokusområder på småbørnsområdet. I det følgende beskrives status på udvalgte parameter for småbørnsområdet i Randers Kommune.

Antal besøg af sundhedsplejersken – og et gab mellem indsats for småbørn og for skolebørn

Familier med almene behov i Randers Kommune tilbydes fem hjemmebesøg fra Sundhedsplejen frem til 8-10 mdr. alderen. Dette er ét besøg mindre end Sundhedsstyrelsens anbefalinger.

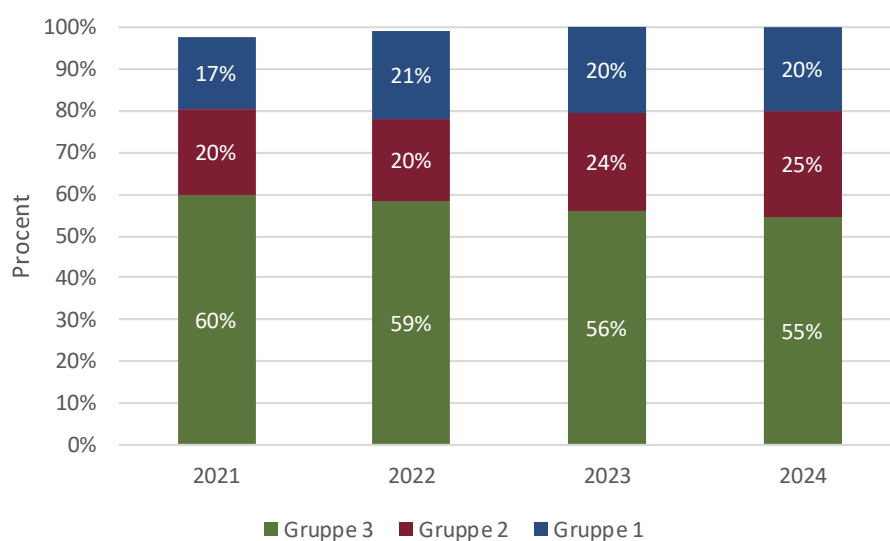
I 2024 blev Sundhedsplejen tilført 1 mio. ekstra til besøg hos småbørnsfamilier. Beløbet er midlertidig afsat for et år. Størstedelen af disse ekstra midler blev anvendt til et 1½ års besøg og resten af midlerne blev anvendt til at levere et besøg ved 4-6 mdr. til alle familier. Sundhedsplejens mulighed for i en periode at tilbyde 1½ års-besøget har mindsket det store spring, der ellers er, fra småbørns sundhedsplejersken slipper børnene ved 8-10 mdr. og til skolealderen, hvor de møder en skolesundhedsplejerske. 1½ års-besøget ligger præcis der, hvor mange børn viser stor selvstændighed, og her kommer behovet for "det gode nok forældreskab" i spil på en helt ny måde. Her skal balancen mellem udviklingsstøttende samspil balanceres med kærlig grænsesætning, så barnet stille og rolig kan udvikle egen evne til at regulere følelser. Besøget støtter det tværfaglige samarbejde omkring familien, da langt de fleste af disse børn er startet i dagtilbuddet.

Sundhedsplejen kategoriserer familier i forskellige risikogrupper efter familiens belastningsgrad. Kategoriseringen sikrer, at familier med tilsvarende belastningsgrader modtager et ensartet tilbud, uanset hvor i byen de bor. På den måde kan man arbejde effektivt med differentiering af tilbud alt efter behov.

En samlet opgørelse af kategoriseringen siger noget om, hvor stor en andel af familier i Randers Kommune der har udfordringer. En familie i den letteste risikogruppe er en familie uden belastninger af betydning for forældreevnen, og hvor barnet er i trivsel, hvorfor de blot modtager standardtilbuddet til nye familier. En familie i den højeste risikogruppe er en familie, hvor forældre og/eller barn har en særlig sårbarhed, og hvor familien forventes at skulle modtage det maksimale antal besøg, som Sundhedsplejen kan tilbyde.

Nedenstående graf i figur 13.3 viser fordelingen af familier i risikogrupperne i Randers Kommune gennem de sidste fire år, hvor sundhedsplejen begyndte at kategorisere familier. Det ses, at lidt over halvdelen af familierne i Randers Kommune er kategoriserede som lette (gruppe 3), mens en femtedel er kategoriserede i den højeste risikogruppe. Til sammenligning vil en gennemsnitlig kommune have ca. 16 pct. af familierne i den højeste risikogruppe (gruppe 1).

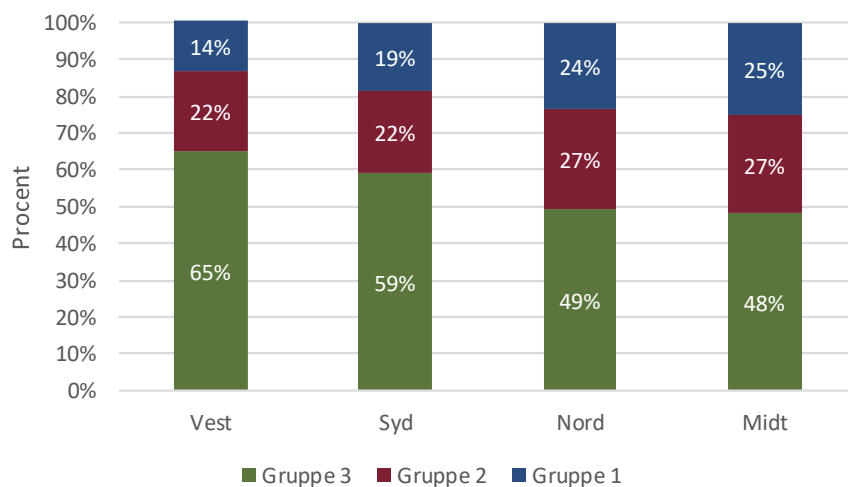
Figur 13.3. Kategorisering af besøg i sundhedsplejen

Kilde: Randers Kommunes egne data

I nedenstående figur ses kategoriseringen fra 2024 fordelt på sundhedsplejens områder i kommunen, her ses at der er geografiske forskelle.

Figur 13.4. Kategorisering af besøg i sundhedsplejen i 2024 fordelt på områder

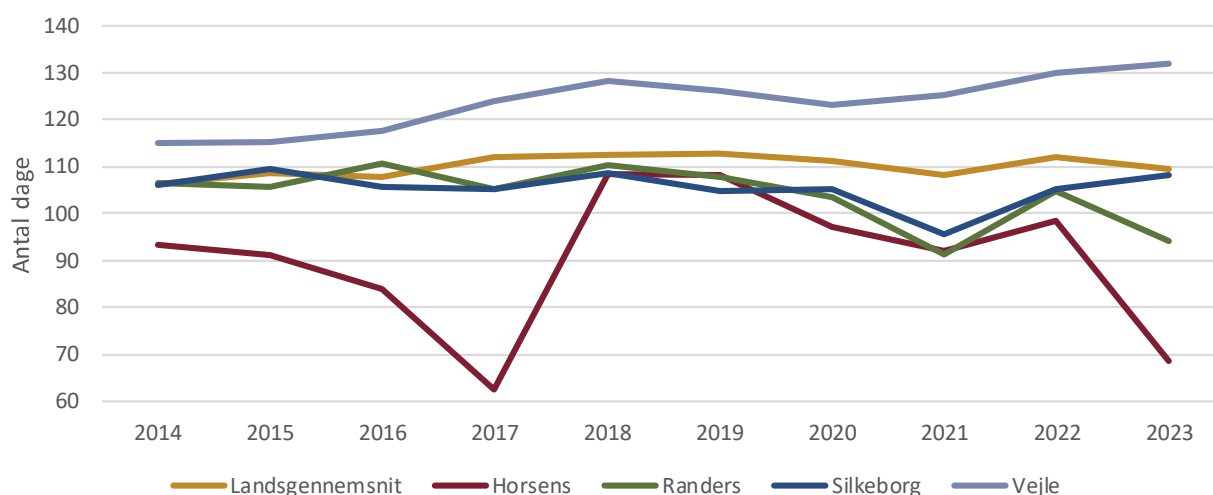
Kilde: Randers Kommunes egne data

Amning

Amning er vigtigt, fordi det fremmer barnets sundhed og udvikling samtidig med, at det styrker båndet mellem mor og barn. Modernælk indeholder alle nødvendige næringsstoffer og antistoffer, der beskytter barnet mod infektioner og sygdomme. Det reducerer risikoen for allergier, overvægt og visse kroniske sygdomme senere i livet. Amning har betydelige langsigtede fordele for barnet. Modernælk bidrager til en sund fysisk og kognitiv udvikling. Desuden peger forskning på, at amning kan have en positiv indvirkning på barnets læringsevne, da næringsstofferne i modernælk understøtter hjernens udvikling. Kort sagt, amning lægger fundamentet for et stærkere helbred og bedre livskvalitet gennem hele livet.

Sundhedsstyrelsens anbefaling er fuldammning de første 6 måneder (180 dage). Som det fremgår af nedenstående figur, er den gennemsnitlige varighed af fuld amning faldet i Randers Kommune fra 2014 frem til 2023. Landsgennemsnittet er i samme periode steget. Et lavt gennemsnit kan indikere udfordringer, for eksempel manglende viden, utilstrækkelig støtte med videre.

Figur 13.5. Gennemsnitlig varighed af fuld amning opgjort i dage i Randers Kommune, landsgennemsnitligt og i udvalgte kommuner

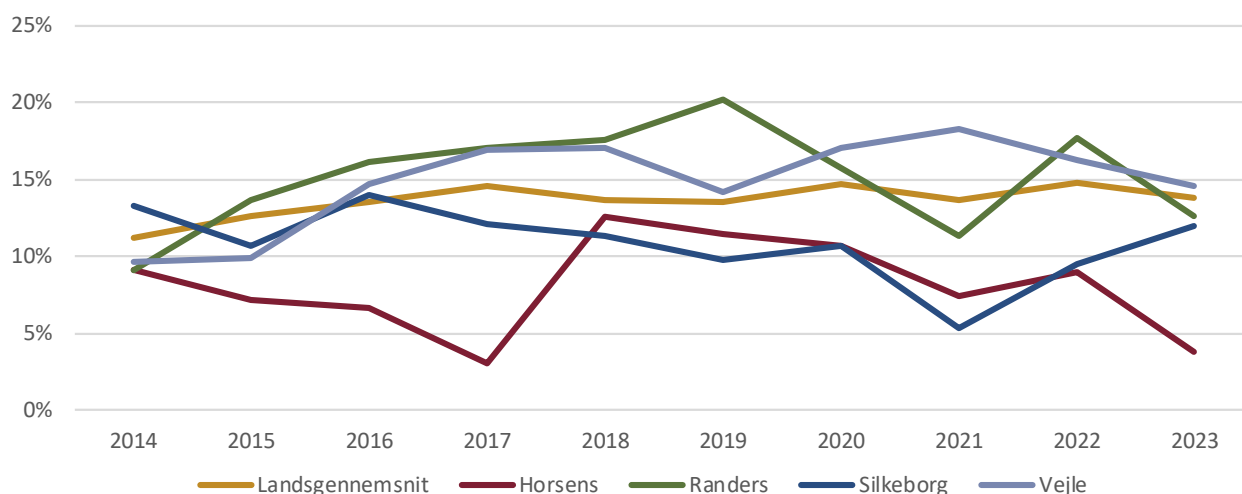

Kilde: Børnedatabasen, Sundhedsdatastyrelsen

Procentdelen af spædbørn, der bliver fuldammet i over 26 uger, er en vigtig indikator, der kan bruges på flere måder. Tallet kan bruges til at vurdere, hvor godt det går med at fremme anbefalingerne om amning, som understøtter barnets sundhed og udvikling. Derudover kan det anvendes til at vurdere om sundhedsplejens tiltag er effektive, eller om der er behov for forbedringer.

Figur 13.6 nedenfor viser, at Randers Kommune fra 2014 til 2019 oplevede en stor stigning i procentdelen af spædbørn, som blev fuldammet i over 26 uger og fulgte Sundhedsstyrelsens anbefalinger. Efterfølgende har der været både fald og stigninger, hvorfor Randers i 2023 har 13 pct, der er blevet fuldammet i over 26 uger, mens landsgennemsnittet er 14 pct.

Figur 13.6. Procentdel fuld amning i over 26 uger i Randers Kommune, landsgennemsnitligt og i udvalgte kommuner

Kilde: Børnedatabasen, Sundhedsdatastyrelsen

Tandsundhed

En del af sundhedsområdets sundhedsfremmende, forebyggende og behandlende indsats ligger i tandplejen. Tandplejen er i regelmæssig kontakt med alle børn og unge fra 0-22 år. Det er en del af et godt og sundt børneliv at komme regelmæssigt til tandpleje, og derfor har tandplejen opsøgningspligt overfor de familier, der ikke reagerer på indkaldelser til tandpleje. Det betyder, at tandplejen stort set ser alle børn og unge regelmæssigt og dermed har mulighed for ikke bare at arbejde med tandsundhed, men også opspore sygdomme og trivselsudfordringer. Tandplejen opsporer fx selvskadende adfærd, spiseforstyrrelser og brug af nikotinprodukter.

Tandplejen som opsporer

70 pct. af alle skader efter afrettelse eller vold i hjemmet, ses i hoved-hals regionen. Spiseforstyrrelser ses i mundhulen som specifikke syrepåvirkninger af tænderne og selvskader som fx "cutting" ser tandplejen ved den regelmæssige undersøgelse, hvor de er helt tæt på barnet/den unge. Tandplejens medarbejdere er specielt trænet i at se efter specifikke skader og i de tilfælde, hvor der er brug for støtte og hjælp i familierne, benytter tandplejens medarbejdere sig af deres skærpede underretningspligt.

Brug af nikotinholdige produkter afsløres også i tandplejen. Rygning kan ofte lugtes og ses som mørke belægninger på tænderne. Andre nikotinholdige produkter kan afsløres som tilbagetrækning af tandkødet eller misfarvninger. Når tandplejens medarbejdere ser tegn på brug af nikotinholdige produkter, tager de en snak med den unge og henviser evt. til nikotinstopforløb.

Forebyggelse og tidlig indsats virker

At forebyggelse og tidlige indsatser virker, kan blandt andet ses ved at studere forekomsten af huller i tænderne hos børn igennem de sidste 50 år. I 1971 besluttede Folketinget ved lov, at kommunerne skulle indføre gratis og opsøgende tandpleje for skolebørn i Danmark. Samtidig med indførelsen af den kommunale tandpleje blev kommunerne pålagt systematisk at indberette data om tandsundheden (SCOR).

En gennemgang af historiske SCOR-data i Tandlægebladet i 2023 viser, at en 7-årig i 1972 i gennemsnit havde 12,5 huller i tænderne. I 1992 var dette tal faldet til 6,6 huller og i 2022 havde en 7-årig i gennemsnit

1,78 huller i tænderne. ("Carieserfaringen i børne- og ungetandplejen i Danmark fra 1972-2022" Tandlægebladet, 2023").

Artiklen i Tandlægebladet viser, at den kommunale tandpleje med en systematisk forebyggende indsats har reduceret mængden af huller i tænderne hos danske børn fra ekstremt høj til ekstremt lav over 50 år.

Artiklen konkluderer således, at man ved en målrettet og tidlig forebyggende indsats, som omfatter undervisning i - og viden om, hvordan man selv ved daglig tandbørstning med fluortandpasta og kontrol af indtag af sukker, kan forbedre sin egen og familiens tandsundhed og opnå store resultater i sundhedstilstanden i en hel population. Den kommunale tandpleje viser på den måde, at en struktureret forebyggende indsats giver store sundhedsgevinster.

Tandsundhed i Randers Kommune

I nedenstående diagrammer ses udviklingen i tandsygdomme hos de 5, 7, 12 og 15-årige i Randers Kommune, i perioden 2013 til 2023, i sammenligning med landsgennemsnittet.

For de 5-årige og de 7-årige ses det, at mængden af tandsygdomme følger landsgennemsnittet. Dog ses en tendens til, at mængden af tandsygdom er stigende for de 7-årige i Randers Kommune. Dette er bekymrende.

Da vi ved, at den tandsygdom, som ses hos de 7-årige, er grundlagt i småbørnsalderen, er der behov for at analysere data nærmere og evt. justere tandplejens indsatser til de mindste børn, så denne udvikling fra 7-årsalderen kan ændres.

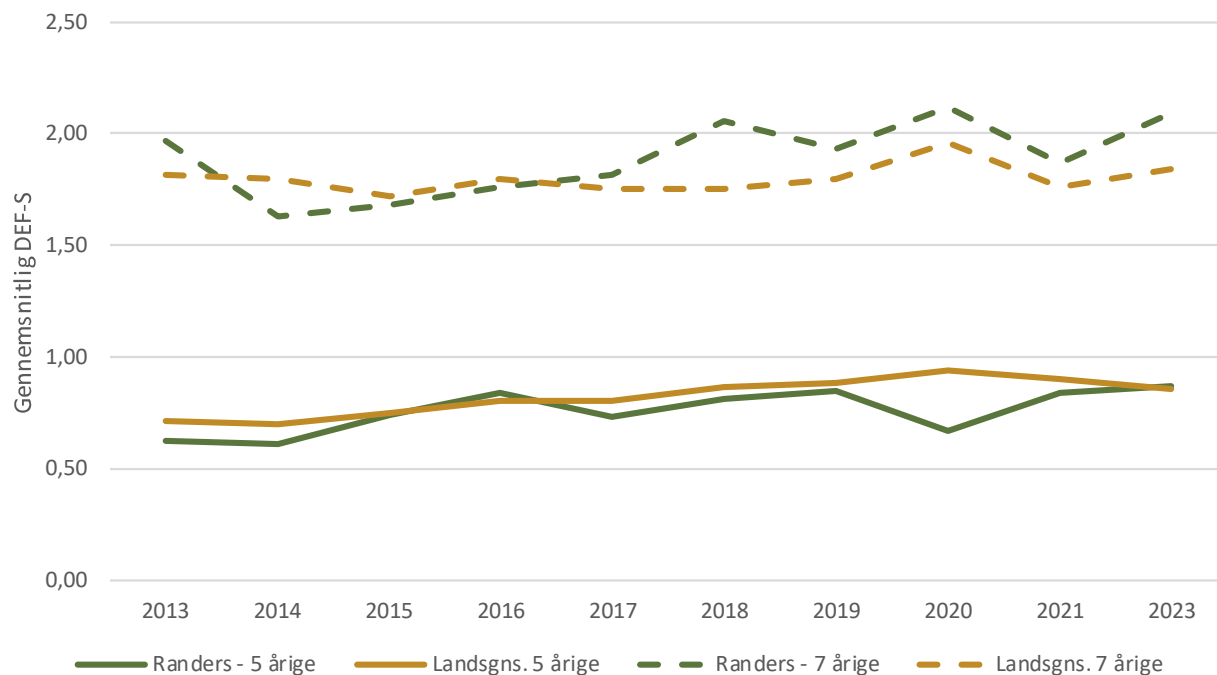
De 12-årige følger landsgennemsnittet med en tendens til en svagt faldende mængde tandsygdom.

For de 15-årige viste der sig en tendens til en stigende mængde tandsygdom i perioden 2018-2020. Tandplejen har reageret på dette ved siden 2021 at gøre en ekstra indsats for at få de 15-årige til den regelmæssige undersøgelse og i undersøgelsen at have et særligt fokus på en sundhedsfremmende og forebyggende indsats. Disse indsatser har givet en gevinst i form af en bedre tandsundhed blandt de 15-årige i de efterfølgende år.

Tandplejen i Randers Kommune viser således, at det med særlige og målrettede indsatser er muligt at ændre udviklingen. Målet for Tandplejen er at bringe Randers Kommune højere op end landsgennemsnittet.

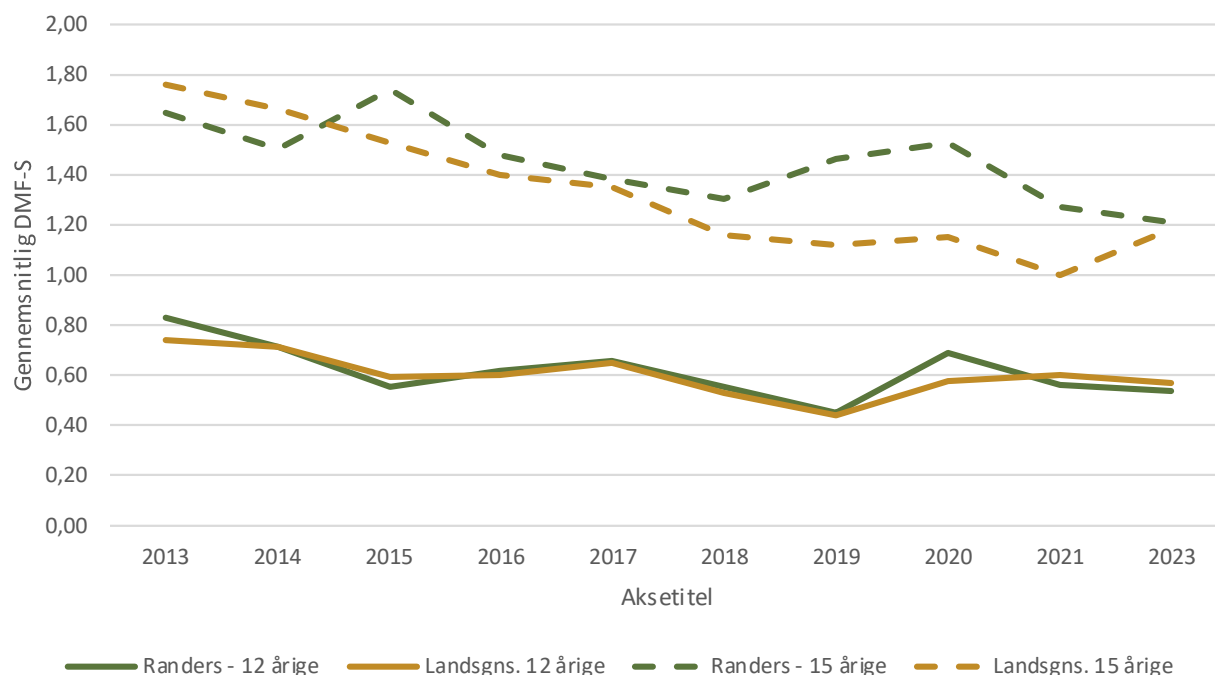
I figur 13.7 og figur 13.8 nedenfor ses udviklingen i tandsundheden hos børn og unge i Randers Kommune i perioden 2013-2023 sammenlignet med landsgennemsnittet for hhv. 5- og 7-årige og 12- og 15-årige.

Figur 13.7. Udviklingen i tandsundheden hos børn og unge i Randers Kommune og på landsplan i perioden 2013-2023, 5- og 7-årige (gennemsnitlig DEF-S i mælketænder)

Kilde: Tallene er fra Randers kommunale tandplejes obligatoriske indberetning om tandsygdomme hos de 5 og 7-årige til Sundhedsstyrelsens SCOR statistik.

Figur 13.8. Udviklingen i tandsundheden hos børn og unge i Randers Kommune og på landsplan i perioden 2013-2023, 12- og 15-årige (gennemsnitlig DMF-S i det permanente tandsæt)

Kilde: Tallene er fra Randers kommunale tandplejes obligatoriske indberetning om tandsygdomme hos de 12 og 15-årige til Sundhedsstyrelsens SCOR statistik.

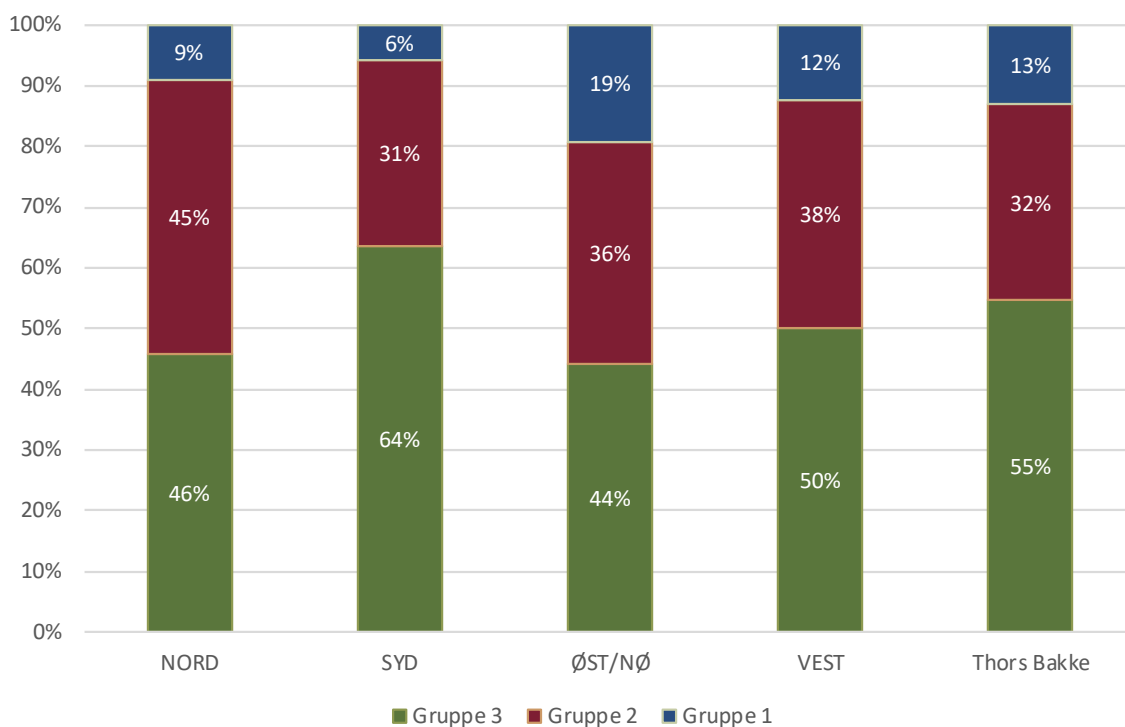
Tandsundhed blandt børn og unge i Randers Kommune (2024)

Tandsundhed er en vigtig indikator for både generel sundhed og trivsel blandt børn og unge. Data fra den kommunale tandpleje viser, at andelen af børn og unge i høj risiko for tandsygdomme varierer betydeligt på tværs af Randers Kommune. Når vi ser på, hvordan tandsygdommen fordeler sig hos børn og unge, så ser vi tydeligt den sociale ulighed i sundhed.

SCOR-data viser, at over halvdelen af alle børn ikke har huller i tænderne, men at tandsygdomme bæres af en lille gruppe børn med mange huller i tænderne. Der er ofte en sammenhæng mellem en families grad af udsathed, dårlige tandbørstevaner og huller i tænderne. Et barn, der ikke bliver hjulpet med tandbørstningen i det daglige og måske jævnligt har smerter fra tænderne, har dårligere betingelser for at leve et godt liv med gode kostvaner og et socialt acceptabelt udseende.

I figuren nedenfor ses andelen af børn fordelt på tre risikogrupper fordelt på tandplejens områder.

Figur 13.9. Børns tandsundhed fordelt på Tandplejens distriktsopdeling (risikogrupper)

Kilde: Randers Kommunes egne data. Tandplejens inddeling af børn i risikogrupper fordelt på områder.

Data kommer fra Randers Kommunes tandpleje og registreres, når borgere i Randers Kommune klassificeres som værende i en risikogruppe baseret på deres sundhedsdata og socioøkonomiske forhold. Risikogruppen er beregnet som andelen af borgere inden for specifikke aldersgrupper og geografiske områder, der opfylder kriterierne for at være særligt udsatte. Tallene er aggregeret, og resultaterne præsenteres både som absolutte tal og som procentvise andele af den samlede befolkning i de pågældende grupper og områder.

Figur 13.9 ovenfor viser, at Randers Kommune har en række områder i kommunen, hvor tandsundheden er ringe, og risikoen for udvikling af tandsygdom er meget høj – både sammenlignet med landsgennemsnittet, men også sammenlignet med gennemsnittet af kommunens andre områder. I tandplejens distrikt Øst, på Nørrevangsskolens tandklinik, ses det, at 19 pct. af alle børn og unge har aktiv tandsygdom, og dermed er i høj risiko for at udvikle yderligere tandsygdom (gruppe 1). Til sammenligning er det kun 6 pct. af børn og unge i distrikt Syd, på Tirsdalens Skoles tandklinik som vurderes at være i denne risikogruppe (gruppe 1). Dette understreger behovet for særlige indsatser overfor de mest udsatte børn og unge, idet man også i Randers Kommune kan se, at det er en lille gruppe af børn og unge, der bærer langt den meste tandsygdom.

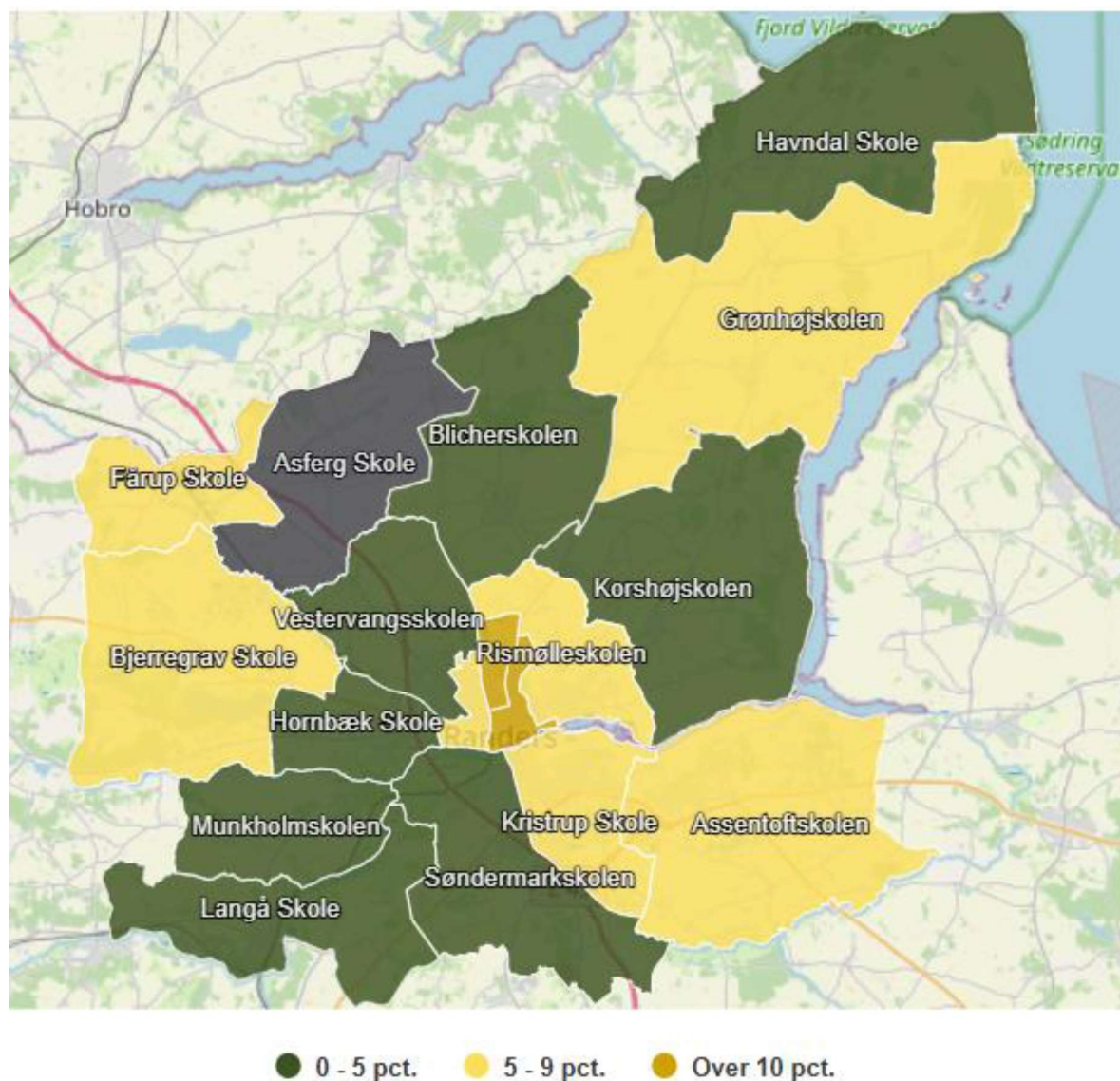
Kortet i nedenstående figur viser, at der er markante forskelle mellem skoledistrikterne i forhold til andelen af 3-5-årige i risikogruppen for tandsygdomme:

- Højeste andel i risikogruppen findes i Østervangsskolens distrikt (11,3 pct.) og Nørrevangsskolens distrikt (22,3 pct.), hvor hhv. hvert tiende og hvert femte barn er i høj risiko.
- Lavere andele ses i distrikter som Hornbæk Skole (1,6 pct.), Munkholmskolen (1,2 pct.) og Asferg Skole (1,5 pct.), hvor under 2 pct. af børnene vurderes at være i risikogruppen.

- Randers Kommunes samlede gennemsnit er 6,2 pct., hvilket betyder, at over 200 børn i alderen 3-5 år har øget risiko for tandsygdomme.

Data fordelt på områder i Randers Kommune bruges til at prioritere sundhedsmæssige indsatser og ressourcer i udsatte områder og sikre, at børn og unge får den nødvendige støtte til at forbedre deres tandsundhed.

Kort 13.2. Andel i risikogruppe 1 blandt de 3-5-årige fordelt på skoledistrikter

Kilde: Randers Kommunes egne data fra TK2

Nordby-projektet

Selvom antallet af børn med huller i tænderne i Nørrevangsskolens tandklinik distrikt i dag er meget højt, så var det for 12 år siden væsentlig højere.

Tandplejen designede derfor i starten af 2010-erne en indsats, hvor specialtrænede klinikassistenter tager ud i områdets daginstitutioner og børster tænder med de mindste børn. Projektet blev døbt Nordby-projektet.

I 2019 evaluerede tandplejen projektet og fandt, at antallet af huller i tænderne hos de mindste børn var halveret. En yderligere gevinst ved projektet har været, at børnene er langt mere trygge ved at komme på tandklinikken. (Tandplejeren, september 2019 s. 16-19)

Nordby-projektet er et godt eksempel på, at en målrettet forebyggende indsats i et område med en højere grad af social ulighed i sundhed, kan skabe øget sundhed og udligne den sociale ulighed i sundhed.

Nordby-projektet har været en del af effektiviseringerne i budget 2025-28, og projektet skal derfor ophøre helt med udgangen af 2026.

Guldborgsund Kommune ligner Randers Kommune

I Guldborgsund Kommune har man på samme måde som i Randers Kommune særlige geografiske områder, hvor tandsundheden er ringe, og risikoen for udvikling af tandsygdom meget høj. Med en tidlig og systematisk opsøgende indsats i et tværfagligt samarbejde med dagpleje og børneinstitutioner er det også her lykkedes at løfte et socialt udfordret område med nogle af landets dårligste tænder til et område, som i dag ligger på niveau med resten af landet. ("Børn har færre huller: Bissekøbing har vendt udviklingen", Tandlægebladet, 2022). Både Nordby-projektet og erfaringerne fra Guldborgsund Kommune viser, at man ved en struktureret og tidlig indsats overfor de grupper, som er i risikogruppen for tandsygdomme, kan ændre udviklingen i tandsundhed i en positiv retning.

Motorisk udvikling og fysisk inaktivitet

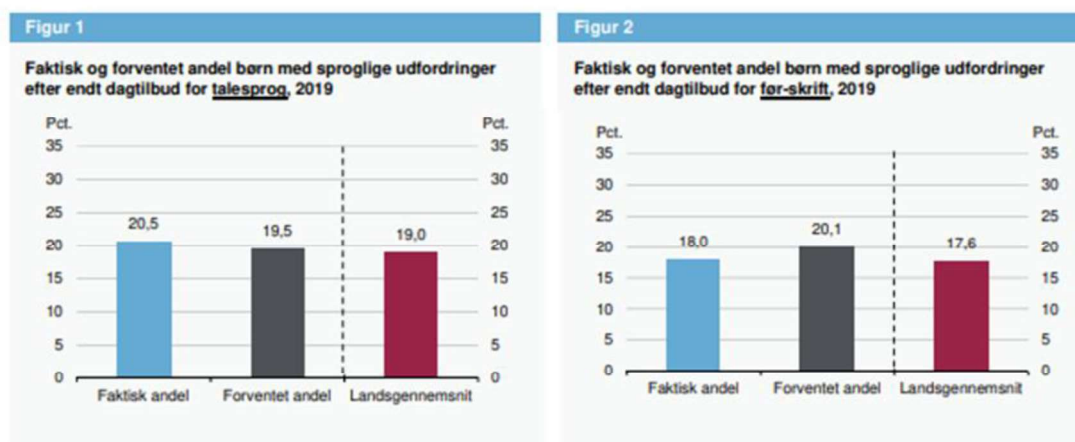
Mange børn og unge bevæger sig ikke nok, hvilket påvirker både deres fysiske og mentale helbred. En inaktiv livsstil kan føre til overvægt, dårlig motorik og senere helbredsproblemer. På den helt korte bane har fysisk inaktivitet negativ indflydelse på trivsel og søvnkvalitet. Der er desværre ikke tilgængeligt data omkring småbørns fysiske aktivitet i Randers Kommune, men det er et fokus for både sundhedsplejen og dagtilbuddene. Fokus på børns fysiske aktivitet, leg og deltagelse i fritidslivet er desuden også fremhævet i Trivselskommissionens anbefaling 29.

Børns sproglige udvikling

Ifølge Indenrigs- og Boligministeriets Benchmarkingenheds analyse af børn med sproglige udfordringer efter endt dagtilbud (2022), er knap hvert femte barn på landsplan sprogligt udfordret i henhold til talesprog og/eller før-skriftlige færdigheder. Endvidere viser analysen, at børn med anden etnisk herkomst end dansk på landsplan oftere er sprogligt udfordret sammenlignet med deres klassekammerater med dansk herkomst. Analysen peger også på, at børn, hvis mor højest har en grunduddannelse, oftere er sprogligt udfordret sammenlignet med børn, hvis mor har en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse. Dette fund er også gældende, når der tages højde for barnets herkomst.

Randers Kommunes andel af børn med sproglige udfordringer for både talesprog og før-skrift efter dagtilbud (2019) er lidt højere end landsgennemsnittet, hvilket fremgår af nedenstående figur 13.10 (figur 1 og 2). Figuren viser, at Randers Kommune har 1,0 procentpoint flere børn med sproglige udfordringer (talesprog) end forventet. Modsat viser resultaterne, at kommunen har 2,1 procentpoint færre børn med sproglige udfordring for før-skrift, end forventeligt ud fra rammevilkårene.

Figur 13.10. Faktisk og forventet andel af børn med sproglige udfordringer efter endt dagtilbud i Randers i forhold til landsgennemsnittet

Kilde: Indenrigs- og Boligministeriets Benchmarkingenheds analyse af børn med sproglige udfordringer efter endt dagtilbud, 2022, bilag 1, s. 49

Forskning viser, at andelen af børn med sproglige udfordringer er to-tre gange så stor for børn af forældre på overførselsindkomst, end andelen blandt børn af selvforsørgende forældre. De sprogligt udfordrede børn af forældre på overførselsindkomst er særligt udfordret i forhold til kernesproglige kompetencer, ordforråd og sprogforståelse. Studiet påpeger, at forældre på overførselsindkomst også er forældre med kortere uddannelse, lavere indkomst, og en større andel er ikke etniske danskere end gruppen af selvforsørgende forældre. Dertil er det væsentligt at pointere, at øvrig forskning på området overvejende finder, at uddannelse, indkomst og etnisk herkomst er stærke prædiktorer for sproglige og andre færdigheder (Højen et al., 2020).

Tabel 13.2. Forskellige muligheder for sprogforløb

	Forskel KVANTITET <i>Ord pr. time</i>	Forskel KVALITET		
Overførselsindkomst	616	5 bekræftelser, 11 forbud		
Lav uddannelse	1.251	12 bekræftelser, 7 forbud		
Mellem eller høj uddannelse	2.163	32 bekræftelser, 5 forbud		
	ORD PR. TIME	ORD PR. 100 T/UGE	ORD PR. 5.200 T/ÅR	ORD PR. 4 ÅR
Overførselsindkomst	616	62.000	3. mio.	16 mio.
Lav uddannelse	1.251	125.000	6 mio.	26 mio.
Mellem eller høj uddannelse	2.163	215.000	11 mio.	45 mio.

Kilde: Hart & Risley, 1995

Tabellen ovenfor illustrerer sammenhængen mellem socioøkonomisk baggrund og barnets mulighed for sprogferfaringer, herunder hvilke sprogferfaringer der er i hjemmet (Østerbye, 2023).

Forskning peger på, at der er sammenhæng mellem børns tidlige ordforråd og børnenes skolegang, idet børns tidlige ordforråd viser sig at være en forudsætning for børns forståelse og evne til at tilegne sig læring. Et forskningsstudie viser, at børn, der havde et lille ordforråd omkring 16-30 måneders alderen, lå under middel i henhold til deres læsekompetencer i 6. klasse. Således peger studiet på en sammenhæng mellem tidligt ordforråd og senere læsefærdigheder. Et andet forskningsstudie finder også, at der er sammenhæng mellem børns tidlige ordforråd (ved 16-30 måneder) og børnenes afgangskarakterer i 9. klasse i dansk, engelsk, matematik og fysik/kemi (Reformkommissionen, s. 24, 2023).

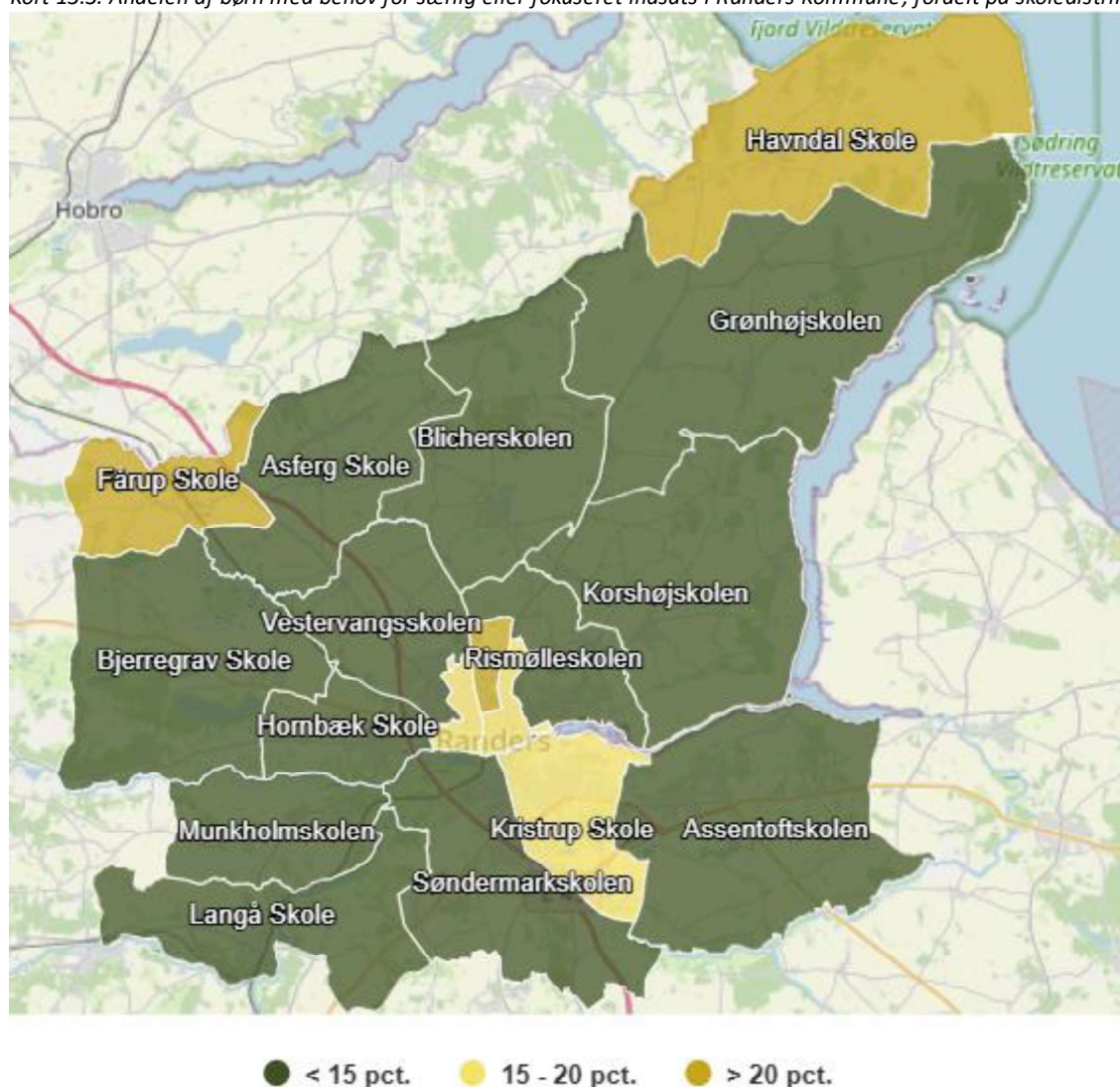
Aktuel status for børns sproglige færdigheder i Randers kommune (2024)

Den nyeste vurdering af talesproglige færdigheder i Randers Kommune (2024) omfatter 2.279 børn. Data viser, at 85,7 pct. af børnene har behov for en generel indsats, mens 7,4 pct. vurderes at have brug for en fokuseret indsats, og 6,9 pct. har behov for en særlig indsats. Data er generet på tværs af aldersgrupper.

Store forskelle mellem skoler og geografiske områder

På kortet nedenfor er vist andelen af børn med behov for særlig eller fokuseret indsats i Randers Kommune, fordelt på kommunens skoledistrikter. Et samlet billede af alle dagtilbudsbørn er medtaget er for at give et samlet statusbillede for 2024.

Kort 13.3. Andelen af børn med behov for særlig eller fokuseret indsats i Randers Kommune, fordelt på skoledistrikter

Kilde: Rambøll 2024 via kommunens eget BI-system

Som det fremgår af kortet, er der store forskelle på børnenes sproglige færdigheder afhængigt af skoledistrikt:

- Et generelt højt niveau af talesproglige færdigheder ses på skoler som Hornbæk Skole (93,2 pct. i generel indsats), Blicherskolen (93,2 pct.), Langå Skole (91,8 pct.) og Asferg Skole (91,2 pct.). Her har en overvejende andel af børnene de forventede sproglige færdigheder.
- Flere børn med behov for en særlig eller fokuseret indsats findes især i områder som Nørrevangsskolen (48,1 pct.), Havndal Skole (25 pct.), Fårup Skole (20 pct.), Østervangsskolen (18,4 pct.) og Hobrovejens Skole (17,1 pct.).

Kortet viser en geografisk tendens, hvor den højeste andel af børn med behov for en særlig indsats findes i områder nær Randers by og enkelte landdistrikter, mens flere skoler i de omkringliggende distrikter har en lavere andel af sprogligt udfordrede børn.

Sammenhæng med socioøkonomiske faktorer

Resultaterne afspejler landsdækkende tendenser, hvor socioøkonomiske forhold har en væsentlig indflydelse på børns sproglige udvikling. Områder med en højere andel af børn fra lavindkomstfamilier eller forældre med kort uddannelse har typisk en større andel af elever med behov for en særlig indsats.

Implikationer for det pædagogiske arbejde

Den varierende fordeling af sproglige færdigheder på tværs af skoledistrikterne viser behovet for målrettede indsatser. Dagtilbud med en højere andel af børn, der har brug for en særlig indsats, vil kræve målrettet pædagogisk indsats, hvor der er særligt fokus på udviklingen af sproglige færdigheder hos det enkelte barn og børnegrupper for blandt andet at sikre den bedste mulige skolestart.

Kvalitet i dagtilbud er afgørende for børn i udsatte positioner

En undersøgelse fra 2018 viser, at småbørn på landsplan i gennemsnit var 9,7 måneder, når de startede i dagpleje og 10,7 måneder, når de startede i vuggestue. Dagtilbuddet er derfor en vigtig del af barnets første leveår og den dobbeltsocialisering som barnet påvirkes af (EVA, 2018).

I foråret 2023 udkom en national kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet, hvor VIVE på tværs af kommuner har undersøgt kvaliteten i vuggestuer og dagplejere. Her var Randers Kommune repræsenteret med tre dagplejere og en daginstitution. Samlet set viste resultaterne fra undersøgelsen, at kvaliteten ikke er tilstrækkelig, og der foreligger en opgave med at øge kvaliteten på landets samlede dagtilbudsområde. Det er dog ikke muligt at trække data fra specifikke institutioner eller dagplejere, men disse indgår i det samlede datagrundlag (EVA, VIVE, 2023).

Figur 13.11. Samlet kvalitet af pædagogiske læringsmiljøer i deltagende stuer

Figur 13.16 viser den samlede kvalitetsvurdering af pædagogiske læringsmiljøer. Antal stuer 170. Af diskretionshensyn afrapporteres "ringe" eller "utilstrækkelig" kvalitet samlet. Det skyldes at mindre end tre stuer vurderes til "ringe" kvalitet, og det derfor ikke kan afrapporteres. Kilde: VIVE og EVA

I 2024 blev der gennemført en tilsvarende kvalitetsundersøgelse i børnehaverne på tværs af landets kommuner, og resultaterne bliver præsenteret i 2025.

Da der på tværs af kommunerne anvendes forskellige redskaber til vurdering af kvalitet på dagtilbudsområdet, er det ikke muligt at lave en konkret og direkte datasammenligning. Dog er det relevant at sammenligne resultaterne overordnet – og se på tendenser nationalt og på tværs af kommuner.

I forhold til den pædagogiske kvalitet på dagtilbudsområdet viser forskningen på området samstemmende, at dagtilbuddet har betydning for børn i udsatte positioner. Dette er særligt gældende for børnenes sociale, emotionelle og kognitive udvikling samt i forhold til at forbedre børnenes muligheder for at klare sig på længere sigt i livet i forhold til skolegang, uddannelse og arbejdsmuligheder (Petersen, 2019).

Samtidig peger flere studier på, at det langt fra er tilstrækkeligt, at børn i udsatte positioner blot kommer i dagtilbud, men at det også skal være dagtilbud af høj kvalitet. Høj kvalitet i dagtilbud kan analyseres ud fra to overordnede forhold – henholdsvis struktur og proces. De strukturelle forhold henviser til relativt målbare faktorer som dagtilbuddets fysiske forhold, personalenormeringer, antallet af børn i grupperne samt personalets uddannelse og erfaring. De processuelle forhold handler derimod om selve samværet eller interaktioner mellem børn og voksne og børnene imellem. Det er oftest de strukturelle forhold, der måles på, når begrebet høj kvalitetsdagtilbud bringes i spil, mens det er sjældnere, at studier rent faktisk udforsker de processuelle forhold, dvs. hvordan barnet oplever samværet med voksne og andre børn samt det faktum, at kvaliteten af samværet mellem voksen og barn er afgørende for barnets trivsel.

Personalets omsorg, nærvær og sensitivitet i responsen overfor det enkelte barn har en afgørende betydning for den processuelle kvalitet og er til stede i dagtilbud af høj kvalitet. Forskning peger blandt andet på, at børn, der både vokser op under udsatte hjemlige forhold og samtidig er i dagtilbud af lav kvalitet, befinder sig i en såkaldt dobbeltrisiko i deres sociale og emotionelle udvikling. Børn i udsatte positioner, der kommer i såkaldte høj kvalitetsdagtilbud, er i mindre risiko, fordi kvaliteten i dagtilbuddet kan fungere forebyggende og beskyttende for barnets sociale og emotionelle udvikling (Petersen, 2019).

Udviklingen på småbørnsområdet

I løbet af de seneste ti år har der nationalt været et øget politisk fokus på børns udvikling, herunder sundhed, dagtilbud, social inklusion, digitalisering, bæredygtighed og mental sundhed. Disse udviklinger afspejler en samfundsmæssig prioritering af børns trivsel, udvikling og læring i de tidlige år, hvilket også slår igennem i Randers Kommune.

Sundhed og trivsel

Sundhed har været et centralt fokuspunkt med øget vægt på tidlig opsporing og intervention. Samarbejdet mellem sundhedsplejersker, dagtilbud og andre faggrupper er blevet styrket for at identificere og reagere på tegn på mistrivsel tidligt i børns liv. Der ses en markant stigning i mistrivsel blandt børn. Nye tal fra Sundhedsstyrelsen viser, at omkring 15 pct. af alle børn og unge under 18 år bliver diagnosticeret med en psykiatrisk lidelse. Samtidig oplever 16 pct. mentale problemer eller psykisk sygdom, inden de fylder 10 år (Psykiatrifonden).

Dagtilbud og læring

Implementeringen af den styrkede pædagogiske læreplan i 2018 markerede et skift i tilgangen til læring og trivsel i dagtilbud. Den styrkede pædagogiske læreplan har til formål at skabe inkluderende læringsmiljøer, der understøtter børns trivsel, dannelse og udvikling gennem leg og børnefællesskaber. Der er i Randers Kommune blevet arbejdet med implementering af den styrkede pædagogiske læreplan siden den trådte i kraft, og der arbejdes med indholdet med afsæt i en evalueringskultur i dagtilbuddet.

Samtidig blev der den 21. december 2021 vedtaget lovkrav om minimumsnormering på daginstitutionsområdet, der i praksis betyder, at der skal være 1 voksen pr. 3 børn i vuggestuerne og 1 voksen pr. 6 børn i børnehaverne. For kommunale og selvejende daginstitutioner var der krav om en fuld indfasning i 2024. Minimumsnormeringer skal sikre bedre vilkår for børn og personale i dagtilbuddene. I Randers Kommune er der samtidigt truffet beslutning om at øge uddannelsesgraden hos personalet,

således, at målsætningen er 65 pct. uddannede pædagoger. Randers Kommune arbejder fortsat på at indfri denne målsætning. I 2024 var der således 53,8 pct. af det pædagogiske personale, der var uddannede pædagoger (indregnet 1,5 pct. pædagogiske ledere). Andelen af pædagogiske assistenter var 9,3 pct., mens 37 pct. var pædagogmedhjælpere.

Mangfoldighed og inklusion

Social inklusion har været en vigtig prioritet, hvor der arbejdes målrettet på at reducere ulighed og sikre, at alle børn, uanset baggrund eller behov, har lige muligheder for at trives og lære. Dagtilbud spiller en afgørende rolle i at fremme mangfoldighed og skabe trykke, inkluderende fællesskaber for alle børn. Der er i de seneste år sat fokus på, at segregering af børn fra det almene fællesskab ikke altid er den bedste løsning for et barn, der har brug for ekstra hjælp og støtte i hverdagen. Det kræver et personale med et nyere børnesyn, en høj faglighed og en tværfaglig indsats tæt på praksis for at skabe lege- og læringsmiljøer for alle børn. I Randers Kommune er der løbende blevet arbejdet med at sikre stærke børnefællesskaber, og siden 2012 er der på forskellig vis blevet arbejdet med afsæt i syv forudsætninger for vellykket inklusion.

Digitalisering og skærmforbrug

Digitalisering har også præget småbørnsområdet. I dag bruges digitale værktøjer i stigende grad i både pædagogisk praksis og i kommunikationen mellem dagtilbud og forældre. Teknologien skal bruges til at støtte børns læring, men balanceres med hensynet til leg og sociale interaktioner.

Der har igennem de seneste år været meget debat om brugen af skærme til små børn. Forskning viser, at skærmbrug kan have både positive og negative konsekvenser, afhængigt af hvordan, hvor meget og i hvilken kontekst skærmene bruges. I forhold til brugen af skærme i dagtilbud kom der i 2024 ny lovgivning på området, hvilket fx betyder, at skærme ikke skal anvendes sammen med de 0-2-årige børn. Sundhedsstyrelsen anbefaler ligeledes et begrænset og mere voksenstyret brug af skærme til små børn. Trivselskommissionen sætter også fokus på vigtigheden af et balanceret digitalt liv og hermed også et fokus på vaner og brug af skærme hos småbørn – i både hjem og dagtilbud.

Bæredygtighed og natur

I takt med et øget samfundsmæssigt fokus på bæredygtighed har mange dagtilbud integreret natur- og bæredygtighedsaktiviteter i deres pædagogiske praksis. Projekter som "Grønne spirer" lærer børn om miljøbevidsthed og bæredygtige vaner fra en tidlig alder, ligesom der er fokus på at inddrage børn i fx affaldssortering som en del af hverdagsrutinerne i dagtilbuddene. I Randers Kommunes dagtilbud arbejdes der med bæredygtighed og omsætning af blandt andet "Mad og måltidsstrategien - i børnehøjde". Herudover er der fokus på sund og bæredygtig kost og i særlig grad i de dagtilbud, som tilbyder frokostordning til børnene.

Forældrerollen og arbejdsmarkedets krav

Forældrerollen har også gennemgået forandringer i de seneste år. Øget fleksibilitet i pasningstilbud, som længere åbningstider og digital kommunikation hjælper familier med at balancere arbejde og familieliv. Samtidig har øget fokus på fædres rolle i små børns liv medført reformer som øremærket barsel til fædre, hvilket understøtter ligestilling i forældreskabet.

Politisk regulering og børns rettigheder

Politisk er småbørnsområdet blevet styrket gennem initiativer som minimumsnormeringer og handlingsplaner mod negativ social arv. Derudover har FN's Børnekonvention og dens 30-års jubilæum i 2019 skabt øget opmærksomhed på børns rettigheder, hvilket har påvirket både lovgivning og praksis i dagtilbud.

Tidlige indsatser er afgørende for barnets videre livsbane

Randers Kommune arbejder med tidlige indsatser i både sundhedsplejen, tandplejen og i dagtilbuddene for at:

- Reducere ulighed tidligt i livet.
- Identificere børn med særlige behov og tilbyde målrettet støtte.
- Skabe trygge rammer, der fremmer læring og trivsel.

Tidlige indsatser har også betydning i arbejdet med forebyggelsen af ulighed i sundhed. Sundhedsstyrelsen påpeger fx i sin publikation "Tidlig indsats for sårbare familier" (2017) at:

"Det er veldokumenteret, at ulighed i sundhed i barndommen påvirker både fysisk og mental sundhed senere i livet. Graviditeten og især de første to år af barnets liv er en afgørende periode, som betinger barnets sunde udvikling og livsmuligheder. Allerede ved livets start findes store sociale forskelle i helbred og forskning fra meget forskellige discipliner har øget forståelsen for, at udviklingen i de tidlige leveår lægger grunden til individets fysiske, psykiske og kognitive kompetencer resten af livet... Faktorer helt tilbage i fosterstadiet kan føre til nedsat fostervækst, for tidlig fødsel og medfødte misdannelser, der påvirker risikoen for senere negative sundhedskonsekvenser. Efter fødslen har det fysiske nærmiljø, emotionel tilknytning og social interaktion samt den sproglige og kognitive stimulering stor betydning for barnets videre udvikling. Særlig spiller omsorg, stimulering, støtte og tilknytning mellem barn og forældre i de tidlige år en stor rolle. Store forskelle i barnets miljø lægger således et vigtigt kim til såvel sociale forskelle i sygelighed senere i livet og til negativ social arv. Potentialet i forebyggelsen af langvarige og alvorlige lidelser og forbedring af børnenes livschancer er derfor stor, hvis børn i særlig risiko identificeres tidligt, så støtten kan iværksættes så tidligt som muligt i barnets liv."

Der er således solid evidens for, at en tidlig, universel og systematisk indsats betaler sig i forhold til børnefamiliernes sundhed og børn udvikling og trivsel. Børn der vokser op i dysfunktionelle miljøer uden støtte, risikerer dårlig trivsel og lavere livskvalitet, hvilket skaber større pres på sociale ydelser, sundhedsvæsenet og arbejdsmarkedet.

Sundhedsplejersker er autoriseret sundhedspersonale, der har adgang til 99 pct. af alle hjem og alle skolebørn. Dette giver en unik platform for sundhedsfremme og forebyggelse. Sundhedsplejens styrke er den generelle indsats til alle. Det er vigtigt at have blik for, at selvom der er social ulighed i sundhed, så kan problemer og udfordringer opstå i alle familier; også de socioøkonomisk stærke. Store udfordringer i forhold til det at blive forældre rammer alle slags familier, også de mest velfungerende. Fødselsdepression, problemer med amning/søvn/gråd/sygdom, alvorlige konflikter affødt af de nye forældreroller mv. rammer bredt og påvirker forældres evne og overskud til at være nærværende med deres barn og give det passende stimulation. Differentieringen i opsporing og tilbud må derfor ikke blive for stor.

Sundhedsplejen oplever, at mange kommende forældre i dag har en usikkerhed i forhold til at blive en familie. Efterspørgslen efter sundhedspleje har været stigende, og flere familier nu end for blot 10 år siden har brug for lidt ekstra støtte.

ADBB

Sundhedsplejerskerne i Randers Kommune er meget opmærksomme på det lille barns mentale trivsel i alle besøg. Sundhedsplejerskerne er uddannet i redskabet ADBB, som kan opspore social tilbagetrækning. Hvis et barn er socialt tilbagetrukket, kan det både have rod i noget fysisk (fx smerter) eller noget mentalt. Fx kan det være tegn på forstyrrelser i tilknytningen, under- eller overstimulering, men det kan også være et helt tidligt tegn på en psykisk lidelse. Hvis et barn viser tegn på social tilbagetrækning, følger sundhedsplejersken op og tilbyde støtte og vejledning til forældrene.

FIV og mini-FIV

Siden december 2013 har Familieiværksætterne (FIV) været et tilbud til førstegangsførelse i Randers Kommune. FIV er en alment forebyggende indsats, som har til formål at give førstegangsfamilier den bedst

mulige start på livet som børnefamilie. FIV kommer omkring mange forskellige emner relateret til at blive en familie:

- Graviditet og fødsel
- Barnets udvikling og trivsel, herunder tilknytning, amning, sygdom, søvn, motorik mv.
- Familieliv, parforhold og kommunikation
- Økonomi og budget i en børnefamilie
- Hvordan sikrer man hinanden juridisk, når man bliver forældre?

Tandplejen er også en del af FIV og miniFIV og leverer oplæg om god tandpleje på en af mødegangene. Det er en grundtanke i tilbuddet, at det tilbydes til *alle* førstegangsførelse, både ressourcestærke forældre og mindre ressourcestærke forældre. Fokus er ikke på problemer, men på støtte og inspiration til udvikling af det velfungerende, sunde familieliv og netværksdannelse mellem familierne – og netop herved kan de mindre stærke familier spejle sig i og løftes af de familier, som har flere ressourcer.

FIV giver deltagerne et netværk med andre førstegangsførelse – og vel at mærke et netværk for både far og mor i modsætning til de traditionelle mødregrupper. I det hele taget bidrager FIV til at spille fædre mere på banen, idet de får samme viden som mødre.

Antal deltagende familier på FIV-holdene 2020 – 2024:

- 2020: 24 hold - 231 familier
- 2021: 25 hold - 212 familier
- 2022: 25 hold - 226 familier
- 2023: 28 hold - 256 familier
- 2024: 29 hold - 292 familier

Mini-FIV

Grundet større frafald blandt de allermest sårbare familier har Sundhedsplejen udviklet et Familieiværksætter-forløb for netop denne målgruppe. Første hold startede i oktober 2018. Der afvikles 3-4 Mini-FIV forløb om året. Formålet med Mini-FIV er at støtte særligt udsatte familier i at blive forældre med alle de udfordringer, det måtte bringe med sig, når man i forvejen befinder sig i en sårbar position. Herudover er det formålet, at familierne danner netværk med hinanden og kommer ud af den sociale isolation, som mange af dem befinder sig i.

Mini-FIV giver mulighed for, at man kan have færre deltagere på holdene, således at der er bedre tid til den enkelte familie, og deltagerne kan føle sig trygge.

Indholdet i Mini-FIV er overordnet set det samme som i Familieiværksætterne. Pædagogisk er undervisningen imidlertid tilrettelagt mere praksisorienteret og visuelt, blandt andet ved brug af filmklip og praktiske anvisninger med en virkelighedstro babydukke. En del af deltagerne har psykiske udfordringer, såsom social angst. Der er stort fokus på tryghed i relationen til sundhedsplejersken, og det er derfor de samme sundhedsplejersker, som deltagerne møder på Mini-FIV, som også er deres sundhedsplejersker i hjemmet.

Antal deltagende familier på Mini-FIV-holdene 2019 – 2024:

- 2019: 4 hold – 23 familier
- 2020: 4 hold – 24 familier
- 2021: 2 hold – 13 familier (Covid19)
- 2022: 3 hold – 20 familier

- 2023: 3 hold – 19 familier
- 2024: 3 hold – 20 familier

Søvnklinikken

Sundhedsplejen har i 2024 –2025 fået en ekstra bevilling til en indsats i forhold til søvn. Som en del af denne indsats er 3 sundhedsplejersker blevet uddannet som certificerede søvnvejledere. Disse bemande en søvnklinik, hvor kolleger kan få sparring på svære søvnvejledninger, som de står med. De særligt komplicerede søvnsager overtager søvnvejlederne.

Sundhedsklinikken

Børn i alderen 3-18 år og deres forældre kan i Sundhedsklinikken få støtte og vejledning i forhold til overvægt. Forløbene kommer bredt omkring faktorer, som har betydning for en sund vægtudvikling, og der lægges altid en individuel plan for barnet. Barnet følges, indtil det ligger stabilt i normalvægtsområdet. Sundhedsklinikken bemandses af sundhedsplejersker med efteruddannelse i overvægtsbehandling.

Ammeindsats

Sundhedsplejen har stort fokus på amning, og alle 22 småbørnssundhedsplejersker er klædt på i forhold at yde en kvalificeret vejledning. Tre sundhedsplejersker har IBCLC certificering i amning, og er således "amme-eksperter". De bemande tre timer ugentligt en ammeklinik, hvor deres kolleger kan få sparring, og de besøger de familier, hvor der er meget vanskelige ammeudfordringer. Der er netop indgået en regional-kommunal samarbejdsaftale om amning med det formål at hæve kvaliteten af ammerådgivningen på tværs af region og kommune.

Astmaindsats

Astma er den hyppigste kroniske sygdom blandt børn, og den største årsag til indlæggelser. Børn med diagnosticeret astma tilbydes derfor et astma-hjemmebesøg af en af Sundhedsplejens to astmasundhedsplejersker. Besøget har fokus på korrekt brug af medicin samt på barnets hjemmemiljø ift. faktorer som kan forværre eller bedre barnets symptomer, fx røg, støv, dyrehår mv.

Nordby-projektet

Randers kommunale tandpleje startede i 2012 Nordby-projektet, hvor specielt trænede klinikassistenter børster tænder på alle børn i udvalgte daginstitutioner i Nørrevangsskolens skoledistrikt. Klinikassistenterne besøger alle institutioner en gang om måneden, hvor alle børn får børstet tænderne professionelt. Ved indikation gives fluorbehandling, og børn med sygdomsudvikling henvises til tandklinikken. Det er en vigtig del af projektet at vise forældrene, at tandbørstning med fluortandpasta er en vigtig del af de daglige rutiner i familien. Se i øvrigt ovenfor i afsnit om tandsundhed.

Krop og bevægelse som fokusområder

Som en del af indholdet i den styrkede pædagogiske læreplan, arbejdes der i dagtilbudde ne med sanser, krop og bevægelser. Der er fokus på at arbejde med aktiviteter og lege, der styrker børnenes sanseintegration og motoriske udvikling. Der er et tæt samarbejde med fysioterapeuterne fra PPR, når et barn har udfordringer indenfor dette område. I kommunen er der ligeledes et samarbejde mellem dagtilbudsområdet og fritidsområdet omkring bevægelsesfremmende aktiviteter samt inspiration af pædagogisk personale til at skabe øget bevægelsesaktivitet i dagtilbuddene. Til formålet anvendes blandt andet Idrætscenter Langvang, ligesom forskellige repræsentanter fra foreningslivet kommer ud og laver aktiviteter med børn og voksne i daginstitutionerne.

Sprogvurdering

I Randers Kommune er det for nuværende besluttet, at alle 3-årige og 5-årige børn skal have lavet en sprogvurdering med det formål at screene børnenes sproglige færdigheder og sætte ind med den rette indsats så tidligt som muligt. Ydermere skal der laves en opfølgende sprogvurdering hos den 4-årige, såfremt barnet har sproglige udfordringer som 3-årig. Det pædagogiske personale udarbejder handleplan, såfremt der kræves en særlig opmærksomhed eller støtte. Der arbejdes med indholdet i handleplanen i et tæt samarbejde med barnets forældre.

Indsatser i forhold til den strukturelle kvalitet i dagtilbud

I Randers Kommune har der på flere måder været sat fokus på udvikling af kvalitetsstærke legemiljøer i dagtilbud. Randers Kommune har været en del af et udviklingsprojekt med DCUM – Dansk Center for Undervisningsmiljø <https://dcum.dk/dagtilbud/projekt-kvalitetsstaerke-legemiljoeer-i-dagtilbud/>, hvor der netop har været fokus på at skabe fysiske lege- og læringsmiljøer af høj kvalitet. Den decentrale ledelse på dagtilbudsområdet er introduceret til projektets resultaterne. Ydermere er der i 2024 udarbejdet en rapport udarbejdet af arkitektfirmaet NERD, som havde til formål at udarbejde grundlæggende pædagogiske og didaktiske principper for, hvordan der skal laves fysiske lege- og læringsmiljøer af høj kvalitet.

Fra national side har der gennem lov om minimumsnormeringer været fokus på at øge kvaliteten på dagtilbudsområdet, og i den forbindelse er der blevet lavet en national pulje med fokus på at øge uddannelsesniveaue på dagtilbudsområdet. I Randers Kommune er det politisk besluttet, at puljen skal anvendes til uddannelse af pædagogiske assistenter og meritpædagoger.

Personalets uddannelse er en vigtig faktor, når det handler om at skabe dagtilbud af høj kvalitet. Det er som førnævnt politisk besluttet, at man i Randers ønsker, at pædagogandelen udgør 65 pct. af de ansatte på daginstitutionsområdet, hvilket der ikke er krav om fra national side. Der arbejdes fortsat lokalt på at indfri den målsætning. Et greb ind i at nå målsætningen er at uddanne meritpædagoger. I 2024 er der blevet uddannet 23 nye meritpædagoger, og i 2024 blev der igangsat et nyt hold, som arbejder i praksis sideløbende med uddannelsen til pædagog.

Indsatser i forhold til den processuelle kvalitet

Med afsæt i ovenstående forskning og med et særligt fokus på den socioøkonomiske sammensætning i Randers Kommune er det væsentligt, at børnene tilbydes en hverdag i et dagtilbud af høj kvalitet. Det er en stor pædagogisk opgave at sikre alle børns trivsel, udvikling, læring og dannelse og skabe meningsfulde fællesskaber for børn med forskellige forudsætninger. De kommunale og selvejende daginstitutioner samt dagplejen har i 2024 igangsat et kompetenceudviklingsforløb for alle medarbejdere med fokus på udvikling af den pædagogfaglige ledelse og arbejdet med stærke børnefællesskaber. Det forløber frem til medio 2026, og der arbejdes løbende med forankring i praksis.

Der arbejdes løbende med sparring i praksis; understøttet af forvaltningen, PPR samt medarbejdere fra områdets ressourcegrupper. Her er der fokus på udvikling af børnenes læringsmiljø og den voksnes tilgang og rolle.

Udfordringer på småbørnsområdet

Den tidlige forebyggelse er vigtig for barnets videre udvikling. I Randers Kommune er der som udgangspunkt et hul i forebyggelsesindsatsen fra sundhedsplejen slipper barnet omkring 8-10 måneders alderen og op til skolealderen, hvor barnet igen møder sundhedsplejen. I mellemtiden er der dog kontakt til personale på dagtilbudsområdet.

13.2 Skoleeleverne

Fakta om skolerne i Randers Kommune

Randers Kommune har 19 kommunale folkeskoler, hvoraf 10 også har specialklasserækker, samt to specialskoler. Syv af skolerne har alene 0.-6. klasse, mens én skole er overbygning for 7.-9. klasse. De øvrige skoler dækker 0.-9. klasse.

Skolerne tilbyder skolefritidsordninger (SFO) for elever i 0.-3. klasse. En enkelt skole har dog tilknyttet fritidshjem i stedet. To skoler fungerer som børnebyer, hvor der også er tilknyttet en børnehave for de 3-6-årige. Den ene af disse vil i løbet af budgetperioden 2025-28 blive udvidet med en vuggestuegruppe.

Tabel 13.3. Elevtal fordelt på skole- og klasstype, opgjort pr. 5. september (0.-10. klasse)

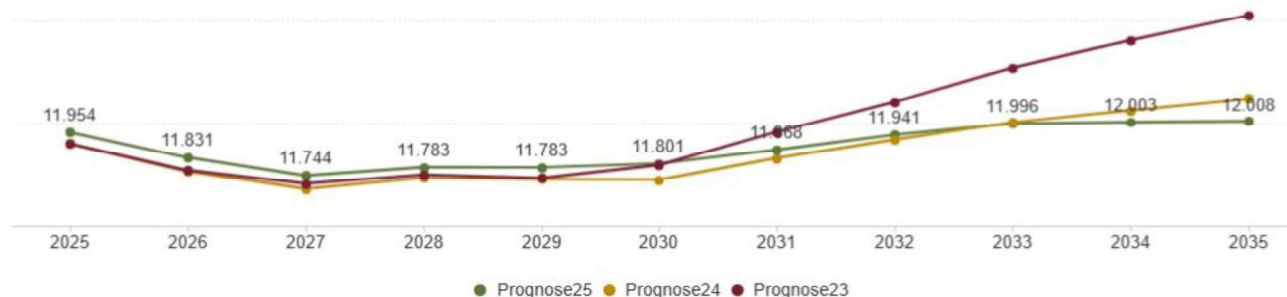
	2020	2021	2022	2023	2024
Elever i almenklasser	7.839	7.679	7.626	7.577	7.367
	67,1 pct.	66,7 pct.	66,6 pct.	66,6 pct.	65,7 pct.
Elever i specialklasser	287	293	309	294	322
	2,5 pct.	2,5 pct.	2,7 pct.	2,6 pct.	2,9 pct.
Elever i specialskole (fra Randers Kommune)	244	250	260	286	288
	2,1 pct.	2,2 pct.	2,3 pct.	2,5 pct.	2,6 pct.
Elever i specialskoler (fra andre kommuner)	47	42	30	36	36
	0,4 pct.	0,4 pct.	0,3 pct.	0,3 pct.	0,3 pct.
Elever i privatskoler	2.883	2.853	2.832	2.782	2.796
	24,7 pct.	24,8 pct.	24,7 pct.	24,4 pct.	24,9 pct.
Elever i efterskoler	385	389	389	410	401
	3,3 pct.	3,5 pct.	3,4 pct.	3,6 pct.	3,6 pct.
Elever i specialskoler (i andre kommuner)			31,7	29,9	34,4

Note: Omfatter elever i 0. – 10. klasse. De to specialskoler er Trekløverskolen og Oust Mølleskolen. Opgørelsen over elever i privatskoler dækker elever bosat i Randers Kommune, uanset om elevens privatskole ligger i eller udenfor Randers Kommune. Udover ovennævnte elever, går 101 elever på EUD10 på Tradium.

Kilde: Randers Kommunes egne data fra TEA, Klasse- og Elevtal ved Randers Kommunes skolevæsen pr. 5. sep. 2024

Udvikling i elevtal og geografiske ændringer

Figur 13.12. Befolkningsprognose, antal 6-16-årige i Randers Kommune

Kilde: COWI, Randers Kommunes befolkningsprognose

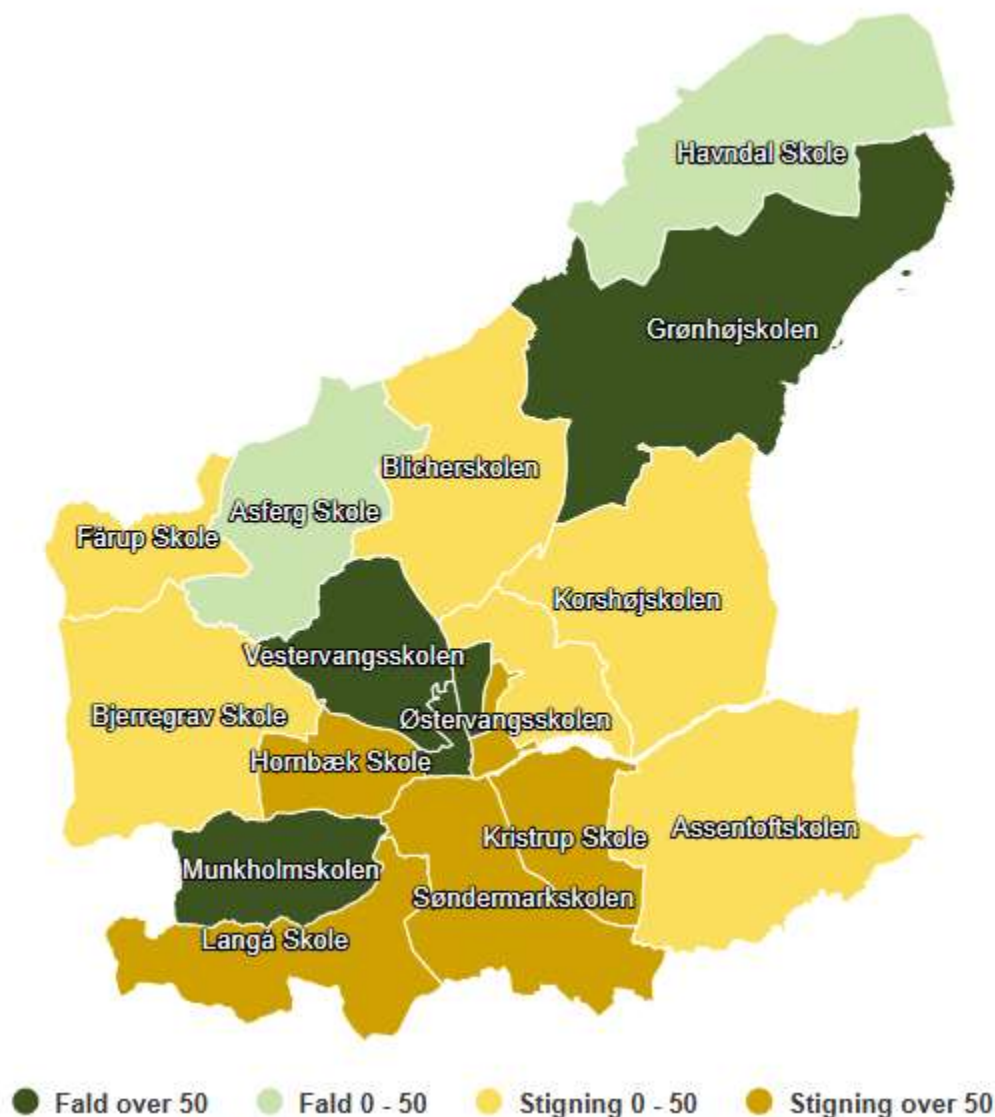
Befolkningsprognosen fra 2025, illustreret i figur 13.12 ovenfor, viser, at antallet af 6-16-årige i Randers Kommune fortsat vil falde frem mod 2027, hvorefter det forventes at stabilisere sig og igen begynde at stige. Grøn kurve er seneste prognose fra 2025.

Særligt den geografiske fordeling af elevtallet ændrer sig markant.

- Fald i elevgrundlaget i store dele af kommunen, særligt i de nordlige og vestlige områder.
- Størst nedgang i antal børn i Vestervangsskolen skoledistrikt, som forventes at opleve et fald på over 200 børn.
- Vækst i elevgrundlaget i dele af kommunen, især i skoledistrikterne for Kristrup Skole, Langå Skole og Søndermarksskolen, hvor antallet af børn forventes at stige væsentligt.

På baggrund af disse tendenser er der planlagt en udvidelse af skolekapaciteten i den sydlige del af byen, hvor elevtallet er i vækst.

Kort 13.4. Forventet geografisk forskydning i elevtallet (0-10 klasse) på tværs af Randers Kommune, perioden 2025-2035

Kilde: COWI, Randers Kommunes befolkningsprognose

Forskelle mellem skoledistrikterne

Skoledistrikterne i Randers Kommune varierer betydeligt i både geografisk størrelse og antallet af børn i skolealderen. Nogle distrikter dækker kompakte byområder med høj befolkningstæthed, mens andre strækker sig over store landområder med færre indbyggere.

Forskellene afspejles tydeligt i antallet af skolebørn i de enkelte distrikter. Det mindste skoledistrikt har 182 børn i skolealderen, mens det største distrikt har 1.348 børn. Denne forskel har stor betydning for skolernes kapacitet, planlægning og behov for ressourcer.

Tabel 13.4. Fordeling af elever opgjort pr. skoledistrikt opgjort 5. september 2024 (0.-9. klasse)

Skoledistrikt	Distrikts-skole	Anden folke-skole i RandersKommune	Fri- og privat-skole	Folkeskole uden for Randers Kommune	Efter-skole	Special-skole	Antal i skolens distrikt	Samlet antal indskrevne*
Asferg Skole	48,6 pct.	31,0 pct.	14,8 pct.	0 pct.	0 pct.	2,8 pct.	142	92
Assentoftskolen	76,9 pct.	7,4 pct.	12,3 pct.	1,1 pct.	0,8 pct.	1,3 pct.	758	614
Bjerregrav Skole	49,5 pct.	11,8 pct.	36,0 pct.	0 pct.	0 pct.	1,1 pct.	186	104
Blicherskolen	73,6 pct.	8,5 pct.	12,1 pct.	0,5 pct.	1,0 pct.	4,4 pct.	387	424
Fårup Skole	57,5 pct.	15,9 pct.	18,4 pct.	1,4 pct.	3,9 pct.	4,3 pct.	207	148
Grønhøjsskolen	63,1 pct.	19,2 pct.	12,8 pct.	2,7 pct.	0,4 pct.	2,7 pct.	452	342
Havndal Skole	65,8 pct.	18,0 pct.	11,7 pct.	2,7 pct.	0 pct.	1,8 pct.	111	78
Hobrovejens Skole	40,0 pct.	27,8 pct.	27,3 pct.	0,1 pct.	0 pct.	1,6 pct.	697	471
Hornbæk Skole	60,5 pct.	5,3 pct.	29,9 pct.	0,2 pct.	1,4 pct.	1,4 pct.	665	499
Korshøjsskolen	57,2 pct.	10,7 pct.	28,1 pct.	0,4 pct.	1,3 pct.	2,8 pct.	467	335
Kristrup Skole	62,2 pct.	8,1 pct.	26,2 pct.	0,5 pct.	0 pct.	1,7 pct.	823	591
Langå Skole	82,2 pct.	7,1 pct.	6,6 pct.	3,6 pct.	0,8 pct.	2,0 pct.	394	415
Munkholmskolen	72,7 pct.	11,9 pct.	12,8 pct.	0,9 pct.	0,4 pct.	0,9 pct.	553	411
Nørrevangsskolen	39,9 pct.	39,3 pct.	14,2 pct.	0,2 pct.	0,3 pct.	5,3 pct.	641	505
Rismølleskolen	26,7 pct.	26,5 pct.	42,0 pct.	1,0 pct.	1,8 pct.	2,2 pct.	961	332
Søndermarksskolen	73,8 pct.	10,0 pct.	11,8 pct.	0,6 pct.	0 pct.	3,1 pct.	671	555
Tirsdalens Skole	58,7 pct.	8,8 pct.	27,9 pct.	0,3 pct.	2,6 pct.	1,9 pct.	692	513
Vestervangsskolen	40,7 pct.	15,0 pct.	39,4 pct.	0,4 pct.	1,1 pct.	3,3 pct.	1506	886
Østervangsskolen	33,9 pct.	30,7 pct.	30,5 pct.	0,4 pct.	0 pct.	2,7 pct.	449	375
I alt	54,6 pct.	16,1 pct.	24,8 pct.	0,7 pct.	0,9 pct.	2,5 pct.	10.762	7.690

Note: Opgørelsen er uden 10. klasse, da eleverne i 10. klasse ikke har noget fast skoledistrikt. Når 0 pct. står angivet, kan det skyldes, at der er elever i denne kategori, men antallet af elever udgør under 1 pct. *Inkl. elever fra andre distrikter (almen og special).

Kilde: Randers Kommunes egne data fra TEA, Klasse- og Elevtal ved Randers Kommunes skolevæsen pr. 5. sep. 2024

Tabel 13.5. Antal specialklasser og elever i specialklasser pr. 5. september 2024

Skole	I alt	
	Klasser	Elever
Bjerregrav Skole	1	6
Blicherskolen	4	29
Grønhøjsskolen	7	51
Hornbæk Skole	3	25
Korshøjsskolen	1	8
Kristrup Skole	3	28
Langå Skole	9	57
Nørrevangsskolen	2	17
Tirsdalens Skole	3	21
Østervangsskolen	10	80
Total	43	322

Kilde: Randers Kommunes egne data fra TEA, Klasse- og Elevtal ved Randers Kommunes skolevæsen pr. 5. sep. 2024

Tabel 13.6. Antal elever i specialskoler pr. 5. september 2024

Klassetrin	Trekløverskolen	Oust Mølleskolen	I alt
Bh. kl.	16	0	16
1. klasse	22	3	25
2. klasse	29	6	35
3. klasse	16	5	21
4. klasse	15	8	23
5. klasse	22	7	29
6. klasse	31	2	33
7. klasse	26	2	28
8. klasse	36	4	40
9. klasse	33	2	35
10. klasse	38	1	39
I alt	284	40	324

Note: Antallet af klasser fremgår ikke af tabellen, da der undervises på tværs af årgange. Eleverne er fordelt i grupper, der er meningsgivende ift. den konkrete undervisning. De 4 klasser på Oust Mølleskolen er administrativt registreret som 3.- 5. klassetrin. Tabellen inkluderer også et særligt "Tilbage til skolen"-forløb i 9. klasse, som primært er målrettet udskolingselever.

Kilde: Randers Kommunes egne data fra TEA, Klasse- og Elevtal ved Randers Kommunes skolevæsen pr. 5. sep. 2024

Forholdet mellem folkeskoler og privatskoler i Randers Kommune

I Randers Kommune er det frit skolevalg, så forældre og elever frit kan vælge mellem flere forskellige skoletilbud til deres børn, herunder mellem de kommunale folkeskoler og privatskoler.

Der har været en stigende tendens til at flere elever søger mod privatskolerne med en udvikling fra 22,0 pct. i 2016/2017 til 24,9 pct. i 2023/2024. Ud fra nedenstående opgørelse (der opgøres på anden vis end i tabel 13.2) ligger Randers Kommune både over landsgennemsnittet og de øvrige sammenligningskommuner, når det kommer til andelen af elever, som går i en privatskole. Privatskolerne er fortrinsvis centreret omkring Randers by, hvilket også fremgår af data på andelen af elever, der går på fri- og privatskole. Her har de bynære skoledistrikter klart den største andel.

Tabel 13.7. Andel i fri- og privatskoler

Kommune	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024
Horsens	14,2 pct.	14,2 pct.	14,3 pct.	14,4 pct.	14,4 pct.	13,8 pct.	13,7 pct.	13,6 pct.
Randers	22,0 pct.	22,4 pct.	22,5 pct.	23,7 pct.	24,6 pct.	24,5 pct.	24,4 pct.	24,3 pct.
Silkeborg	11,4 pct.	11,7 pct.	11,9 pct.	12,3 pct.	12,6 pct.	12,4 pct.	12,4 pct.	11,9 pct.
Vejle	17,7 pct.	18,4 pct.	18,5 pct.	18,8 pct.	19,1 pct.	19,6 pct.	19,5 pct.	19,8 pct.
Landsgennemsnit	16,8 pct.	17,1 pct.	17,3 pct.	17,5 pct.	17,8 pct.	17,9 pct.	17,9 pct.	18,0 pct.

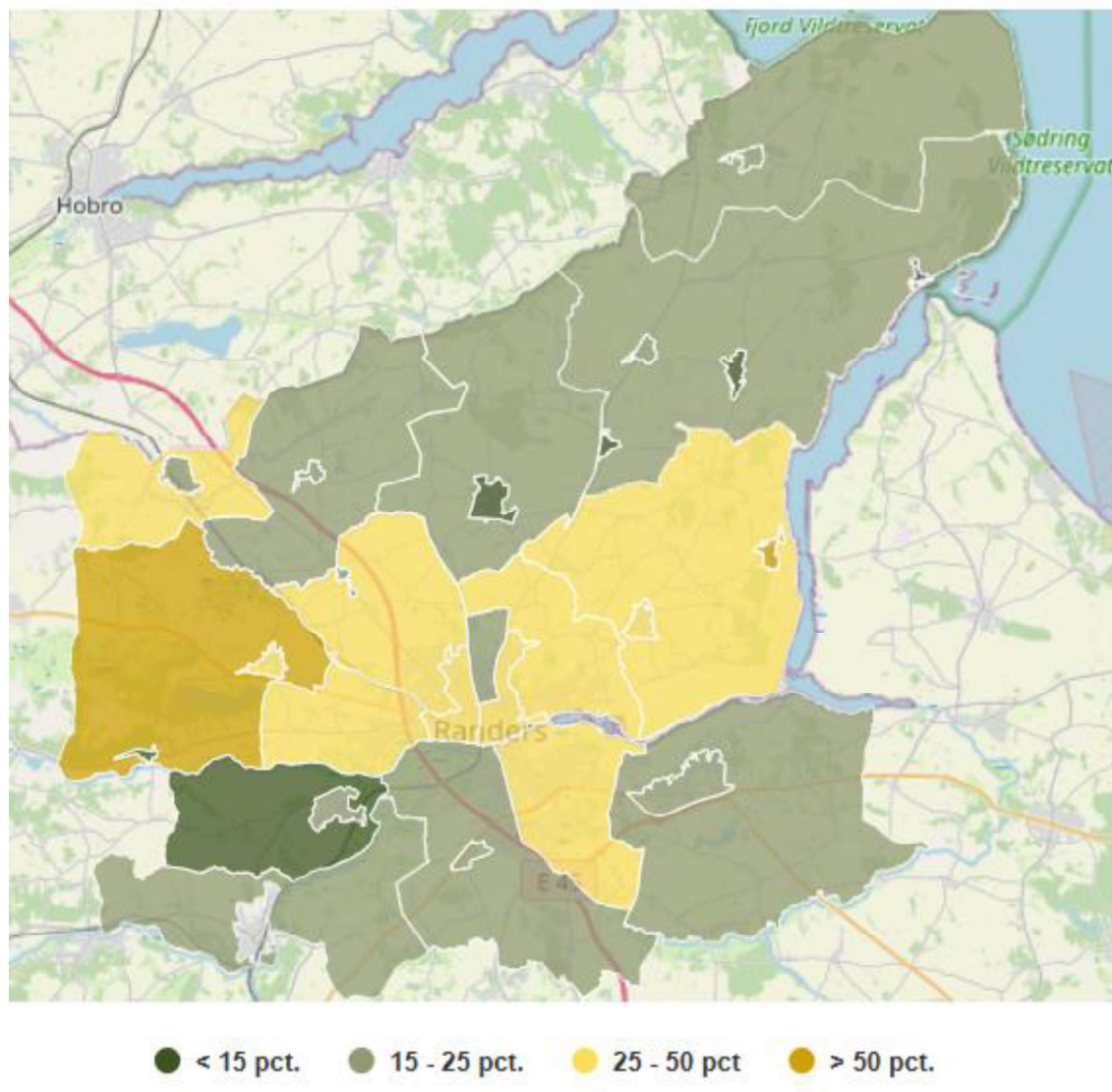
Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Opgørelsen inkluderer fx ikke efterskoler. Der er således tale om anden opgørelsesmetode end i tabel 13.2.

Tabel 13.8. Klasse- og elevtal ved fri- og privatskoler med elever med bopæl i Randers Kommune pr. 5. september 2024

	Bh. kl.	1. Kl.	2. Kl.	3. Kl.	4. Kl.	5. Kl.	6. Kl.	7. Kl.	8. Kl.	9. Kl.	10. Kl.	Kl. ukendt	I alt
Skole	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev	Elev
Placeret i Randers Kommune	195	202	199	182	258	232	249	359	348	344	120	3	2691
C. la Cours Skole	41	40	39	39	41	40	44	43	42	39		1	409
Forberedelsesskolen	22	22	22	22	23	25	24	46	34	48	22		310
Fussingø-egnens Friskole	9	11	15	9	15	7	11	1	15				93
Mellerup Friskole	10	10	11	6	10	10	6				1		64
Randers Friskole og Børnehus	20	25	18	12	19	15	17	11	21	26		1	185
Randers Lille Skole	20	20	20	20	22	20	23	24	22	23			214
Randers Realskole	49	50	50	50	104	91	100	211	194	196	97	1	1193
Romalt Friskole	24	24	24	24	24	24	24	23	20	12			223

Kilde: Randers Kommunes egne data fra TEA, Klasse- og Elevtal ved Randers Kommunes skolevæsen pr. 5. sep. 2024

Kort 13.5. Hvor borer eleverne, der er indskrevet i fri- og privatskoler, sep. 2024?

Kilde: TEA & Folkeregister, Data fra egne fagsystemer udtrukket via BI

Tabel 13.9. Elever på efterskole i 10. klasse pr. 5. september 2024

År	Antal elever på efterskole	Andel elever på efterskole	Antal 16-årige
2021	278	23,3 pct.	1.195
2022	279	23,9 pct.	1.167
2023	276	22,8 pct.	1.210
2024	306	25,7 pct.	1.189

Kilde: TEA, samt COWI på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Andelen af 16-årige, der vælger at tage 10. klasse på en efterskole, har ligget stabilt omkring 23-24 pct. i årene 2021 til 2023. I 2024 er andelen steget til 25,7 pct. svarende til 306 elever ud af en årgang på 1.189.

Tallene viser, at efterskolen fortsat er et populært valg blandt unge – og at en stigende andel af årgangen vælger dette skoletilbud som en del af deres ungdomsuddannelsesvej.

Specialskoler og specialtilbud i Randers Kommune

I Randers Kommune visiteres en stigende andel af eleverne til et specialiseret skoletilbud i enten specialklasser på folkeskoler eller på en af kommunens to specialskoler – Trekløverskolen og Oust Mølleskolen. Derudover modtager enkelte elever specialundervisning i andre kommuner.

Andel af elever i specialtilbud vs. almen folkeskole:

- Andelen af elever i almenklasser i folkeskolen er faldet fra 67,1 pct. i 2020 til 65,7 pct. i 2024.
- I skoleåret 2024/2025 går 5,8 pct. af kommunens elever i specialklasser eller specialskoler, hvilket er en stigning fra 5,0 pct. i 2020. Dette peger på, at flere børn får et mere specialiseret skoletilbud, hvorved faldet i elevtal på almenområdet ikke alene kan tilskrives større andel af elever på fri- og privatskoler.

Social baggrund og specialtilbud

Specialtilbud omfatter både børn med kognitive, emotionelle, fysiske og sociale udfordringer. Der er en dokumenteret sammenhæng mellem socioøkonomiske forhold og behovet for specialundervisning, idet familier med færre ressourcer oftere har børn med større behov for støtte.

Flere elever med komplekse diagnoser som ADHD og autisme optages i specialtilbud, hvilket afspejler både en stigning i diagnoser og en voksende efterspørgsel på specialundervisning.

Finansiering af og udgifter til specialtilbud

På specialområdet finansieres centralt elever i de mest vidtgående specialtilbud, dvs. elever på Trekløverskolens afdelinger på Blommevej og Støvringgårdsvej, samt anbragte børn og elever i specialtilbud i 10. klasse. Øvrige elevers placering finansieres af den folkeskole, der har henvist til specialundervisningstilbud. Dette træder i kraft pr. 1. august 2025. Hidtil har skolerne alene medfinansieret tilbud i specialklasserækker samt de mindst indgribende tilbud på specialskolerne.

I 2024 androg udgifter til specialtilbud 17 pct. af kommunens skolebudget.

Udover at kommunen afholder udgifter for elever i specialskoler og specialklasser internt i Randers Kommune, afholder kommunen også udgifter til elever i andre kommuners specialtilbud.

Der ses, jf. den stigende segregering, et voksende økonomisk pres på skoleområdet pga. stigende udgifter til specialundervisning. De årlige priser pr. specialundervisningstilbud spænder fra 143.300 kr. for det billigste specialklassetilbud til 451.505 kr. for takst 3 på Trekløverskolen. De årlige priser pr. special-SFO spænder fra 60.844 kr. til 98.550 kr. I december E

Tabel 13.10. Oversigt over økonomi og antal elever i specialundervisningstilbud pr. december 2024

Undervisning	Antal elever	Tildeling pr. elev	Udgift pr. år
Specialklasser	378	208.510	78.816.698
Oust Mølleskolen	40	246.496	9.859.824
Trekløverskolen, takst 1	46	150.380	6.917.480
Trekløverskolen, takst 2	178	300.395	53.450.930
Trekløverskolen, takst 3	29	451.505	13.093.645
I alt	671		162.138.577
SFO	183	81.293	14.876.602

Kilde: TEA & Opus Økonomi, Data fra egne fagsystemer

Note: baseret på elevfordelingen i december 2024

Samlet billede

Specialundervisning fylder stadig mere i Randers Kommunes skolebudget, og en voksende andel af eleverne går i specialklasser eller specialskoler. Samtidig øges udgifterne til eksterne specialtilbud, hvilket presser de økonomiske rammer for folkeskolerne. Kommunen arbejder på at balancere mellem at sikre de rette tilbud til elever med særlige behov og at opretholde en solid økonomi for det samlede skolevæsen.

Det skal her bemærkes, at Trivselskommissionen, som i februar 2025 udkom med sin afrapportering, peger på nogle samfundstendenser, som i større eller mindre grad kan bidrage til den øgede segregering – altså det forhold, at flere henvises til specialtilbud. De peger fx på patologisering, der dækker dels over en ny kulturel tilbøjelighed til at oversætte almenmenneskelige forhold til noget sygeligt, dels en strukturel praksis, hvor diagnoser ofte bliver adgangsgivende til støtte og hjælp kommunalt, hvilket er u hensigtsmæssig for den enkelte og for samfundet som helhed. (Kilde:

<https://www.trivselskommissionen.dk/-/media/filer/trivselskommissionen/250224-trivselskommissionens-afrapportering.pdf>)

Segregeringsgrad i Randers Kommune

Segregeringsgraden angiver, hvor stor en andel af eleverne i et givent skoledistrikt, der modtager specialundervisning uden for det almene undervisningsmiljø – enten i en specialklasse på en folkeskole eller på en specialskole.

Elever, der visiteres til specialskole, har typisk komplekse og omfattende støttebehov, og visiteringen sker gennem Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR). Elever med væsentlige støttebehov undervises i en af Randers Kommunes 10 specialklasserækker, eller indgår i skolens tilbud om mellemform. De to førstnævnte indgår i nedenstående tabel, mens elever i skolernes egne tilbud (mellemformer) ikke kan opgøres på samme måde, da mellemformbegrebet dækker over en række forskelligartede tilbud, såvel i indhold, organisering og omfang.

På specialundervisningsområdet er der med byrådets vedtagelse af budget 2025-28 truffet en række beslutninger, der alle har som mål at mindske segregering. Det medfører blandt andet:

- At der skal skabes en mere gennemsigtig finansierings- og takstmodel på specialundervisningsområdet, som kan sikre udmøntningen af en vedtaget udgiftsreduktion på området.
- At der skal skabes større sammenhæng mellem alment skolernes visitationsbeslutninger og den efterfølgende betaling for specialtilbuddene – herunder at skolernes betaling skal svare til den reelle udgift til de specialundervisningstilbud, som de visiterer til.
- At udgiftsreduktionen skal ske gennem en generel nedsættelse og harmonisering af taksterne for pladser i specialskoler, specialklasserækker og heltidsundervisningen. Takstharmoniseringen skal også omfatte special-SFO.
- At der ved takstharmoniseringen skal tages højde for forskelle i elevernes behov for støtte i undervisningen.
- At taksten for elever på Trekløverskolens afdeling på Borup Byvej skal tilnærmes til taksten for elever i specialklasserækker.
- At der skal tages stilling til, hvem der skal have visitationskompetencen til de forskellige specialundervisningstilbud.

Den nye finansieringsmodel og takstharmoniseringen skal have effekt allerede fra skoleåret 2025/26. Det igangsatte arbejde skal ses som første fase i en mere grundlæggende ændring af finansieringsformen på specialundervisningsområdet.

Fase 1 kan dermed betragtes som en overgangsfase frem mod en fuld indfaset model om to år, hvor de alment skoler, som på nuværende tidspunkt står for driften af Randers Kommunes specialklasserækker, ikke længere vil modtage et fast beløb pr. klasse, men i stedet modtager et beløb pr. visiteret elev.

Overgangsfasen og den vedtagne model vil indeholde flere usikkerheder af både faglig og økonomisk karakter, hvorfor den kommende periode vil være karakteriseret af erfaringsopsamling og udvikling. For at imødekomme den økonomiske usikkerhed, skolerne står over for med beslutningen om fuld finansiering på pladser i specialklasserækker og mindst indgribende specialskoletilbud, er der oprettet en indfasningspulje, der kan benyttes til at understøtte de aftaleenheder, som vil have de største økonomiske udfordringer. (Kilde: Skole- og uddannelsesudvalget - C.1.06).

Nedenstående viser den enkelte skoles segregeringsgrad, altså i hvilket omfang skolen visiterer elever til specialundervisning i specialklasse eller på specialskole. Data er baseret på elevens bopælsdistrikt, men da der i Randers Kommune er frit skolevalg på tværs af kommunens folkeskoler, kan en elev være henvist fra en anden folkeskole end den, som bopælsdistriktet angiver.

Den potentielle forskel mellem bopælsdistrikt og skoletilhørsforhold bør der tages højde for, når segregeringsgraden anvendes som indikator i planlægning og analyse af skoleområdet.

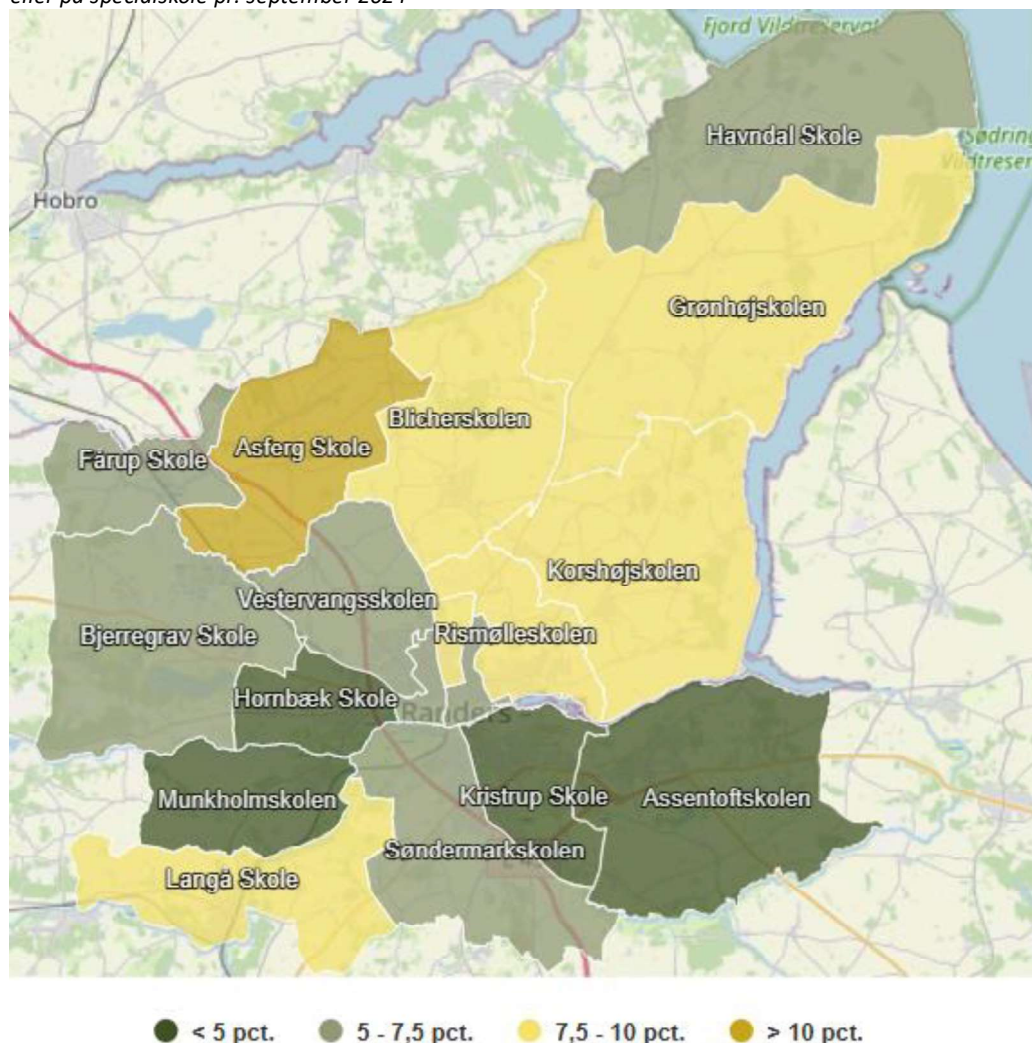
Det er dog fortsat sådan, at segregeringsgraden kan ses som et udtryk for fx:

- hvor god skolen er til at inkludere elever med særlige behov i almenundervisningen. En høj segregeringsgrad kan tyde på, at skolen har svært ved at rumme diversitet i elevgruppen.
- skolens ressourcer – fx om der er tilstrækkelig mulighed for specialpædagogisk støtte i almenmiljøet

- hvilken tilgang skolen eller lærerne har til forskellighed og inklusion. En skole med stærk inklusionskultur vil ofte forsøge at tilpasse undervisningen, før man henviser elever ud af almenundervisningen.

Segregeringsgraden er dermed et udtryk for skolens og kommunens evne og vilje til inklusion.

Kort 13.6. Oversigt over segregeringsgrad, andelen af børn med bopæl i skoledistriktet der modtager et specialtilbud i specialklasse eller på specialskole pr. september 2024

Kilde: TEA, Data fra egne fagsystemer udtrukket via BI

Tabel 13.11. Samlet segregeringsgrad og andelen af børn i specialskole fordelt efter bopæls skoledistrikt pr. september 2024

Skoledistrikt	Segregeringsgrad	Andel i specialskole
I alt	6,2 pct.	2,6 pct.
Asferg Skole	10,5 pct.	5,2 pct.
Assentoftskolen	4,8 pct.	1,4 pct.
Bjerregrav Skole	5,4 pct.	1,7 pct.
Blicherskolen	7,7 pct.	4,3 pct.
Fårup Skole	5,2 pct.	2,9 pct.
Grønhøjsskolen	8,8 pct.	2,5 pct.
Havndal Skole	5,8 pct.	2,3 pct.
Hobrovejens Skole	5,1 pct.	2,2 pct.
Hornbæk Skole	2,6 pct.	1,2 pct.
Korshøjsskolen	8,1 pct.	3,2 pct.
Kristrup Skole	3,6 pct.	1,6 pct.
Langå Skole	8,4 pct.	2,4 pct.
Munkholmskolen	4,5 pct.	1,5 pct.
Nørrevangsskolen og UNX-Ung Nord10	6,3 pct.	5,2 pct.
Rismølleskolen	7,7 pct.	2,5 pct.
Søndermarksskolen	6,9 pct.	2,9 pct.
Vestervangsskolen	6,1 pct.	3,2 pct.
Østervangsskolen	7,3 pct.	3,1 pct.

Kilde: TEA, Data fra egne fagsystemer udtrukket via BI

Indekseret specialundervisningsbehov i Randers Kommune (2024/2025)

Det objektive specialundervisningsbehov i Randers Kommune er beregnet ved hjælp af en statistisk model, der estimerer sandsynligheden for, at elever i 0.-9. klasse har behov for segregeret specialundervisning. Modellen anvender en bred vifte af baggrundsoplysninger og opgør det forventede behov på individniveau. Resultaterne indekseres, hvor indeks 100 svarer til gennemsnittet for kommunen.

Bag modellen står en landsdækkende analyse baseret på data fra 632.452 grundskoleelever i Danmark og deres forældre. I alt 58 variabler indgår i modellen, herunder demografiske, socioøkonomiske og sundhedsmæssige forhold, som hver især har betydning for sandsynligheden for at modtage specialundervisning.

Geografiske forskelle i specialundervisningsbehov

Kortet nedenfor viser markante variationer i det indekserede behov for specialundervisning på tværs af skoledistrikterne i Randers Kommune:

Højest forventet behov ses i Nørrevangsskolens distrikt med et indeks på 166,4, svarende til et behov 66 pct. over kommunens gennemsnit. Ligeledes ligger Rismølleskolens (139,4) Tirsdalens Skole (135,8) og Vestervangsskolens (121,9) distrikter væsentligt over indeks 100.

Lavest forventet behov ses i distrikter som Bjerregrav Skole (53,0), Munkholmskolen (61,3) og Krstrup Skole (62,0) – langt under gennemsnittet. Fårup Skole adskiller sig særligt blandt distrikterne uden for Randers by med et indeks på 147,9.

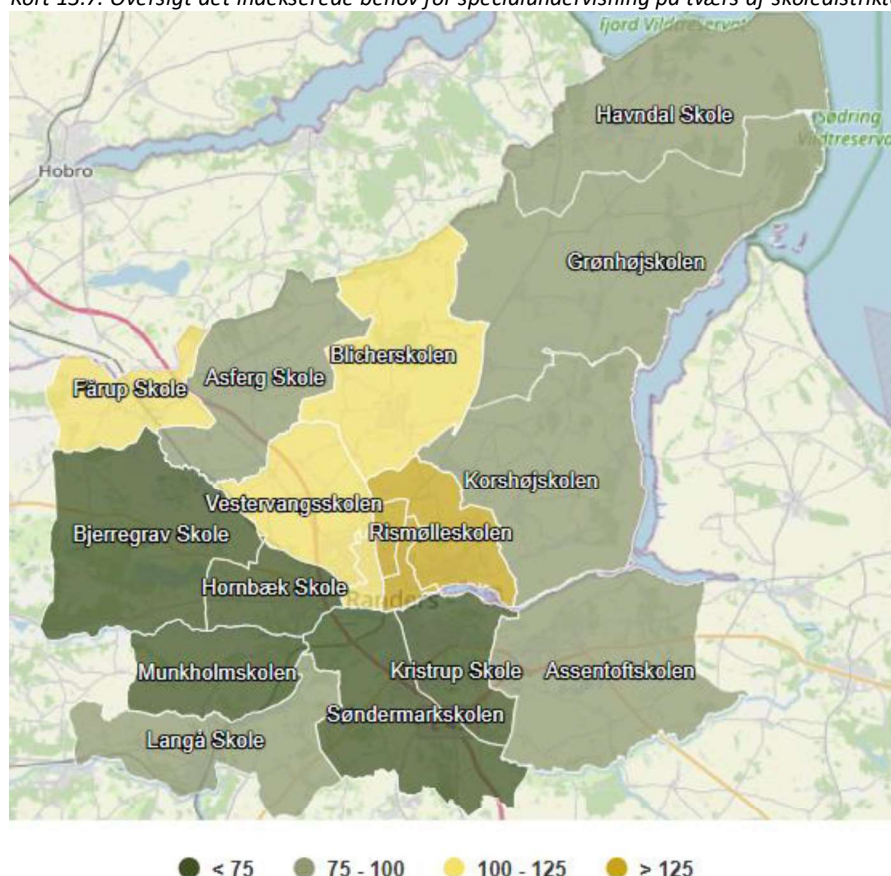
Disse forskelle dokumenterer, at skolernes elevgrundlag varierer betydeligt – målt på faktorer som forældrenes uddannelse, indkomst, beskæftigelse samt børns helbred og alder ved skolestart – som alle er statistisk tæt forbundet med behovet for specialundervisning.

Anvendelse og betydning

De demografiske, socioøkonomiske og sundhedsmæssige forhold inddrages, når ressourcer til specialundervisning fordeles. Det indekserede specialundervisningsbehov udgør således en central indikator i det fremadrettede arbejde med Fremtidens Randers, hvor ambitionen netop er at forbedre de kommunale rammevilkår.

Da modellen belyser risikoen for specialundervisning, og ikke den faktiske visitation, bør den læses i sammenhæng med afsnittet om den faktiske segregering i Randers Kommune – altså hvor stor en andel af eleverne, der i praksis modtager specialundervisning i specialklasser eller på specialskoler. Samspillet mellem disse to perspektiver giver en mere nuanceret forståelse af, hvor behov og praksis stemmer overens – og hvor der kan være ubalance.

Kort 13.7. Oversigt det indekserede behov for specialundervisning på tværs af skoledistrikterne, september 2024

Tabel 13.12. Indekseret specialundervisningsbehov

Skolenavn	Indekseret specialundervisningsbehov (2024/2025)
Asferg Skole	81,8
Assentoftskolen	85,5
Bjerregrav Skole	53
Blicherskolen	102,9
Fårup Skole og Børneby	113,2
Grønhøjsskolen	98,1
Havndal Skole	96,8
Hobrovejens Skole	107,4
Hornbæk Skole	68,6
Korshøjsskolen	95,6
Kristrup Skole	62
Langå Skole	85,7
Munkholmskolen	61,3
Nørrevangsskolen	166,4
Rismøllerskolen	139,4
Søndermarksskolen	67,9
Tirsdalens Skole	135,8
Vestervangsskolen	121,9
Østervangsskolen	126

Kilde: Indeks100, Data fra egne fagsystemer (TEA) og registerudtræk fra DST

Status-/situationsbeskrivelse

Med den nationale aftale om Folkeskolens Kvalitetsprogram "Frihed og fordybelse", der blev indgået den 19. marts 2024, blev der sat fokus på iværksættelse af initiativer, som skal sætte folkeskolen fri, så elevernes faglige udvikling, dannelse og trivsel kommer i fokus (Kilde:

<https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/politiske-aftaler/folkeskolens-kvalitetsprogram>).

Aftalen består af 33 initiativer og prioriterer på landsplan 740 millioner kroner årligt til at styrke folkeskolen. Dertil kommer en række engangsinvesteringer, som for eksempel 540 mio. kr. til flere fysiske bøger som modvægt til skærm-baseret undervisning. Desuden investeres der 2,6 mia. kr. til flere faglokaler for blandt andet at sikre fysiske rammer, der understøtter en mere varieret undervisning. Kvalitetsprogrammets 33 initiativer træder i kraft fra 2025 til og med skoleåret 2027-28. Understøttende undervisning, som blev indført med folkeskolereformen i 2014, afskaffes og erstattes af skolens timebank, som lokalt kan bruges til at løfte kvaliteten – for eksempel i form af undervisning med to lærere, pædagoger i indskolingen, lejrskoler eller styrkede normeringer i SFO'en. I skolens timebank afsættes der derudover 500 mio. kr. årligt til en styrket indsats i dansk og matematik til de ca. 10 procent fagligt mest udfordrede elever. Skolerne kan selv bestemme, hvordan indsatserne skal foregå, herunder om det er i klassen eller i små hold. Desuden består aftalen af initiativer, der blandt andet skal sikre mere

praktisk undervisning og valgfrihed i de ældste klasser, færre prøver, mulighed for juniormesterlære og obligatorisk erhvervspraktik.

Samtidig har Børne- og Undervisningsministeriet nedsat en ekspertgruppe, der skal komme med anbefalinger om regler på inklusions- og specialundervisningsområdet i forlængelse af forårets skoleaftale (Kilde: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2024/sep/240918-ekspertgruppe-skal-komme-med-anbefalinger-til-nye-regler-for-inklusion-og-specialundervisning>). Denne ekspertgruppe har til formål at give konkrete forslag til justeringer af de lovgivningsmæssige rammer. Det skal ske med udgangspunkt i ønsket fra både kommuner og folkeskolens parter om, at der sættes større fokus på forebyggende indsatser og mindre fokus på individuel støtte til den enkelte elev, herunder understøtte en hensigtsmæssig ressourceudnyttelse i kommunerne, herunder ved at nedbringe udgifterne til specialundervisning og styrke almenområdet i skolen. Disse anbefalinger, og heraf følgende lovgivning, kan og vil få betydning for, hvordan specialundervisningsområdet organiseres i Randers Kommune, ligesom kommunalpolitiske beslutninger spiller ind.

På kommunalt niveau blev der således i forbindelse med vedtagelse af seneste budget truffet beslutning om, at der under overskriften 'Alle med i skolestart' skal arbejdes målrettet med at mindske segregering til specialtilbud, blandt andet gennem indsatser med fokus på investeringsmodel i indskolingen, kompetenceudvikling, takstharmonisering i specialklasser, ændret visitationsprocedure mm. (Kilde: <https://dagsordener.randers.dk/vis?Referat-Skole--og-uddannelsesudvalget-d.13-01-2025-kl.15.00&id=ea1a6fe0-2df1-4e66-8180-ae7775549d15&fritekst=budget>). Derudover arbejdes der lokalt på realiseringen af et fælles børne- og læringssyn for alle ledere og medarbejdere, som arbejder med børn og unge. Det fælles børne- og læringssyn i Randers Kommune udspringer af Børne- og Ungepolitikken samt Uddannelsespolitikken. Dette udgør grundlaget for alt arbejde på børn- og skoleområdet og tager udgangspunkt i, at fagprofessionelle vil møde alle børn og unge med et fælles børne- og læringssyn. Det skal være med til at skabe helhed og sammenhænge i børn og unges opvækst og udvikling og medvirke til at styrke vores samarbejde om børn og unge:

Det fælles Børne- og Læringssyn

Alle børn og unge har ressourcer og potentialer – alle børn og unge har værdi i sig selv og gør det bedste de kan. Børn og unge skal møde læringsmiljøer, som motiverer til at lære, lege og udvikle sig, og hvor der er mulighed for at eksperimentere, udvikle fantasi og fordybelse. Børn og unge skal opleve meningsfulde og forpligtende fællesskaber, at de høres, inddrages og oplever medindflydelse

Udviklingen og forventninger til fremtiden

De seneste 10 års udvikling peger på, at folkeskolen på en række områder er udfordret. Der er en række faktorer, som har betydning for elevernes fremtidige livssituation. Det gælder fx sprog og sproglig udvikling, trivsel, skolefravær, segregering til specialundervisning (der er beskrevet herover), afgangskarakterer samt gennemførelse af en ungdomsuddannelse.

Sprog og sproglig udvikling

Ny forskning fra Rockwool Fonden og Trygfondens Børneforskningscenter på Aarhus Universitet viser, at sproglig intervention i børnehaven kan løfte alle børns sprog - men særligt for børn, hvis forældre havde en kort uddannelse, og hvor børnene samtidig gik i skoler, hvor det gennemsnitlige karakterniveau ved afgangseksamen ligger i den lave ende, trækker det positive effekter op gennem skoleårene, når der fokuseres på sproglige indsatser¹. Undersøgelsen viser således, at den særlige sproglige indsats fører til øget indsats i hjemmet, hvorigennem barnets sprogudvikling støttes, hvilket også fører til bedre resultater i læsning og matematik.

Randers Kommune har data fra 2022 og frem på individniveau, som giver mulighed for en mere præcis analyse af børn og unges sproglige udvikling. Foreløbig er data blevet anvendt på dagtilbudsområdet i forbindelse med den boligsociale indsats i Nordbyen. Her har indsatser med fokus på tidlig sproglig udvikling givet værdifulde erfaringer, der potentielt kan overføres til andre områder, herunder også til skoleområdet generelt.

Fravær

Skolefravær er et område, hvor kommunerne, herunder også Randers Kommune, oplever udfordringer.

Hvert år indberetter folkeskoler og kommunale specialskoler elevfravær. Registrering af fravær sætter skoler og kommuner i stand til at følge, om undervisningspligten bliver overholdt. Opgørelser af elevfravær angiver, hvor stor en andel af skoleårets dage elever i folkeskolen har været fraværende grundet sygdom, fravær med tilladelse eller ulovligt fravær. Der udarbejdes nationale opgørelser over elevfravær årligt, ligesom Randers Kommune løbende monitorerer elevfravær på tværs af skolerne.

I Randers Kommune betragtes skolefravær som et komplekst problem, der ikke kun har konsekvenser for den enkelte elevs trivsel og fremtidige livsmuligheder, men også påvirker skolens fællesskab som helhed. Derfor ses der ikke blot på den enkelte elev i isoleret form, men også på de sociale dynamikker og fællesskaber, som eleven er en del af.

Fravær kan ses som symptom på mistrivsel. Når et barn ikke kommer i skole, er der typisk flere årsager til det, og man kan derfor ikke forklare fraværet ved kun at fokusere på en enkelt årsag. Fraværet skal undersøges fra barnets perspektiv, og fraværet er barnets løsning på noget, der er svært. Der skal i arbejdet med elevfravær både være blik for det enkelte barn og de fællesskaber, som barnet er en del af i og udenfor skolen. Børn bliver påvirket af alle de fællesskaber, de indgår i, og hvis et barn ikke trives, er det altid vigtigt at undersøge, hvordan dynamikkerne i barnets klasse påvirker barnets trivsel, ligesom det er vigtigt at være nysgerrig på barnets familie- og fritidsliv.

Skolefravær kan dermed være betinget af flere faktorer, såsom:

- Individuelle faktorer – fx angst, depression, stress eller neurodivergente udfordringer (fx ADHD eller autisme).
- Sociale faktorer – problemer i familien, mobning, ensomhed eller vanskeligheder i relationer med klassekammerater og lærere.
- Skolerelaterede faktorer – højt præstationspres, manglende støtte fra lærere, uro i klassen eller utrygge rammer.
- Samfundsmæssige faktorer – socioøkonomiske forhold, skolepolitik og adgang til specialpædagogiske tilbud.

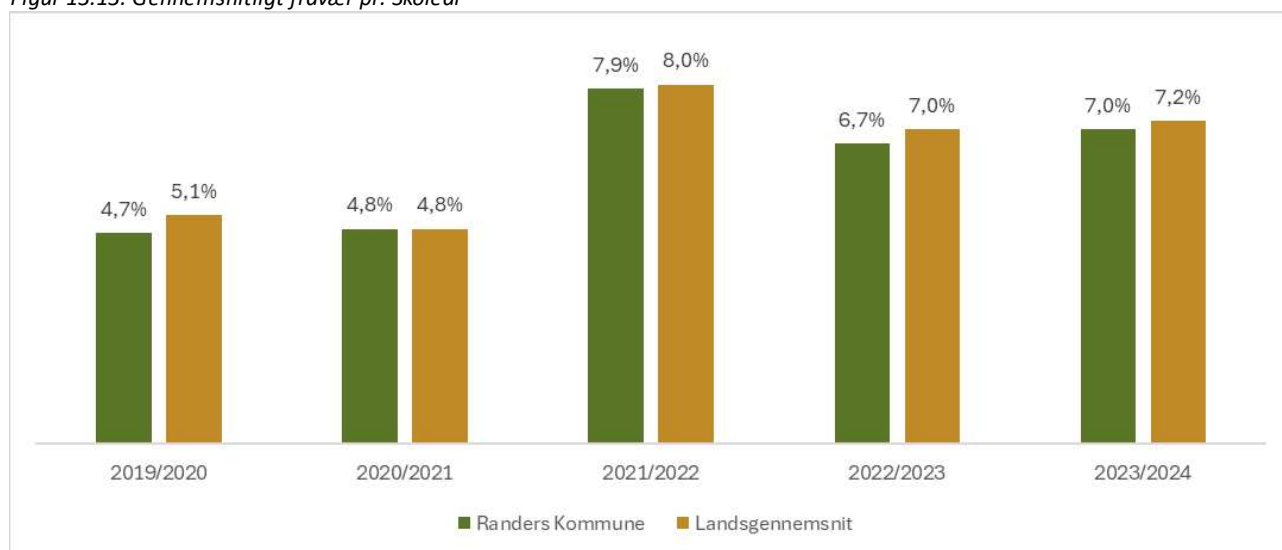
For at sikre fælles retning og et systematisk arbejde med indsatser vedrørende fravær er der i Randers Kommune i efteråret 2024 vedtaget en tværgående elevfraværstrategi (kilde: <https://skolernesudviklingscenter.randers.dk/da/indsatser/fravaersindsats>), som skolerne og forvaltningen arbejder efter. Denne har som mål at:

- Forebygge og reducere elevfraværet
- Sikre en helhedsorienteret indsats
- Sikre ensartet og systematisk registrering af fravær
- Koble fraværsarbejdet med de igangværende tiltag på skoleområdet

Strategien skal implementeres i løbet af de kommende år og danner sammen med en tilhørende handlevejledning og vidensbank grundlag for arbejdet med såvel forebyggende, foregribende og indgribende indsatser.

Konkret er elevfraværet på 7,0 pct. i Randers Kommune i skoleåret 2023/2024. Det er en stigning på 0,3 procentpoint fra året før. Elevfraværet er lavere i Randers Kommune sammenlignet med landsgennemsnittet, som ligger på 7,2 pct. Der har været en generel tendens til, at elever i Randers Kommune har haft et lavere elevfravær end elever på landsplan de seneste fem skoleår, som illustreret i figuren nedenfor.

Figur 13.13. Gennemsnitligt fravær pr. Skoleår

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Kommune- og landstal er uden privatskoler og specialklasseelever. Elever 0.-9. klasse.

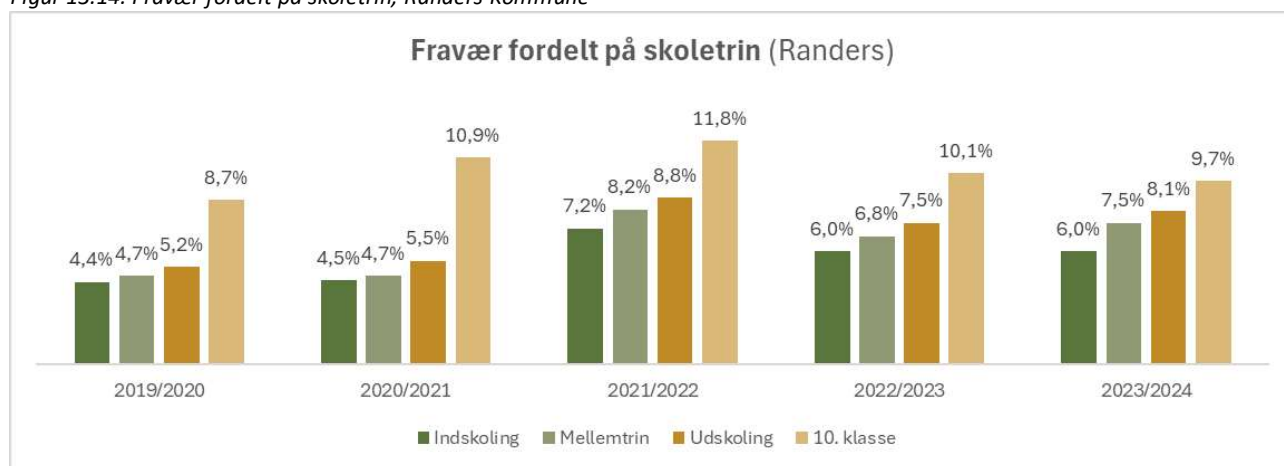
For elever i kommunens specialklasser (inkl. specialscole) gælder det ligeledes, at eleverne i Randers Kommune generelt har et lavere fravær end elever på landsplan. I 2023/2024 var fraværet på 9,5 pct. for elever i specialklasser i Randers Kommune, mens det på landsplan var på 10,4 pct.

Elevfravær er generelt højere blandt elever i specialklasser sammenlignet med elever i almenundervisning. Dette skyldes primært, at mange specialelever har komplekse udfordringer, såsom psykiske, sociale eller fysiske behov, der kan kræve behandling, terapier eller længere fraværperioder. Skolerne arbejder målrettet med at understøtte regelmæssigt fremmøde i specialklasserne, men de særlige behov gør, at fraværet i nogle tilfælde kan være sværere at reducere.

Forskning om elevfravær har vist, at skolefravær ofte er højere i de ældste klasser. Det kan der være flere årsager til - blandt andet et øget akademisk pres og eksamensangst, hvor fokus på karakterer i udskolingen

og eksamener kan føre til undgåelsesadfærd, herunder fravær (Kilde: Kearney & Albano, Journal of Counseling & Development). Det kan ligeledes skyldes sociale og emotionelle udfordringer, hvor udskolings elever ofte står midt i komplekse sociale relationer og identitetsudvikling. Mobning, social isolation eller problemer med klassefællesskabet kan ligeledes øge fraværet (Kilde: Journal of Youth and Adolescence, 2013). Et sidste eksempel er mental sundhed og trivsel. Teenagere oplever oftere højere forekomst af mentale sundhedsproblemer, såsom depression og angst, end yngre elever (Kilde: BMC Public Health, 2017). Disse udfordringer kan gøre det vanskeligt at opretholde regelmæssigt fremmøde i skolen. Kommunale data på elevfravær følger dette mønster, altså at fraværet øges, når eleverne bliver ældre, som illustreret i figuren nedenfor.

Figur 13.14. Fravær fordelt på skoletrin, Randers Kommune

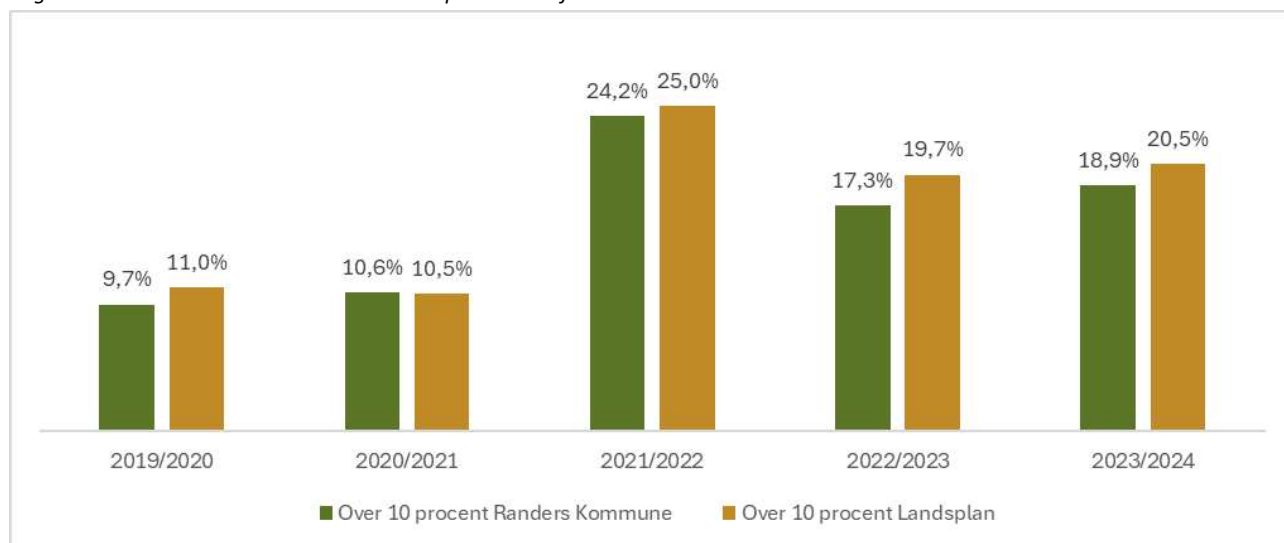
Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Uden privatskoler og specialklasseelever. Elever 0.-10. klasse.

For at forstå elevfraværet i et bredere perspektiv bør dette ses i sammenhæng med sager om elevtrivsel og afgangskarakterer, som kan belyse udvikling og udfordringer i udskolingen.

Bekymrende fravær

Der er væsentligt at se på forekomsten af elever med langvarigt fravær. I den kommunale tværgående elevfraværstrategi defineres bekymrende fravær som elever med 10 pct. samlet fravær i indeværende skoleår og/eller bekymrende fraværsmønstre. Jævnfør figuren herunder har Randers Kommune en lavere andel elever med et samlet fravær på 10 pct., sammenlignet med landsplan. Andelen ligger dog fortsat på et højt niveau, og både i Randers Kommune og på landsplan er andelen steget i det seneste skoleår.

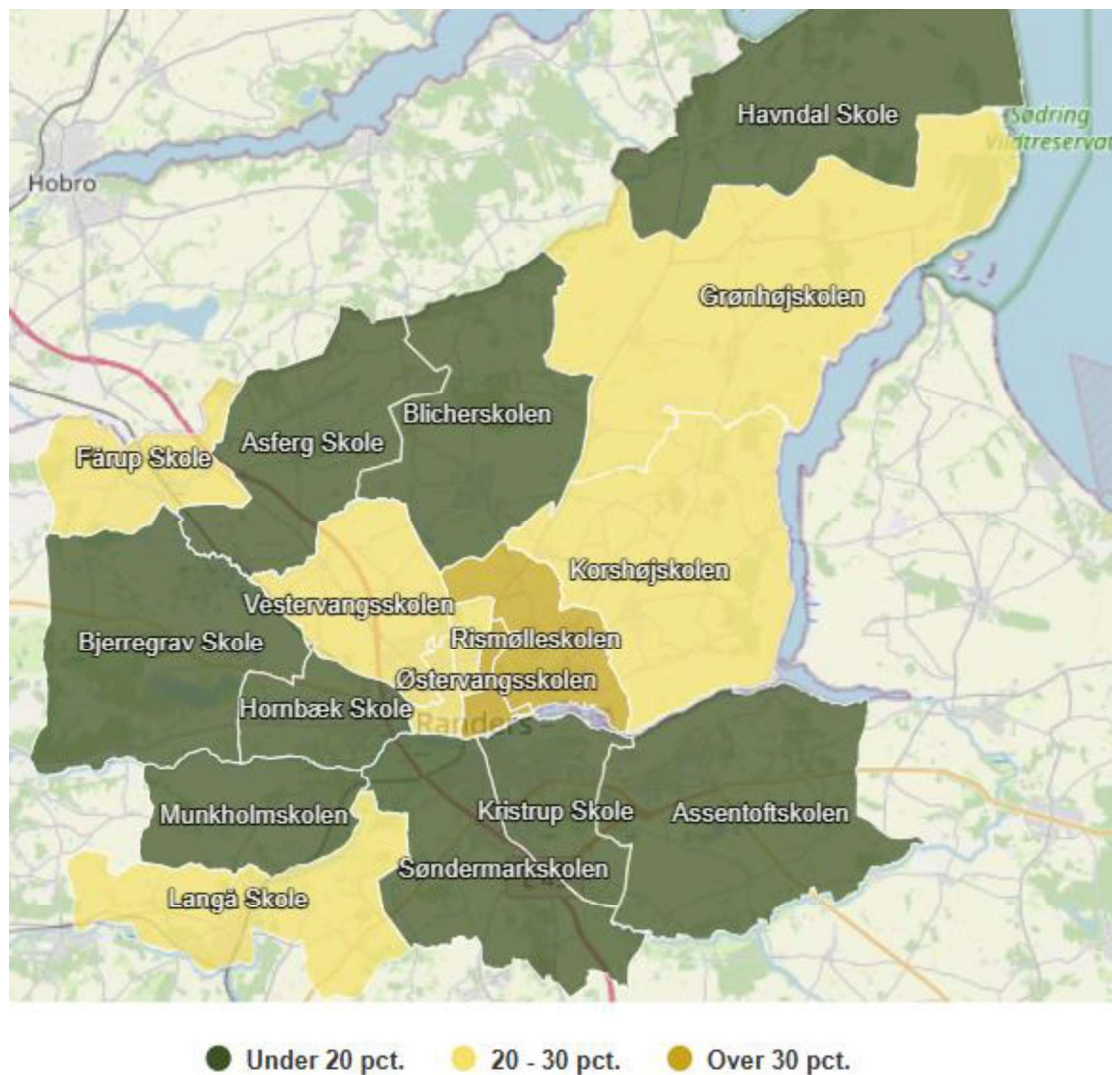
Figur 13.32: Andel elever med mere end 10 pct. samlet fravær

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Kommune- og landstal er uden privatskoler og specialklasselever. Elever 0.-9. klasse.

Her viser beregninger på den såkaldte SØM-model, som Social- og Boligstyrelsen har udviklet i samarbejde med Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE), at hvis man lykkes med at afhjælpe skolefravær, kan der opnås økonomisk gevinst, idet mindre fravær fører til bedre skolegang, der øger barnets mulighed for uddannelse og senere beskæftigelse. Derudover viser modellen, at der er et økonomisk potentiale ved at forebygge skolefravær og helt undgå, at et barn kommer ind i bekymrende skolefravær, dvs. fravær over 10 pct.

Kort 13.8. Andel elever med bekymrende fravær - skoleåret 2023/2024

Tabel 13.14. Andel elever med bekymrende fravær - opgjort pr. Skole - skoleåret 2023/2024

Skolenavn, 2023/2024	Andel med bekymrende fravær	Antal med bekymrende fravær	Antal elever
For alle skoler	23,7 pct.	1.962	8.103
Asferg Skole	10,6 pct.	10	94
Assentoftskolen	17,8 pct.	111	622
Bjerregrav Skole	18,0 pct.	92	510
Blicherskolen	18,8 pct.	92	494
Fårup Skole og Børneby	19,0 pct.	113	595
Grønhøjsskolen	20,4 pct.	76	373
Havndal Skole	18,2 pct.	14	77
Hobrovejens Skole	24,0 pct.	51	213
Hornbæk Skole	17,8 pct.	57	320
Korshøjsskolen	25,0 pct.	107	429
Kristrup Skole	18,2 pct.	73	402
Langå Skole	23,3 pct.	103	442
Munkholmskolen	15,9 pct.	65	409
Nørrevangsskolen og UNX-Ung Nord10	30,3 pct.	173	570
Rismølleskolen	20,3 pct.	89	438
Søndermarksskolen	17,5 pct.	86	553
Tirsdalens Skole	34,0 pct.	94	276
Vestervangsskolen	28,5 pct.	148	519
Østervangsskolen	35,5 pct.	148	417

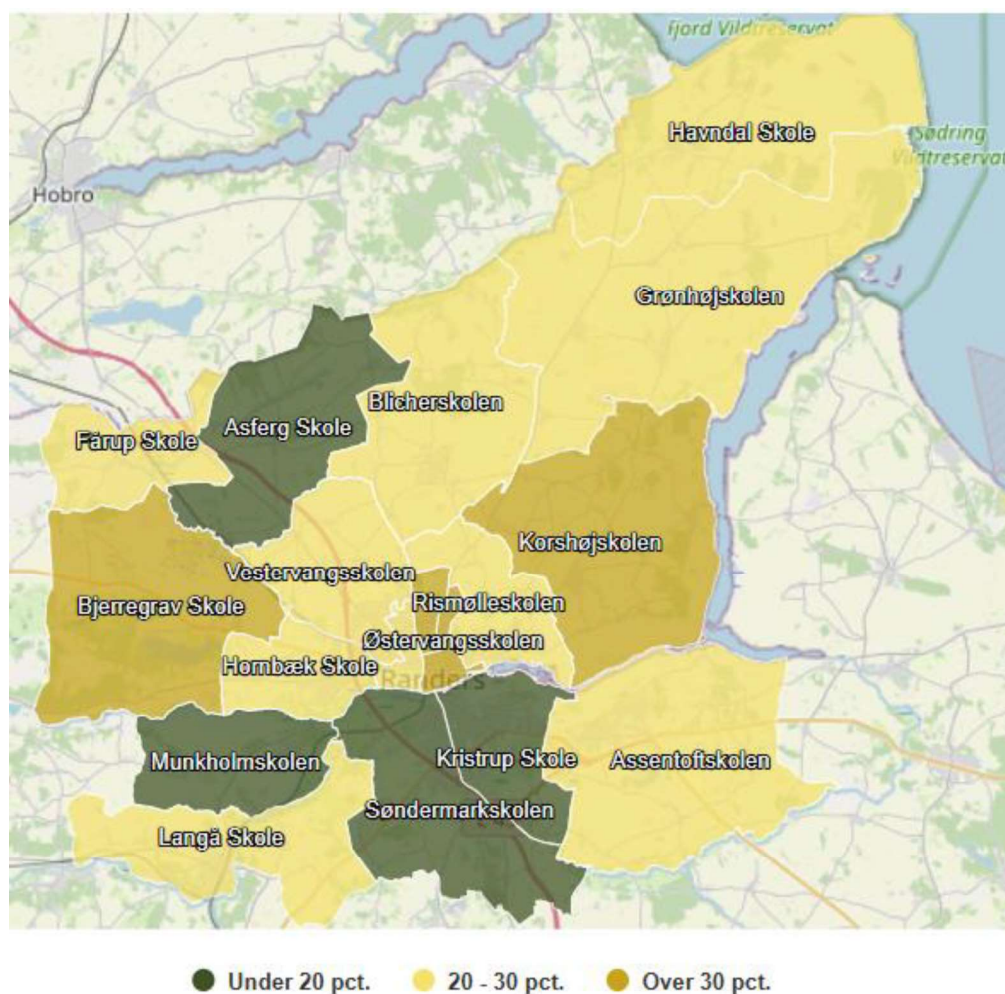
Skolenavn, 2023/2024	Andel med bekymrende fravær	Antal med bekymrende fravær	Antal elever
For alle skoler	31,9 pct.	115	357
Oust Mølleskolen	14,5 pct.	8	55
Trekløverskolen	35,1 pct.	107	305

Kilde: Randers Kommunes egne data - TEA, via BI (alle klasser, elevtyper og fraværsårsager). Bekymrende er over 10 pct. samlet fravær

Fravær skoleåret 2024-25

De aktuelle tal for indeværende skoleår (august 2024 – marts 2025) viser et samlet elevfravær på Randers Kommunes folkeskoler og specialskoler på 8,0 pct. på tværs af alle fraværsårsager. Dette gennemsnit dækker dog over betydelige variationer på individniveau – nogle elever har intet fravær, mens andre har et meget højt fravær.

Kort 13.9. Andel elever med bekymrende fravær – indeværende skoleår 2024/2025

Tabel 13.15. Elever med bekymrende fravær

Skolenavn, 2024/2025	Andel med bekymrende fravær	Antal med bekymrende fravær	Antal elever
For alle skoler	26,5 pct.	2.129	7.901
Asferg Skole	17,7 pct.	17	96
Assentoftskolen	22,9 pct.	143	624
Bjerregrav Skole	24,2 pct.	35	145
Blicherskolen	25,9 pct.	113	436
Fårup Skole og Børneby	21,5 pct.	32	149
Grønhøjsskolen	22,4 pct.	81	361
Havndal Skole	23,1 pct.	18	78
Hobrovejens Skole	24,5 pct.	122	498
Hornbæk Skole	27,8 pct.	148	534
Korshøjsskolen	33,9 pct.	201	593
Kstrup Skole	19,2 pct.	116	605
Langå Skole	18,5 pct.	123	665

Munkholmskolen	15,9 pct.	72	452
Nørrevangsskolen og UNX-Ung Nord10	35,9 pct.	207	577
Rismølleskolen	29,1 pct.	141	484
Søndermarksskolen	16,4 pct.	92	563
Tirsdalens Skole	36,5 pct.	145	396
Vestervangsskolen	29,9 pct.	160	534
Østervangsskolen	35,6 pct.	141	396

Skolenavn, 2024/2025	Andel med bekymrende fravær	Antal med bekymrende fravær	Antal elever
For alle skoler	35,8 pct.	124	343
Oust Mølleskolen	31,3 pct.	15	48
Trekløverskolen	36,6 pct.	109	298

Kilde: Randers Kommunes egne data - TEA, via BI (alle klasser, elevtyper og fraværsårsager). Bekymrende fravær, 10 pct. Svare i perioden aug. - mar. til 14,7 skoledage.

Der skal her være opmærksomhed på, at data vedr. 2024/2025 kun viser registreringer for skoleårets første 9 måneder og derfor kan give et lidt skævt billede grundet vægtningen af vintermåneder. Grundet omfanget af det bekymrende fravær vurderes det dog, at det kan være relevant at kunne følge udviklingen tæt.

Ulovligt fravær

Der bør også være en opmærksomhed på elever med mindst 15 pct. ulovligt fravær. Skolen skal underrette kommunen om ulovligt fravær, når en elev har 15 pct. ulovligt fravær eller derover, jf. Barnets Lov § 133, stk. 2. Det er dernæst op til kommunen at afgøre, om børne- og ungeydelsen skal stoppes i et kvartal. Kommunen skal derfor modtage en ny underretning fra skolen om fravær på 15 pct. eller derover for at kunne træffe en ny afgørelse om standsning af børne- og ungeydelsen.

Inden der træffes afgørelse om standsning af børne- og ungeydelsen, tages der stilling til, hvorvidt der er tale om undskyldelige omstændigheder, der kan begrunde, at der ikke skal ske standsning af ydelsen. Både forældre og børn fra 12 år får mulighed for at forklare, hvad fraværet handler om.

En nylig opgørelse fra Familie- og rådgivningscentret i Randers Kommune viser, at der i 2024 er kommet ni underretninger efter Barnets Lov § 133, stk. 2: *"Skoleledere på folkeskoler skal underrette kommunalbestyrelsen, når en elev har ulovligt skolefravær på 15 pct. eller derover inden for et kvartal"*. Det fremgår dog af data, at der er et højere antal elever med ulovligt fravær på 15 pct. pr. kvartal, end der har været underretninger til kommunen.

Forvaltningen vil den kommende tid følge det ulovlige fravær ekstra tæt for at understøtte skolernes indsatser omkring elever med højt ulovligt fravær. Formålet er at understøtte skolerne i øget opmærksomhed på det ulovlige fravær og udarbejdelse af korrekte underretninger til kommunen, så der rettidigt kan sættes ind med passende indsatser.

For de udsatte børn og unge samt børn og unge med handicap gælder, jf. det særskilte afsnit om Familieområdet nedenfor, at denne gruppe bør være genstand for et indsatsområde. Her skal særligt peges på udfordringer i forhold til, om bekymrende skolefravær håndteres gennem indsatser på almenområdet eller som særlige indsatser under Barnets Lov. Derudover er tabt arbejdsfortjeneste til forældre, der er

nødt til at passe barnet i hjemmet, en udfordring, der i stigende grad presser den kommunale økonomi. Samlet set er der behov for særlig opmærksomhed på elevgrupper med højt fravær, især i udskolingen og 10. klasse og herunder iværksættelse af målrettede, tværfaglige indsatser, der skal reducere elevfraværet og understøtte tidlig opsporing og forebyggelse.

Skolevægring

Skolefravær kan for nogle elever ende som skolevægring. Skolevægring skal forstås en betegnelse for en oftest kompleks situation, hvor et barn eller en ung undgår at gå i skole på grund af følelsesmæssige eller psykologiske udfordringer. Det er ofte forbundet med angst, stress, mistro eller sociale udfordringer. Skolevægring adskiller sig fra pjækkeri ved, at barnet ikke ønsker at være væk fra skolen, men oplever en stærk indre modstand mod at møde op.

Skolevægring starter typisk drypvist og udvikler sig gradvist over tid. Det begynder ofte med lejlighedsvis fravær, som kan skyldes fysiske symptomer (fx mavepine eller hovedpine), der ofte er stress- eller angstrelaterede. Efterhånden bliver fraværet mere regelmæssigt og kan udvikle sig til en situation, hvor barnet slet ikke kan møde op i skolen. I nogle tilfælde kan skolevægring dog også opstå pludseligt, fx efter en traumatisk oplevelse, skoleskift, mobning eller en større livsændring som skilsmisse eller tab i familien.

Uanset om det sker gradvist eller pludseligt, er det vigtigt at handle hurtigt for at støtte barnet/den unge og finde de bagvedliggende årsager. Jo længere skolevægring står på, desto sværere kan det være at vende tilbage til skolen. Derfor er der i Randers Kommune, ud over de indgribende indsatser, fokus på forebyggende og foregribende indsatser, og derfor følges elevernes fraværs mønstre tæt, jf. den kommunale elevfraværsstrategi.

Elever med skolevægring er omfattet af reglerne for sygeundervisning, på samme måde som elever med somatiske sygdomme. Det betyder, at elevers behov for og muligheder for at modtage sygeundervisning er meget individuelle. Omfanget af sygeundervisningen skal til enhver tid afpasses efter elevens alder, helbredstilstand og øvrige forudsætninger. Ud fra en konkret vurdering af elevens situation, kan både fagrække og timetal reduceres. Ved prioritering i fagrækken vil det være hensigtsmæssigt at tillægge fagets omfang på det pågældende klassetrin betydning. Sygeundervisning i hjemmet skal så vidt muligt varetages af en eller flere af elevens egne undervisere, men andre end elevens lærere kan også varetage sygeundervisningen. I Randers Kommune er det besluttet, at sygeundervisningens sædvanlige omfang maksimalt kan være på 10 lektioner om ugen.

Derudover omfattes elever med skolevægring ofte af indsatser, der går på tværs af flere instanser, såsom skole, PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning), socialforvaltning, familie- og sundhedssystemet. Her kan opstå flere udfordringer hvor fx forskellige fagfolk (lærere, psykologer, socialrådgivere) kan have forskellige syn på årsagerne til skolevægringen og dermed foreslå forskellige løsninger, ligesom nogle kan se problemet som et individuelt barn- eller familieproblem, mens andre fokuserer på skolestrukturen eller det sociale miljø. Ligeledes kan manglende videndeling eller manglende kommunikation udfordre og endelig kan det være uklart, hvem der har ansvaret for at koordinere indsatsen og sikre, at der sker konkret handling, fx i forhold til næste skridt.

For at undgå disse udfordringer er det vigtigt med en koordineret indsats, tydelig kommunikation og en helhedsorienteret tilgang, hvor barnets perspektiv og trivsel er i centrum.

Trivsel

Alle folkeskoler skal hvert år gennemføre den nationale trivselsmåling blandt eleverne i børnehaveklassen til og med 9. klasse. Data omhandler elever i 4.-9. klasse og præsenteres i det efterfølgende for de seneste fem skoleår, så der er mulighed for at følge udviklingen over tid.

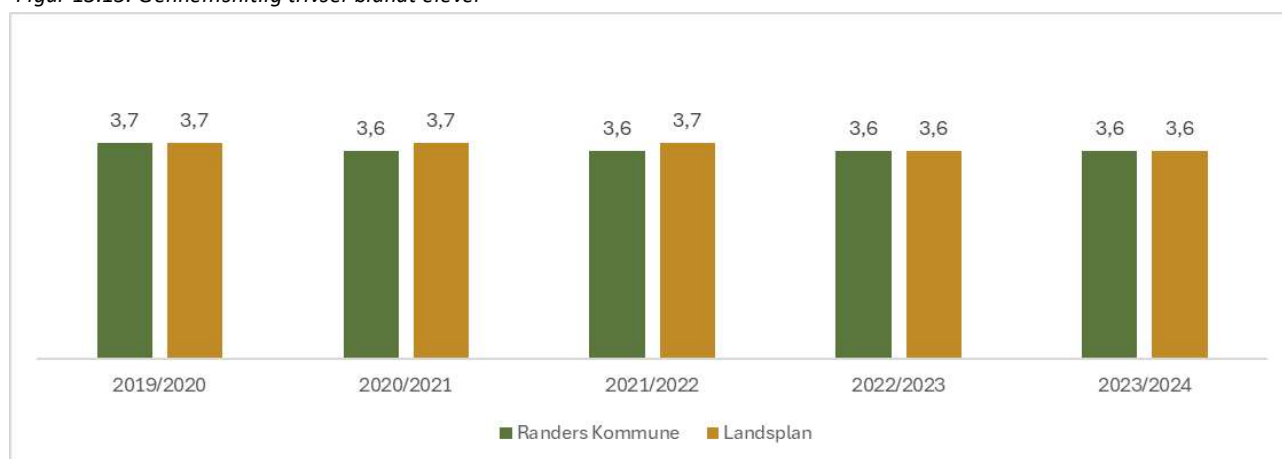
Målingen skal give et billede af, hvordan eleverne trives i folkeskolen og er et redskab for kommuner, skoler og undervisere til at arbejde systematisk med trivsel. Det er fra skoleåret 2018/19 blevet obligatorisk for folkeskolerne at anvende Børne- og Undervisningsministeriets Trivselsværktøj til gennemførelse af den nationale trivselsmåling. Fra denne periode og frem kan der derfor sammenlignes resultater på tværs af kommuner og skoler. Randers Kommune følger udviklingen i resultaterne i den nationale trivselsmåling generelt på data på landsplan.

Den generelle skoletrivsel måles på en samlet indikator baseret på 29 spørgsmål. Elevernes trivselsscore angives på en skala fra 1-5, hvor 1 udtrykker den ringest mulige trivsel, og 5 udtrykker den bedst mulige trivsel.

Dette års trivselsmåling viser, at eleverne generelt er glade for at gå i skole. Elevernes gennemsnitlige trivselsscore har været på et stabilt niveau de seneste fire skoleår. I skoleåret 2023/2024 er den generelle trivselsscore for Randers Kommune på 3,6 ud af 5. Det er på niveau med landsgennemsnittet, jf. figuren nedenfor.

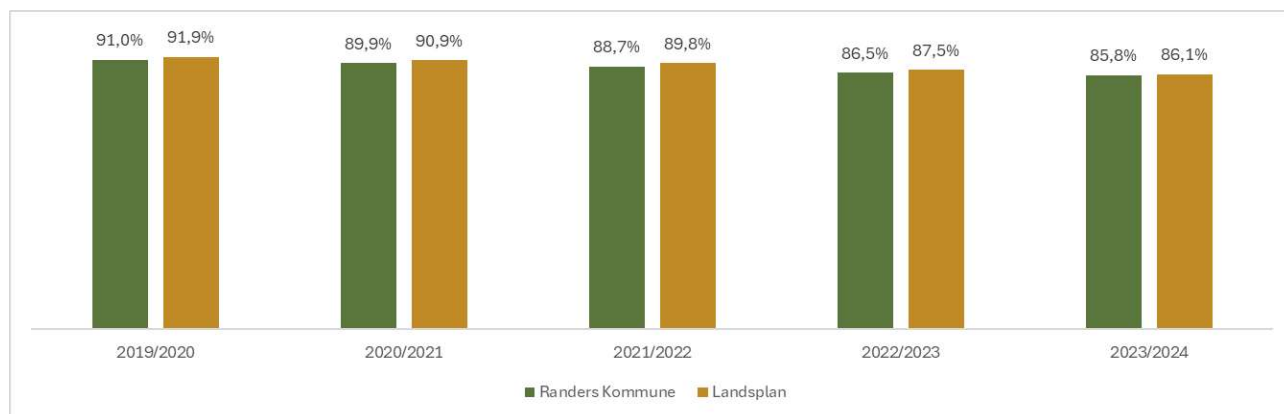
I forhold til elevernes fordeling fremgår det af figuren, at andelen af elever med højest trivsel har været faldende de seneste fem år, både i Randers Kommune og nationalt.

Figur 13.15. Gennemsnitlig trivsel blandt elever

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Gennemsnitlig trivselsscore på 1 – 5, hvor 5 er højest.

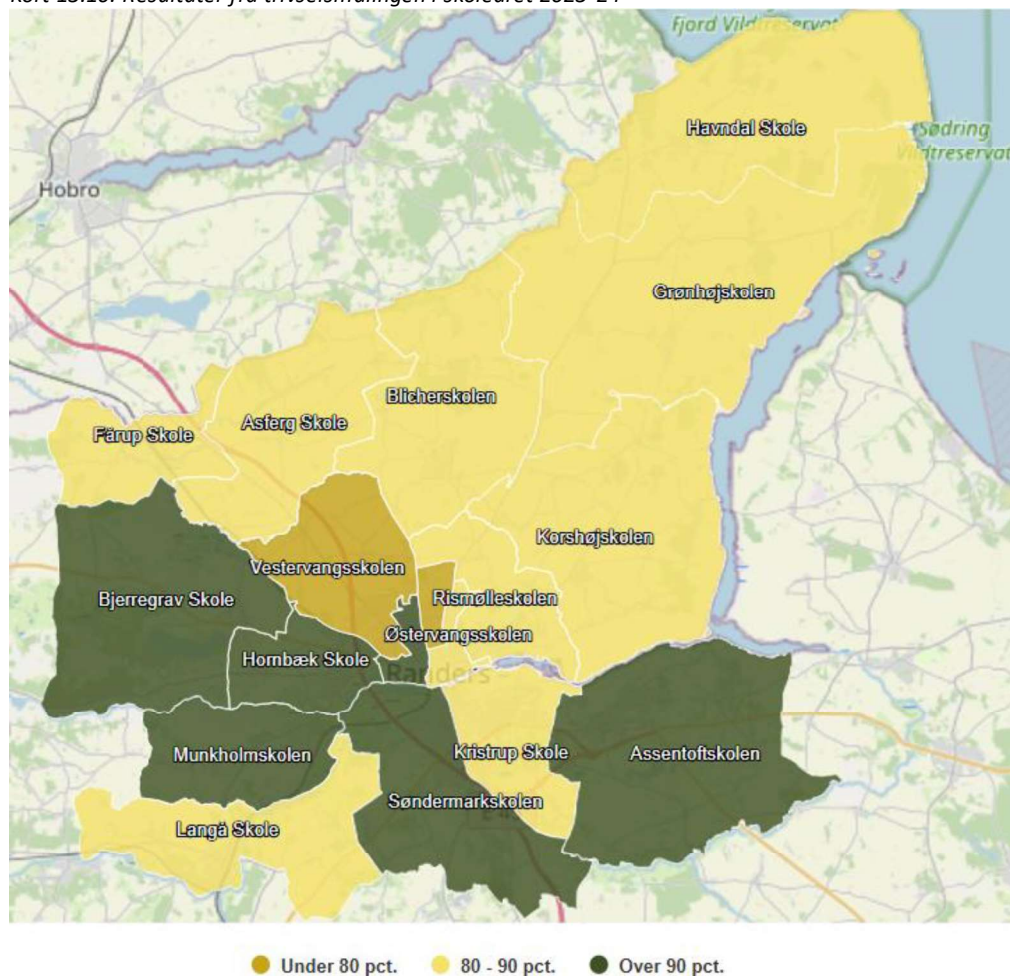
Figur 13.16. Andel elever med højest generel trivsel

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Højest trivsel beregnes ud fra andel elever på kommunale skoler, som har en gennemsnitlig trivselsscore på 3,1-5, hvor 5 er højest.

Nedenstående kort 13.10 og tabel 13.16 viser resultater fra trivselsmålingen i skoleåret 2023-24, som er den seneste gennemførte trivselsmåling, fordelt på de enkelte skoler. Det er dog her væsentligt, at ifald man ønsker at anvende data herfra skal der ses på udviklingen i trivsel over tid. Derudover er der i nogle skoledistrikter meget få respondenter, hvilket betyder, at et enkelt eller få svar kan forskubbe det samlede billede.

Kort 13.10. Resultater fra trivselsmålingen i skoleåret 2023-24

Tabel 13.16. Elever med højst generel trivsel

Andel elever med højst generel trivsel	2023/2024
Nørrevangsskolen og UNX-Ung Nord10	78,5 pct.
Vestervangsskolen	79,5 pct.
Rismølleskolen	81,5 pct.
Grønhøjskolen	82,5 pct.
Korshøjskolen	83,7 pct.
Tirsdalens Skole	83,9 pct.
Kristrup Skole	84,7 pct.
Østervangsskolen	85,5 pct.
Havndal Skole	85,7 pct.
Fårup Skole og Børneby	86,9 pct.
Langå Skole	86,9 pct.
Asferg Skole	88,6 pct.
Blicherskolen	89,2 pct.
Søndermarksskolen	90,9 pct.
Munkholmskolen	91,2 pct.
Hornbæk Skole	91,5 pct.
Hobrovejens Skole	91,6 pct.
Assentoftskolen	92,3 pct.
Bjerregrav Skole	96,2 pct.

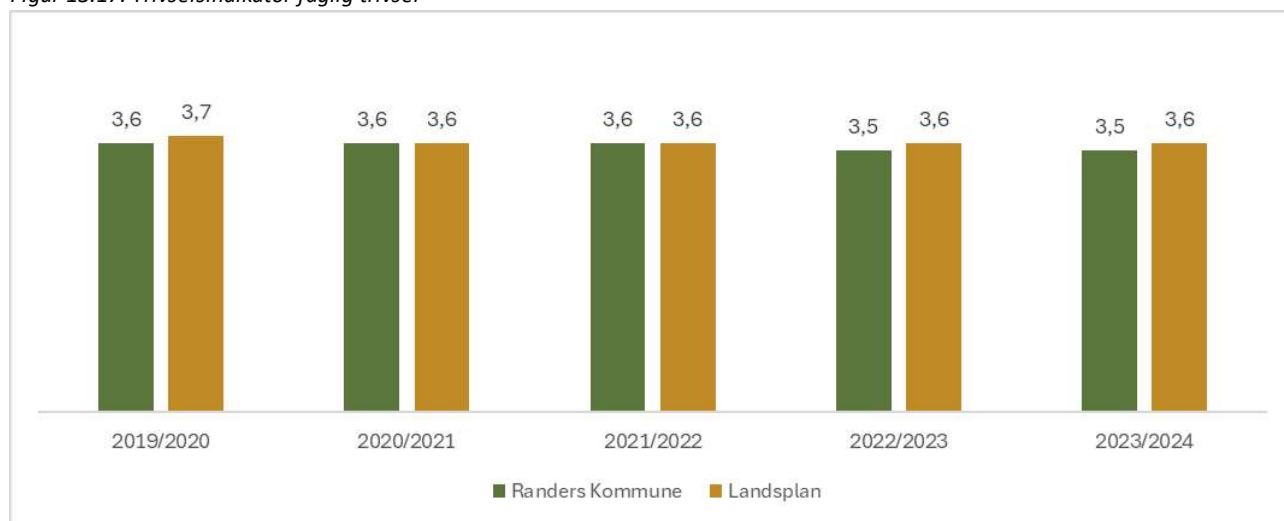
Specialschooler	2023/2024
Oust Mølleskolen	54,5 pct.
Trekløverskolen	83,6 pct.

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Højest trivsel beregnes ud fra andel elever på kommunale skoler som har en gennemsnitlig trivsels-score på 3,1-5, hvor 5 er højest.

På baggrund af elevernes besvarelse opgøres deres trivsel på fire indikatorer udover den samlede indikator for "generel skoletrivsel". De fire trivselsindikatorer er *Faglig trivsel*, *Social trivsel*, *Ro og orden* samt *Støtte og inspiration*.

Faglig trivsel omhandler elevernes oplevelse af egne faglige evner, koncentrationsevne og problemløsningsevne. Både nationalt og i Randers Kommune er scoren for faglig trivsel på samme niveau som i 2022/2023. Randers Kommune er, ligesom i 2022/2023, en anelse under landsgennemsnittet med en score på 3,5. Landsgennemsnittet er 3,6, jf. figur 13.17.

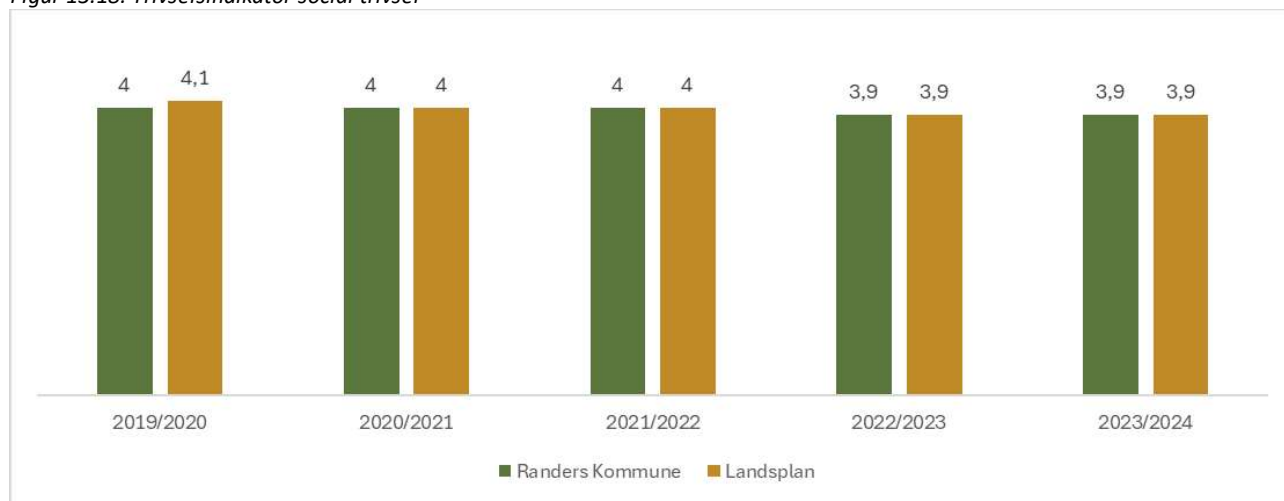
Figur 13.17. Trivselsindikator faglig trivsel

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Gennemsnitlig trivselsscore på 1-5, hvor 5 er højest, kommunale skoler.

Social trivsel omhandler elevernes opfattelse af deres tilhørsforhold til skolen, klasse og fællesskabet, samt tryghed og mobning. Scoren for social trivsel ligger på et stabilt højt niveau i Randers Kommune. Eleverne i Randers Kommune oplever samme høje sociale trivsel som elever på landsplan, jf. figuren nedenfor.

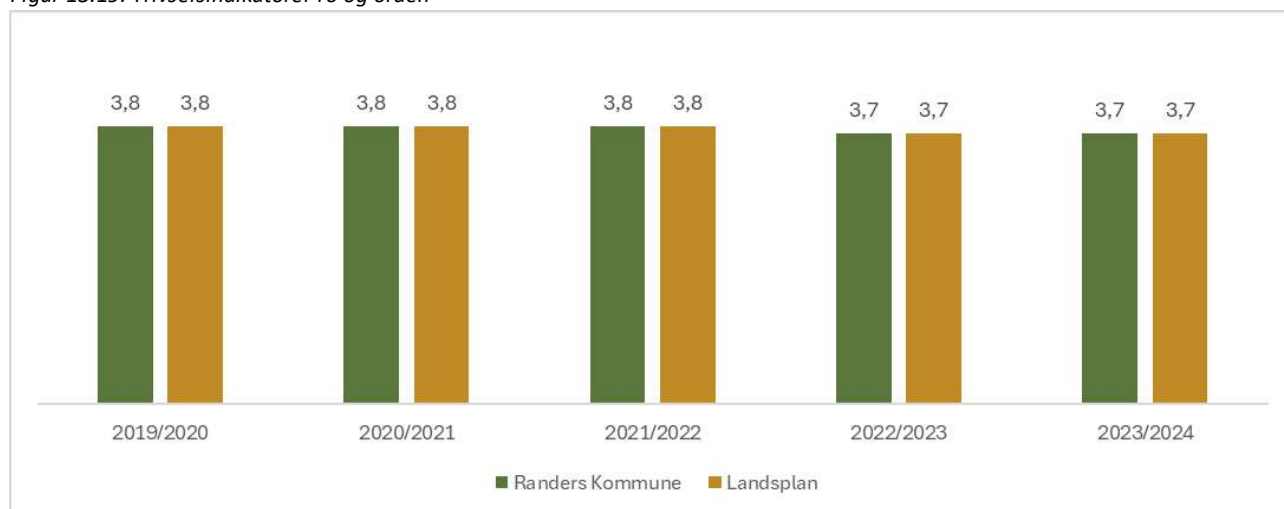
Figur 13.18. Trivselsindikator social trivsel

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Gennemsnitlig trivselsscore på 1-5, hvor 5 er højest, kommunale skoler.

Ro og orden omhandler elevernes opfattelse af ro og støj i klassen samt klasseledelse. Eleverne i Randers Kommune har en høj trivsel inden for ro og orden på 3,7 ud af 5. Det er på niveau med landsplan, jf. figuren nedenfor.

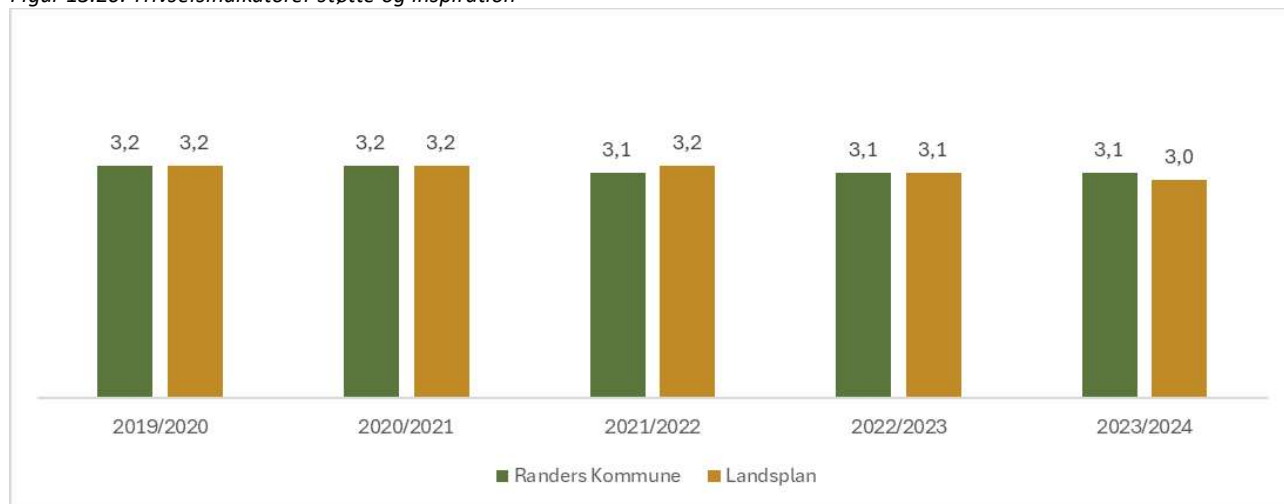
Figur 13.19. Trivselsindikatorer ro og orden

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Gennemsnitlig trivelscore på 1-5, hvor 5 er højest, kommunale skoler.

Støtte og inspiration omhandler elevernes oplevelse af motivation og medbestemmelse samt lærernes hjælp og støtte. Det er det område inden for elevernes trivsel, der kalder på størst opmærksomhed, da eleverne her giver udtryk for lavest trivsel med en score på 3,1 ud af 5. Randers Kommune ligger en anelse over landsplan, jf. figuren nedenfor.

Figur 13.20. Trivselsindikatorer støtte og inspiration

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Gennemsnitlig trivelscore på 1-5, hvor 5 er højest, kommunale skoler.

Det skal afslutningsvis bemærkes, at det i Trivselskommissionens anbefalinger fremhæves, at de nationale trivselsmålinger bør revideres, at antallet af målinger reduceres, og de derudover i højere grad kan anvendes som ledelsesmæssigt styringsværktøj (Kilde: <https://www.trivselskommissionen.dk/-/media/filer/trivselskommissionen/250224-trivselskommissionens-afrapportering.pdf>)

Afgangskarakterer

Formålet med folkeskolens prøver er at dokumentere, i hvilken grad eleven opfylder de mål og krav, der er fastsat for det enkelte fag. Folkeskolens afgangseksamen er et adgangskrav til både de 3-årige gymnasiale uddannelser, HF efter 9. klasse og erhvervsuddannelserne.

Gennemsnittet af karaktererne i de lovbundne prøver ved folkeskolens afgangseksamen i 8. og 9. klasse har dermed betydning for, om man kan få adgang til en gymnasial uddannelse, mens adgang til en erhvervsuddannelse specifikt er gennemsnittet i hhv. dansk (mundtlig og skriftlig) og matematik (skriftlig), som er vigtigt.

I 8. klasse aflægges prøve i et obligatorisk praktisk/musisk valgfag. Resultatet fra denne prøve vil indgå i bestå-kravet til folkeskolens afgangseksamen. I 9. klasse skal aflægges syv obligatoriske prøver - fem bundne prøver og to prøver, som findes ved udtræk. De fem bundne prøver udgøres af skriftlig og mundtlig prøve i dansk, en skriftlig prøve i matematik, en mundtlig prøve i engelsk og en fælles mundtlig prøve i fagene fysik/kemi, biologi og geografi.

Udviklingen i karaktergennemsnit for de bundne prøver, andelen af elever, der opnår mindst 02 i dansk og matematik, samt andelen af elever, der modtager karakter i alle obligatoriske prøver (fuld afgangseksamen) beskriver dermed i hvilken grad eleverne kan optages på en ungdomsuddannelse.

Det skal bemærkes, at Trivselskommissionen anbefaler i lighed med aftalen om Folkeskolens kvalitetsprogram – frihed og fordybelse fra marts 2024 (Kilde:

<https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/politiske-aftaler/folkeskolens-kvalitetsprogram/om-aftalen>), at prøvetrykket i folkeskolen justeres. Der bør fortsat opretholdes prøver. Fokus for elever og lærere skal ikke være på disse, men på elevernes generelle læring og udvikling. Det betyder også, at prøverne skal udformes, så der gives et reelt billede af elevernes faglige forudsætninger for at gennemføre en ungdomsuddannelse, uanset social baggrund (Kilde:

<https://www.trivselskommissionen.dk/-/media/filer/trivselskommissionen/250224-trivselskommissionens-afrapportering.pdf>).

Randers Kommune har med Uddannelsespolitikken en målsætning om at sikre, at alle elever er godt rustet til at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse efter folkeskolen. Det indebærer, at eleverne både skal opnå de nødvendige faglige kompetencer og ligeledes modtage vejledning og støtte til at træffe de rette valg for deres fremtid. En vigtig indikator for, hvor godt Randers Kommune lykkes med denne ambition, er resultaterne af afgangsprøverne i 9. klasse.

Udvikling i karakterer og påvirkning fra covid-19

De indberettede prøvekarakterer for skoleårene 2019/2020 og 2020/2021 er påvirket af covid-19-pandemien. I 2019/2020 blev folkeskolens prøver helt aflyst, og elevernes ophøjede standpunktskarakterer blev anvendt som prøvekarakterer. I de følgende to skoleår blev der anvendt en kombination af prøver og standpunktskarakterer. Det er vigtigt at bemærke, at det ikke var eleverne eller skolerne, der afgjorde, hvilke fag der skulle afholdes prøver i. Fagudvælgelsen blev bestemt centralt af Undervisningsministeriet.

Karaktergennemsnittet er faldet fra 2020/2021 til 2022/2023, og de nyeste data fra 2023/2024 viser, at niveauet stadig ikke er tilbage på niveauet fra før pandemien. Flere faktorer kan bidrage til denne udvikling:

Fagligt efterslæb efter covid-19 nedlukningerne

Undervisningen blev under pandemien omlagt til fjernundervisning eller helt afbrudt. Det ramte især elever med svagere faglige forudsætninger og dem fra hjem med færre ressourcer.

Svækket trivsel og motivation

Undersøgelser viser, at elevernes trivsel blev forringet under nedlukningerne – især under den langvarige

anden nedlukning. Relationerne til lærere og klassekammerater blev svækket, hvilket påvirkede elevernes motivation og læringslyst – også efter genåbningen.

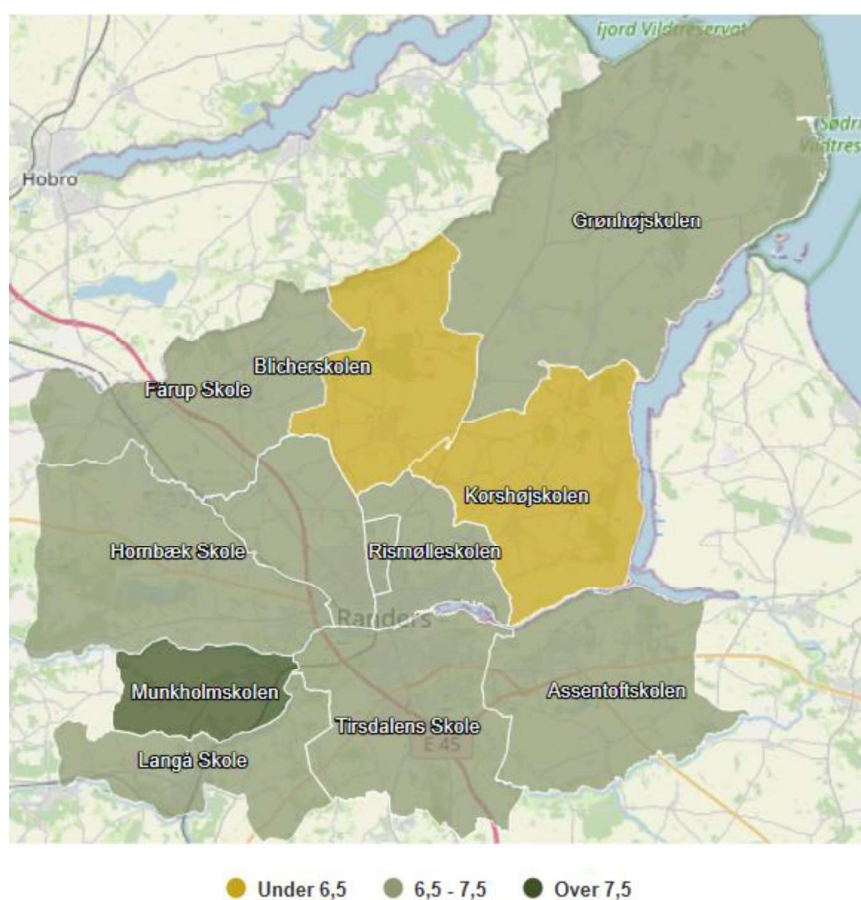
Ændringer i prøveafholdelse og karaktergivning

Afgangsprøverne blev aflyst i to skoleår, og eleverne fik i stedet ophøjet deres standpunktskarakterer. Det kan have resulteret i kunstig høje karakterer i disse år, og da prøverne blev genoptaget i 2022/2023, afspejlede karaktererne formentlig i højere grad elevernes faktiske præstationer.

Stigende forskelle mellem elevgrupper

Data viser, at forskellene mellem elevgrupper er øget. Fx er karakterforskellen mellem piger og drenge mere end fordoblet fra 2011 til 2022, hvilket indikerer, at visse elevgrupper er blevet mere udfordrede end andre.

Kort 13.11. Gennemsnitskarakterer – folkeskolens afgangseksamen

Tabel 13.16. Gennemsnit i bundne prøver

Skolenavn, 2023/2024	Gennemsnit i bundne prøver
Assentoftskolen	7,1
Blicherskolen	6,1
Fårup Skole og Børneby	6,8
Grønhøjsskolen	6,9
Hornbæk Skole	6,9
Korshøjsskolen	4,9

Langå Skole	6,6
Munkholmskolen	7,6
Nørrevangsskolen og UNX-Ung Nord10	6,6
Rismølleskolen	6,5
Tirsdalens Skole	7,2
Vestervangsskolen	6,6

Privatskoler, 2023/2024	Gennemsnit i bundne prøver
C. la Cours Skole	8,4
Forberedelsesskolen	8,7
Randers Friskole & Børnehus	6,5
Randers Lille Skole	8,5
Randers Realskole	7,5
Romalt Friskole	8

Samlet og Special, 2023/2024	Gennemsnit i bundne prøver
Lands gennemsnit	7,4
Randers Kommune	7,1
Trekløverskolen	8,2

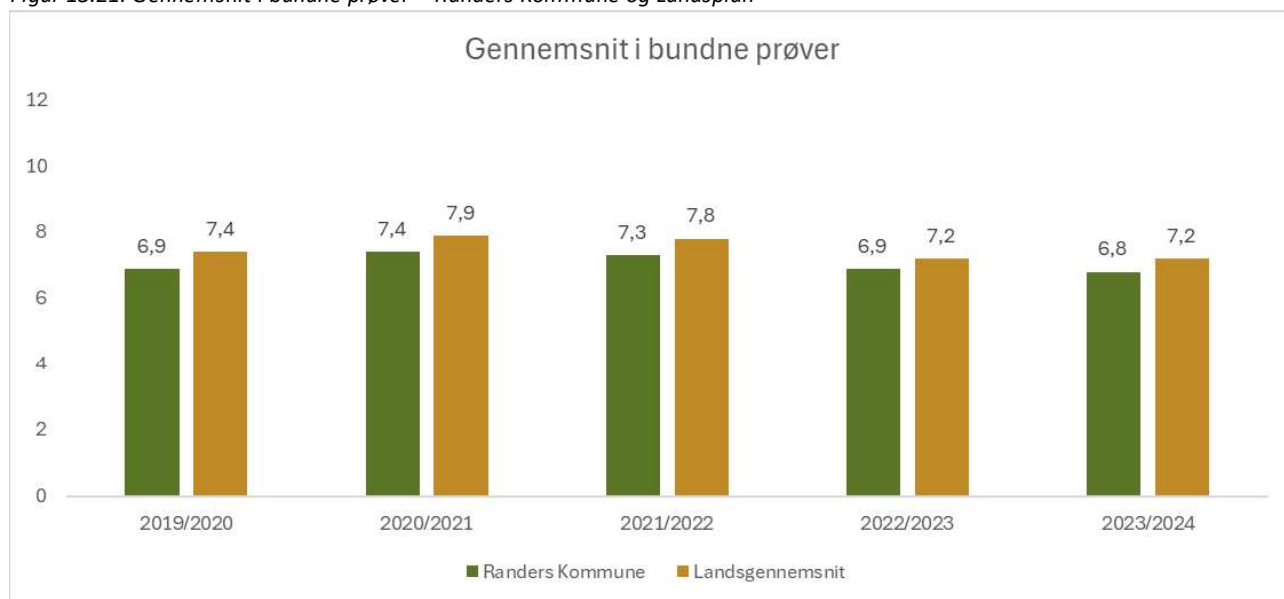
Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Med specialklasseelever, kort inddelt i udskolingsdistrikter

Overordnet set viser resultaterne, at Randers Kommune står over for flere udfordringer i forhold til elevernes faglige præstationer i 9. klasse, især med et fald i gennemsnittet for de bundne prøver, en lavere andel elever, der opnår mindst 02 i dansk og matematik samt en lavere andel elever, der opnår fuld afgangseksamen sammenlignet med tidligere år.

Figur 13.21 nedenfor viser udviklingen i gennemsnittet af de bundne prøvefag i Randers Kommune sammenlignet med landsplan. Gennemsnittet for Randers Kommune har over de sidst fem år ligget en anelse under landsgennemsnittet. I 2023/2024 er gennemsnittet i Randers 6,8, mens landsgennemsnittet er på 7,2.

Udviklingen viser, at elever i Randers Kommune har oplevet en større nedgang end elever på landsplan. Især efter skoleåret 2020/2021, hvor kommunens gennemsnit tidligere var tættere på det nationale niveau. Dette indikerer, at Randers står med nogle særlige lokale udfordringer, der påvirker elevernes faglige præstationer.

Figur 13.21. Gennemsnit i bundne prøver – Randers Kommune og Landsplan

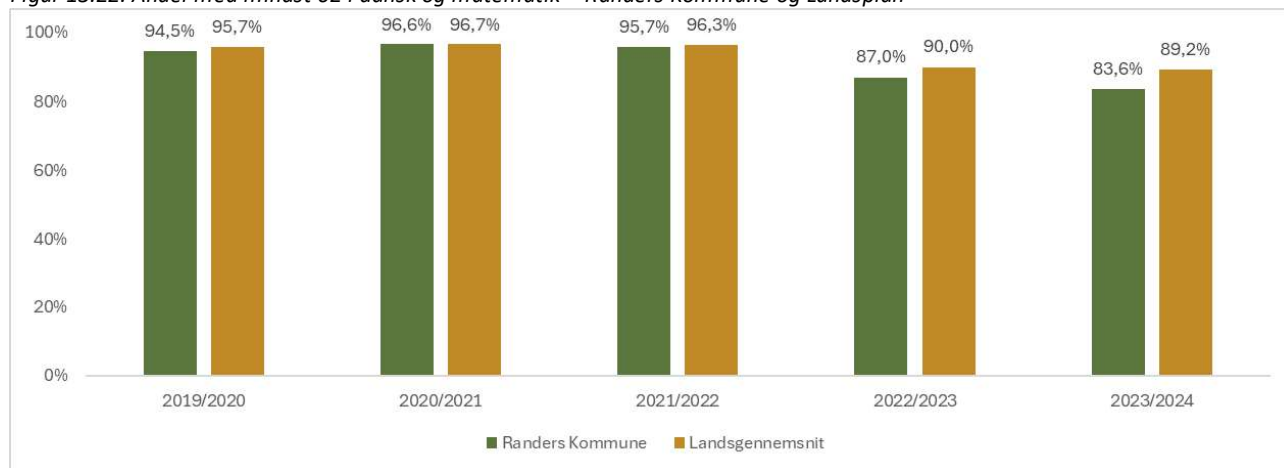

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Kommunale skoler, uden specialklasseelever.

Figuren nedenfor viser udviklingen i andelen af elever, der opnår mindst 02 i dansk og matematik i Randers Kommune sammenlignet med landsgennemsnittet. Andelen i Randers er generelt faldende fra 2019/2020.

Der ses den samme nedadgående tendens i Randers Kommune såvel som på landsplan. Hvor kommunen lå tæt på landsgennemsnittet i 2019/2020, 2020/2021 og 2021/2022, er forskellen blevet mere markant de seneste to skoleår. Dette kan indikere, at flere elever i Randers Kommune har svært ved at opnå de basale faglige kompetencer i dansk og matematik, hvilket er bekymrende – også set i lyset af, at forskellen til gennemsnittet på landsplan er øget.

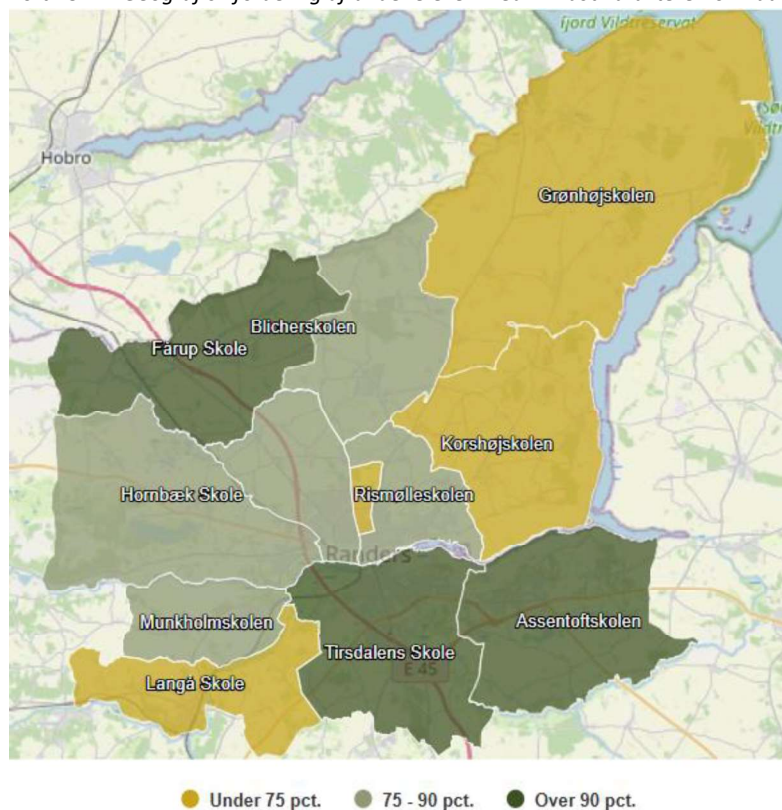
Figur 13.22. Andel med mindst 02 i dansk og matematik – Randers Kommune og Landsplan

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Kommunale skoler, uden specialklasseelever.

I 2023/2024 var Randers Kommunes andel på 88 pct., hvilket er 6 procentpoint lavere end landsgennemsnittet på 94 pct. Dette indikerer, at en større andel af eleverne i Randers Kommune ikke gennemfører alle prøver, hvilket kan påvirke deres muligheder for videre uddannelse. Bemærk, at sammenligningsgrundlaget for tidligere år er påvirket af særlige vilkår grundet covid-19.

Kort 13.12. Geografisk fordeling af andel elever med mindst karakteren 02 i dansk og matematik

Tabel 13.16. Andel med mindst 02 i Dansk og Matematik

Skolenavn, 2023/2024	Andel med mindst 02 i Dansk og Matematik
Assentoftskolen	97,9 pct.
Blicherskolen	87,5 pct.
Fårup Skole og Børneby	94,1 pct.
Grønhøjsskolen	73,7 pct.
Hornbæk Skole	76,7 pct.
Korshøjsskolen	45,8 pct.
Langå Skole	62,2 pct.
Munkholmskolen	81,0 pct.
Nørrevangsskolen og UNX-Ung Nord10	71,3 pct.
Rismølleskolen	85,7 pct.
Tirsdalens Skole	91,4 pct.
Vestervangsskolen	78,9 pct.

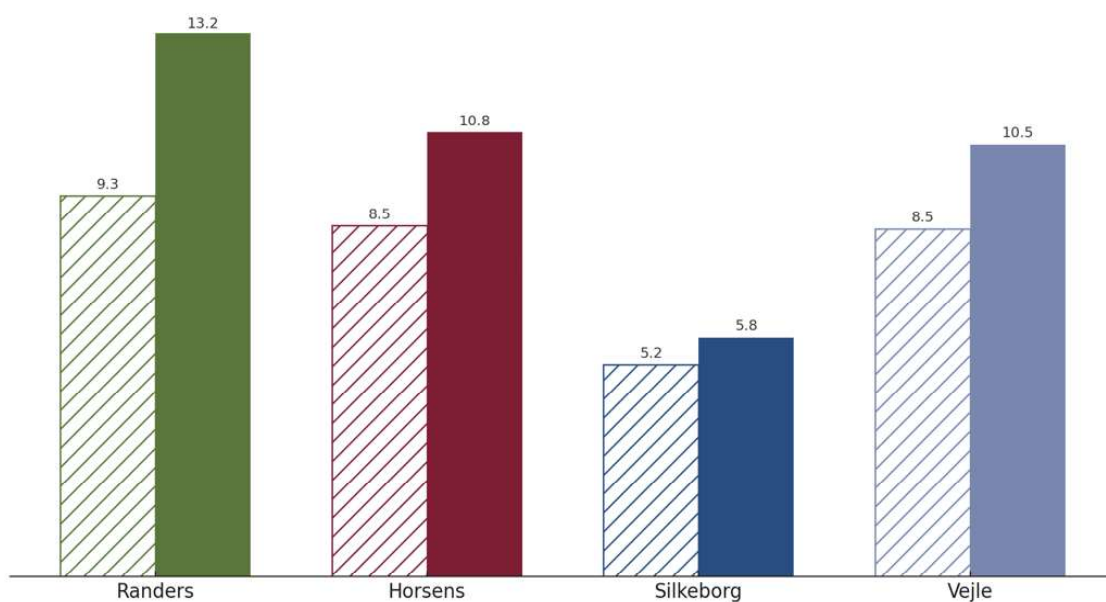
Privatskoler, 2023/2024	Andel med mindst 02 i Dansk og Matematik
C. la Cours Skole	100,0 pct.
Forberedelsesskolen	97,9 pct.
Randers Friskole & Børnehus	90,0 pct.
Randers Lille Skole	100,0 pct.

Randers Realskole	96,4 pct.
Romalt Friskole	88,9 pct.

Specialskoler, 2023/2024	Andel med mindst 02 i Dansk og Matematik
Trekløverskolen	50,0 pct.

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Med specialklasseelever

Figur 13.23. Andel elever uden karakteren 02 i dansk og matematik, sammenligningskommuner

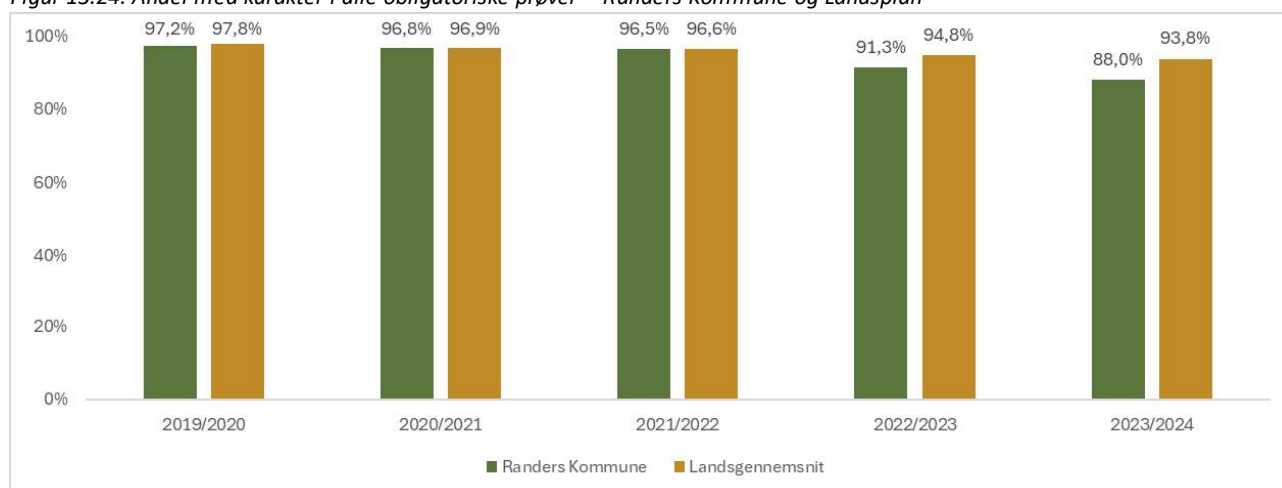

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Diagrammet viser andelen af elever i 9. klasse på folkeskoler, der ikke opnåede karakteren 02 i både dansk og matematik ved folkeskolens afgangsprøver. Tallene sammenligner gennemsnittet for årene 2016-2019 med niveauet i 2023 for kommunerne Randers, Horsens, Silkeborg og Vejle.

Tallene omfatter kun elever fra folkeskoler. Elever fra efterskoler, privatskoler og specialskoler er ikke med i opgørelsen, og det samme gælder elever i specialklasser på folkeskoler. Elever, der ikke har været oppe i alle prøver – fx elever i modtagerklasser – indgår som "ikke bestået".

Figur 13.24. Andel med karakter i alle obligatoriske prøver – Randers Kommune og Landsplan

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: Kommunale skoler, uden specialklasseelever.

Løfteevne

Løfteevne bruges til at beskrive, hvor meget en skole formår at løfte elevernes faglige niveau i forhold til deres forventede præstation. Det betyder, at man ser på elevernes udgangspunkt – fx deres socioøkonomiske baggrund eller tidligere karakterer – og sammenligner det med deres faktiske resultater ved afgangsprøverne i 9. klasse, jf. de foregående afsnit, som beskriver, hvordan eleverne på Randers Kommunes folkeskoler klarer sig til afgangsprøverne.

Dermed kan man sige noget om skolens evne til at udvikle og forbedre elevernes faglige niveau ud over det, man kunne forvente.

Hvis en skole har en høj løfteevne, betyder det, at eleverne klarer sig bedre end forventet ud fra deres baggrund. Omvendt kan en lav løfteevne tyde på, at eleverne præsterer dårligere end forventet.

Løfteevnen kan bruges til at vurdere, hvor effektiv undervisningen er, og hvor godt skolen støtter eleverne fagligt. Den siger dog ikke alt om undervisningens kvalitet, da der også kan være andre faktorer, der påvirker elevernes præstationer, såsom trivsel og motivation.

Løfteevne opgøres alene på skoleniveau og kan dermed alene sammenlignes således.

Nedenstående tabel viser, hvorvidt skolens løfteevne er på niveau med den forventede løfteevne og baserer sig på afgangskaraktererne fra skoleåret 2023-2024. Heraf fremgår, at skolerne – med en enkelt undtagelse, hvor der er en statistisk signifikant forskel – leverer resultater som forventet.

Tabel 13.25. Sociøkonomisk reference 2023/2024 (løfteevne)

Skole navn	Karakter	Soc_ref	Forskel	Løfteevne
Assentoftskolen	7,1	7	0,1	På Niveau
Blicherskolen	6,2	6,5	-0,3	På Niveau
Fårup Skole og Børneby	6,8	6,7	0,1	På Niveau
Grønhøjsskolen	6,9	6,8	0,1	På Niveau
Hornbæk Skole	6,9	7,2	-0,3	På Niveau
Korshøjsskolen	4,9	5,8	-0,9	Dårligere end forventet
Langå Skole	6,6	7	-0,4	På Niveau
Munkholmskolen	7,6	7,2	0,4	På Niveau
Nørrevangsskolen og UNX-Ung Nord10	6,6	6,5	0,1	På Niveau
Rismølleskolen	6,5	6,7	-0,2	På Niveau
Tirsdalens Skole	7,3	7	0,3	På Niveau
Vestervangsskolen	6,6	6,7	-0,1	På Niveau

Friskoler og private grundskoler	Karakter	Soc_ref	Forskel	Løfteevne
C. la Cours Skole	8,4	8,1	0,3	På Niveau
Forberedelsesskolen	8,7	8	0,7	Bedre end forventet
Randers Friskole & Børnehus	6,5	6,6	-0,1	På Niveau
Randers Lille Skole	8,5	8,2	0,3	På Niveau
Randers Realskole	7,5	7,7	-0,2	På Niveau
Romalt Friskole	8	7,6	0,4	På Niveau

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk. Note: (*) angiver en statistisk signifikant forskel. 1-årig socioøkonomisk reference.

Ungdomsuddannelser og videregående uddannelser

Gymnasier og erhvervsuddannelser

I Randers Kommune findes der en række ungdomsuddannelser i form af gymnasiale uddannelser, der forbereder de unge til videregående uddannelser, og erhvervsuddannelser, der gennem en praktisk uddannelse retter sig mod et erhverv.

Data viser, at andelen af unge, der tager en ungdomsuddannelse i Randers Kommune, næsten er på niveau med landsgennemsnittet. Det ses således, at i Randers Kommune er andelen af unge, der senest 8 år efter 9. klasse har gennemført en ungdomsuddannelse er på 86,6 pct., mens landstallet er 86,9 pct.

En faktisk opgørelse viser dog, at kun 78 pct. af de 15-24-årige i Randers Kommune enten har afsluttet eller er i gang med en uddannelse. Det er i den forbindelse vigtigt at bemærke, at mange unge flytter væk fra kommunen, når de er omkring 20-22 år, for at starte på en videregående uddannelse. Derfor er der en større andel af unge med udfordringer i Randers Kommune i de sene ungdomsår.

Paderup Gymnasium, Randers Statsskole og Randers HF & VUC er de primære gymnasiale uddannelsesinstitutioner i Randers Kommune. Hertil kommer Tradium (HTX og HHX).

I skoleåret 2023/2024 opnåede dimittenderne fra Paderup Gymnasium et karaktergennemsnit på 7,1, hvilket var under landsgennemsnittet på 7,5. Samme år viste data fra Børne- og Uddannelsesministeriet, at 46,7 pct. af Paderup Gymnasiums dimittender var i gang med en videregående uddannelse to år efter studentereksamen, hvilket lå under landsgennemsnittet på 53,1 pct.

På Randers Statsskole var karaktergennemsnittet for samme periode 6,9, og 50,8 pct. af de studerende var i gang med en videregående uddannelse to år efter eksamen. På Randers HF & VUC opnåede dimittenderne i 2023/2024 et gennemsnit på 6,2, som var over landsgennemsnittet på 6,0.

Herudover har tænketanken Cepos udarbejdet opgørelser over de gymnasiale uddannelsers løfteevne. Af data for skoleåret 2023/2024 fremgår det, at både Randers HF & VUC samt Paderup Gymnasium løfter eleverne bedre end en forventet ud fra elevernes socioøkonomiske reference med en positiv undervisningseffekt på hhv. 0,4 og 0,2. I skoleåret 2023/2024 var der kun fem skoler på landsplan, der havde en højere løfteevne end Randers HF og VUC. Tradium HHX havde for samme skoleår en løfteevne på -0,2, mens både Tradium HTX og Randers Statsskole havde en løfteevne på -0,1.

Udover gymnasiale uddannelser er Tradium kommunens største erhvervsuddannelse, der udbyder mere end 20 erhvervsuddannelser. Hertil kommer Randers Social- og Sundhedsskole, der blandt andet tilbyder uddannelser til social- og sundhedsmedhjælper samt social- og sundhedsassistent.

Videregående uddannelser

I Randers Kommune tilbyder VIA University College og Erhvervsakademi Dania en række videregående uddannelser. VIA huser omkring 900 studerende på hhv. pædagoguddannelsen, psykomotorik, sygeplejerskeuddannelsen samt professionsbachelor i skat. Siden 2024 har VIA udbudt uddannelsen som bygningskonstruktør. Erhvervsakademiet tilbyder både korte og mellemlange uddannelser inden for blandt andet handelsøkonomi, produktionsøkonomi, el-installatør mv.

Fritidsjob og studiejob

Randers kommune har i en længere årrække haft et partnerskab omkring skabelse af fritidsjob i samarbejde med Randers FC og den boligsociale indsats i Bysekretariatet. Forløbet, kaldet *Talents of Tomorrow*, er målrettet unge i alderen 14-17 år bosat i Randers Kommune, der er identificeret til at have behov for en individuel skole- og vejledningsindsats i henhold til "Sammenhængende plan for vejledningsindsatsen i Randers Kommune". Forløbet hjælper således elever, der vurderes ikke at kunne være i stand til ved egen hjælp at kunne finde et fritidsjob.

Aktuelt er der indgået aftale med Randers FC til og med 2026. Årligt afvikler Randers FC tre hold for samlet 50 elever. Evalueringsmateriale viser, at ca. 85 pct. får et fritidsjob som følge af indsatsen.

Data fra Danmarks statistik er angivet i nedenstående tabel og viser andelen af unge i alderen 13-17 år, der er i beskæftigelse/fritidsjob. Samlet set er 40 pct. af de unge i Randers i fritidsjob mod 35 pct. på landsplan. Det vil sige, at de unge i Randers Kommune alderen 13-17 år i noget højere grad i fritidsjob og/eller beskæftigelse end på landsplan. Også set i forhold til sammenligningskommunerne er tendensen den samme, om end de alle tre ligger lidt over landsgennemsnittet (kilde Danmarks Statistik).

Tabel 13.17. Andel af unge i fritidsjob/og eller beskæftigelse – for hele landet, Randers og sammenligningskommuner

Kommune	13 år	14 år	15 år	16 år	17 år	Samlet	Population	Andel
Hele landet - 2021	8.092	14.460	24.675	30.414	41.849	119.490	342.863	35 pct.
Hele landet - 2023	8.852	15.431	26.221	29.606	42.935	123.045	345.770	36 pct.
Randers - 2021	181	267	493	656	778	2.375	5.902	40 pct.
Randers - 2023	164	267	516	618	796	2.361	5.973	40 pct.
Vejle - 2021	228	332	549	591	953	2.653	7.516	35 pct.
Vejle - 2023	242	361	589	610	939	2.741	7.670	36 pct.
Horsens - 2021	157	290	394	520	731	2.092	5.607	37 pct.
Horsens - 2023	184	301	393	508	773	2.159	5.886	37 pct.
Silkeborg - 2021	180	357	483	497	794	2.311	6.396	36 pct.
Silkeborg - 2023	182	369	514	494	853	2.412	6.445	37 pct.

Tendensen er positiv set i forhold til, at forskning viser, at fritidsjob er med til at sikre, at unge i højere grad gennemfører en uddannelse og opnår en varig tilknytning til arbejdsmarkedet. Gennem et fritidsjob lærer de unge at indgå i sociale relationer, møde til tiden og tage ansvar. Herudover viser forskning, at unge med fritidsjob begår mindre kriminalitet, får højere karakterer og hurtigere optages på en ungdomsuddannelse, ligesom teenagere med fritidsjob har mindre fravær i skolerne. Erfaringer fra fritidsjob kan således både understøtte unges uddannelses- og arbejdsmarkedstilknytning og styrke udsatte unges livschancer.

I tråd med dette fokus på unges udvikling og uddannelse, tilbyder Randers Kommune studerende praktisk erfaring gennem lønnede studiejob. I budget 2015-2018 afsatte byrådet 1 mio. kr. årligt til 10 lønnede studiejob i kommunen. Fra 2018 blev den årlige bevilling fordoblet til 2 mio. kr. årligt til 20 lønnede studiejob. Formålet er at tilbyde studerende gode og praksisnære studiepladser, der understøtter Randers Kommune som et attraktivt uddannelsessted. Forbrug udover de afsatte puljemidler afholdes af de respektive områder. I 2024 havde Randers Kommune i alt 42 studerende ansat i studiejob svarende til 7,84 fuldtidsstillinger.

13.3 De unge

I det følgende afsnit vil omdrejningspunktet være de unge i Randers Kommune.

Hvem er de unge i Randers Kommune?

Den 1. januar 2025 havde 17.207 unge mellem 15 og 29 år bopæl i Randers Kommune. Det svarer til 17 pct. af kommunens borgere. På landsplan udgør aldersgruppen 15-29 år 19 pct. af landets befolkning (Danmarks Statistik, FOLK1A).

Uddannelse

Figur 13.26 nedenfor viser andelen af elever, der har bestået dansk og matematik i 9. klasses afgangseksamen i Randers Kommune, på landsplan og i de tre sammenligningskommuner i perioden 2015-2024.

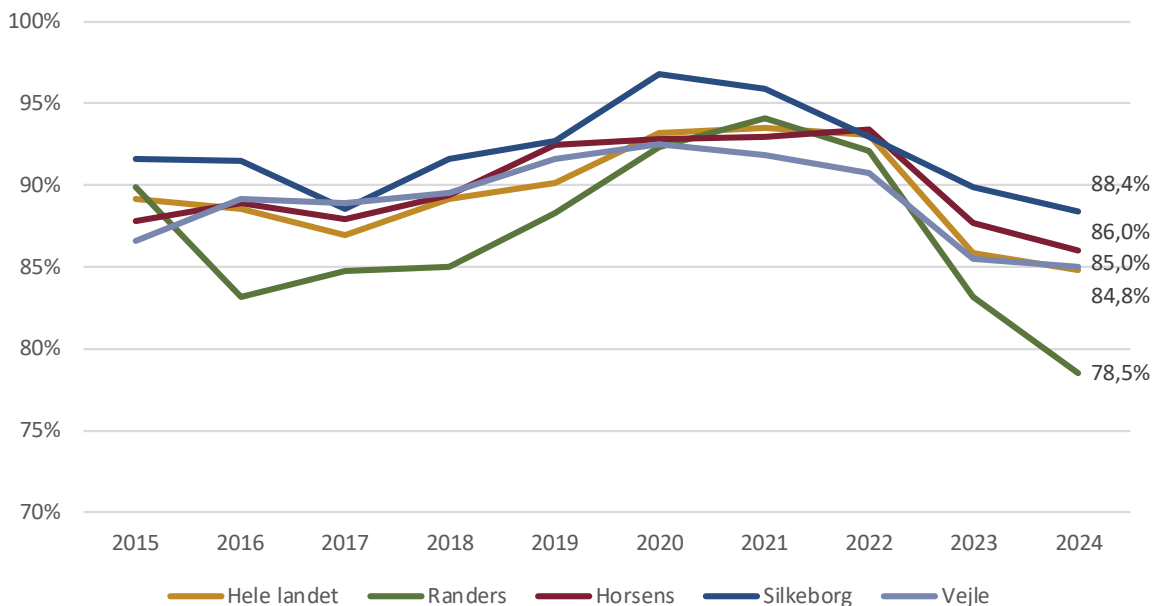
Det fremgår af figuren, at Randers Kommune har den laveste andel af elever, der har bestået dansk og matematik i 9. klasse i skoleåret 2023/2024. Andelen af elever er 78,5 pct. Til sammenligning er andelen af elever, der har bestået dansk og matematik i 9. klasse henholdsvis 84,8 pct. på landsplan, 85 pct. i Vejle Kommune, 86 pct. i Horsens Kommune og 88,4 pct. i Silkeborg Kommune.

Tilbage i 2015 var andelen i Randers Kommune 89,9 pct., og dermed højere end både landsplan (89,2 pct.), Horsens Kommune (87,8 pct.) og Vejle Kommune (86,6 pct.). Fra 2015 til 2016 faldt andelen af elever, der bestod dansk og matematik i 9. klasse væsentligt i Randers Kommune. Et fald der ikke i samme grad gjorde sig gældende hverken i sammenligningskommunerne eller på landsplan. Randers Kommune lå under niveauet på landsplan og i sammenligningskommunerne frem til 2019. I perioden 2018-2020 oplevede kommunen en stigning i andelen af elever, der bestod dansk og matematik, der medførte, at Randers Kommune i 2021 havde en andel på 94,1 pct., og dermed igen lå højere end både landsplan samt Horsens og Vejle Kommune. Der skal dog tages forbehold for, at prøverne i 2021 og 2022 blev delvist aflyst grundet covid-19, og at datagrundlaget for 2021 og 2022 dermed adskiller sig fra øvrige skoleår, og sammenligninger med andre år derfor skal foretages med ekstra varsomhed.

Siden 2021 er andelen af elever, der består dansk og matematik i 9. klasse, faldet væsentligt i Randers Kommune, og er som beskrevet ovenfor 78,5 pct. i skoleåret 2023/2024. Hele landet og sammenligningskommunerne oplevede ligeledes et fald i perioden, men særligt fra 2023-2024 har der

været et fald i Randers Kommune, som ikke i samme grad gør sig gældende på landsplan og i sammenligningskommunerne.

Figur 13.26. Andel elever der har bestået dansk og matematik i 9. klasses afgangseksamen (2015-2024)

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet, Uddannelsesstatistik.dk: Grundskole, Karakterer – mindst 2 i dansk og matematik.

Note: Et fag er bestået, når eleven har fået mindst karakteren 2. Året 2024 dækker skoleåret 2023/2024. Der skal tages forbehold for, at prøverne i 2021 og 2022 blev delvist aflyst grundet covid-19, og at datagrundlaget for 2021 og 2022 dermed adskiller sig fra øvrige skoleår, og sammenligninger med andre år derfor skal foretages med ekstra varsomhed.

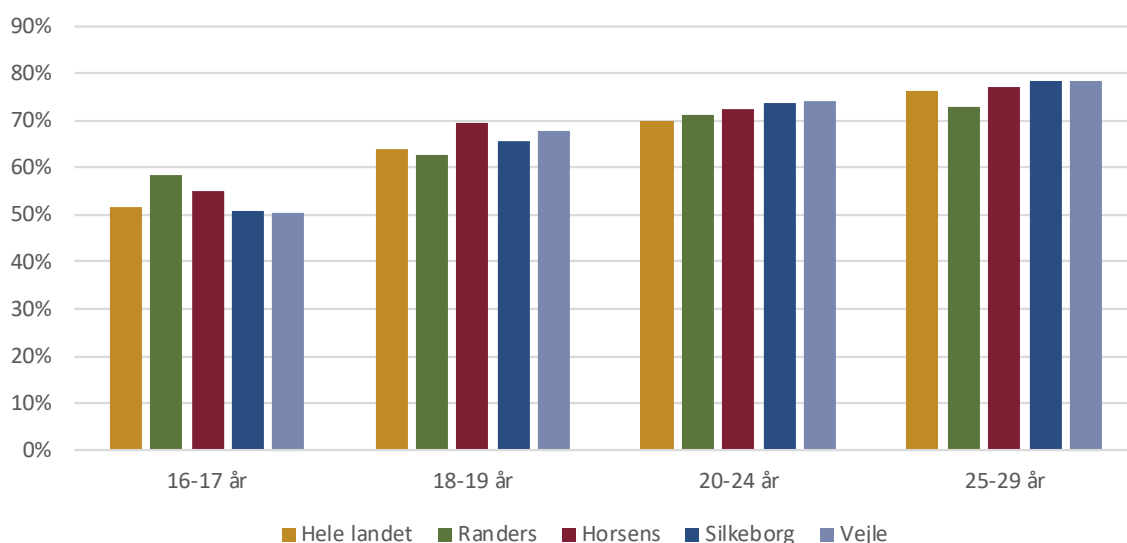
For uddybende om de unges uddannelse se det særskilte kapitel om uddannelsesområdet.

Beskæftigelse

Som det fremgik under afsnittet omkring beskæftigelsen i Randers Kommune, er den samlede beskæftigelsesfrekvens i kommunen 75,1 pct.

Nedenstående figur 13.27 viser beskæftigelsesfrekvenser for de unge fordelt på fire aldersgrupper og sammenlignet med hele landet og de tre sammenligningskommuner. Det fremgår af figuren, at særligt beskæftigelsesfrekvensen blandt 16-17-årige er højere i Randers Kommune end på landsplan og i sammenligningskommunerne. I Randers Kommune er beskæftigelsesfrekvensen på 58,4 pct., hvilket vil sige, at 58,4 pct. af de unge i aldersgruppen 16-17 år er i beskæftigelse. På landsplan er beskæftigelsesfrekvensen for denne gruppe 51,8 pct. Det svarer altså til en forskel på 6,6 procentpoint. Til gengæld er beskæftigelsesfrekvensen blandt 25-29-årige lavere i Randers Kommune (72,9 pct.) sammenlignet med både landsplan (76,2 pct.) og sammenligningskommunerne.

Figur 13.27. Beskæftigelsesfrekvenser blandt unge (november 2023)

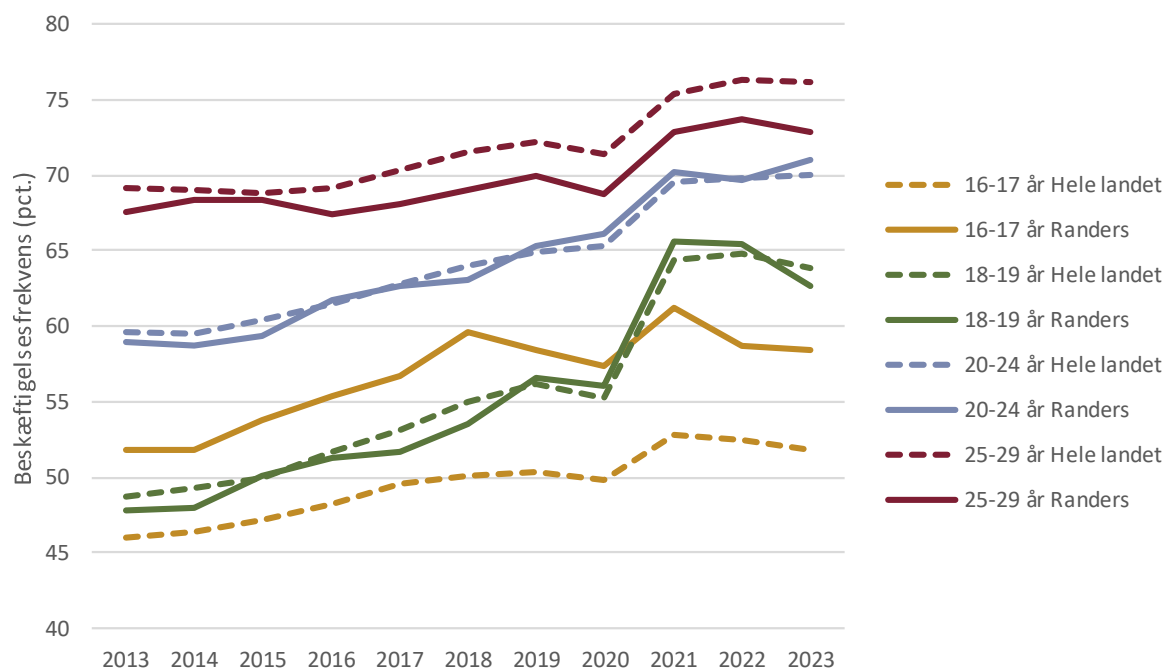

Kilde: Danmarks Statistik (RAS200).

Note: Beskæftigelsesfrekvens angiver antal beskæftigede som andel af en given befolkningsgruppe.

Figur 13.28 viser udviklingen i beskæftigelsesfrekvensen blandt unge i henholdsvis Randers Kommune og på landsplan. De stiplede linjer er beskæftigelsesfrekvenserne på landsplan, mens de fuldt optegnede linjer er beskæftigelsesfrekvenserne i Randers Kommune. Af figuren fremgår det, at beskæftigelsesfrekvensen for 16-17-årige (de gule kurver) i Randers Kommune har ligget over niveauet på landsplan de seneste 10 år, mens beskæftigelsesfrekvensen for de 25-29-årige (de røde kurver) i hele perioden har ligget under niveauet på landsplan. I forhold til de 18-19-årige (grønne kurver) og 20-24-årige (blå kurver) ligger Randers Kommune nogenlunde på niveau med hele landet.

Figur 13.28. Udvikling i beskæftigelsesfrekvens blandt unge aldersgrupper (november 2023)

Kilde: Danmarks Statistik (RAS200).

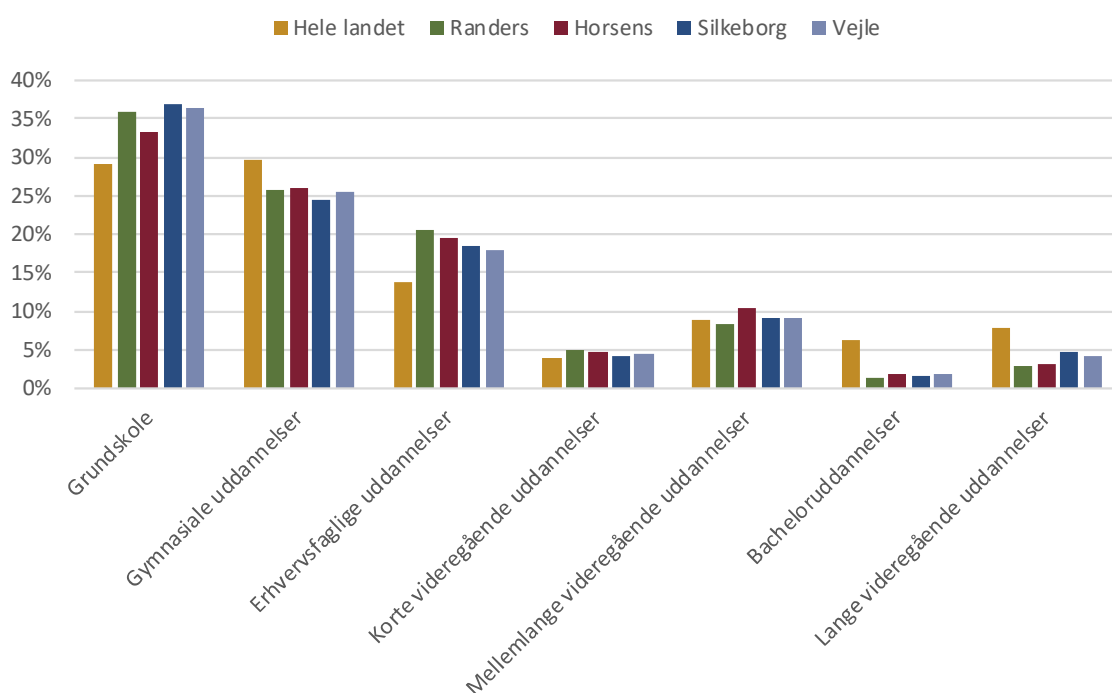
Figuren nedenfor viser uddannelsesniveaueet blandt de unge i beskæftigelse. Her ses det, at andelen af unge med grundskolen som højest fuldførte uddannelsesniveaue er markant højere i Randers Kommune

sammenlignet med hele landet. Forskellen er syv procentpoint. Randers Kommune ligger dog i høj grad på niveau med sammenligningskommunerne i forhold til andelen af unge med grundskolen som højest fuldførte uddannelsesniveau.

Det modsatte gør sig gældende i forhold til de unge med bacheloruddannelser og lange videregående uddannelser som højeste uddannelsesniveau, hvor andelen blandt de unge i beskæftigelse er markant højere på landsplan sammenlignet med Randers Kommune og sammenligningskommunerne. Noget af forklaringen kan ligge i, at flere unge studenter fraflytter kommunerne i forbindelse med, at de skal læse videre og dermed også efterfølgende bosætter sig udenfor fx Randers Kommune efter endt uddannelse.

Til gengæld har en større andel af de beskæftigede 16-29-årige i Randers Kommune en erhvervsuddannelse som højest fuldførte uddannelsesniveau (20,5 pct.) sammenlignet med både landsplan (13,8 pct.) og sammenligningskommunerne. Andelen i Randers Kommune er syv procentpoint højere end på landsplan.

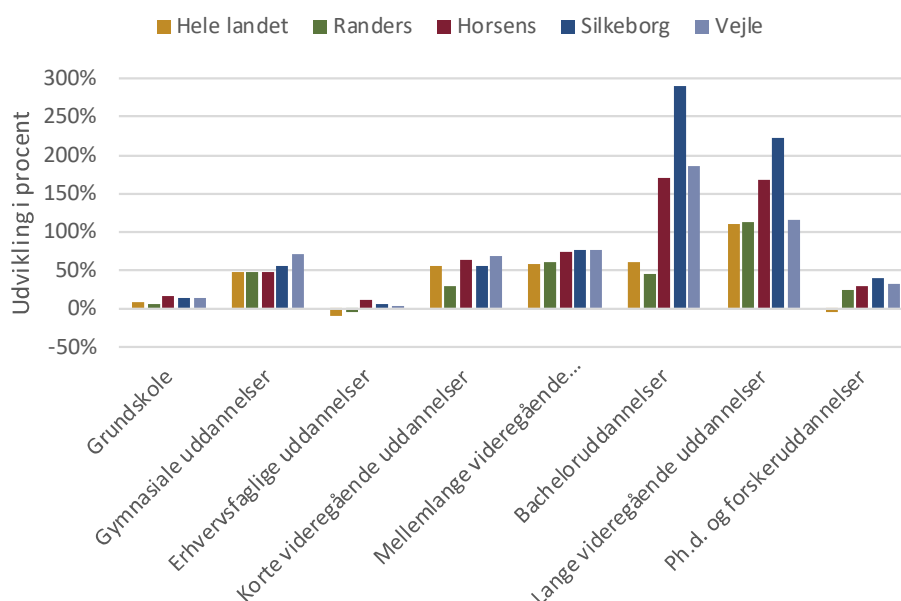
Figur 13.29. Højest fuldførte uddannelsesniveau blandt beskæftigede 16-29-årige (november 2023)

Kilde: Danmarks Statistik (RAS310) og egne beregninger.

I nedenstående figur ses *udviklingen* i højest fuldførte uddannelse blandt beskæftigede 16-29-årige i henholdsvis Randers Kommune, i sammenligningskommunerne og i hele landet i perioden 2013-2023. Af figuren fremgår, at der siden 2013 særligt er sket en stigning i antallet af beskæftigede 16-29-årige med videregående uddannelser på tværs af kommuner og på landsplan. De tre sammenligningskommuner har dog oplevet en særlig stor stigning i antallet af beskæftigede 16-29-årige med en bachelor som højest fuldførte uddannelsesniveau. Denne stigning gør sig ikke i samme grad gældende i Randers Kommune. Fx er antallet af beskæftigede 16-29-årige steget fra 97 personer til 142 personer fra 2013 til 2023 i Randers Kommune. I Horsens Kommune er antallet steget fra 76 personer til 205 personer.

Figur 13.30. Udvikling i højest fuldførte uddannelsesniveau blandt beskæftigede 16-29-årige (2013-2023)

Kilde: Danmarks Statistik (RAS310) og egne beregninger.

Unge på offentlig forsørgelse

I nedenstående tabel 13.17 ses andelen og antallet af unge på offentlig forsørgelse i Randers Kommune sammenlignet med landsplan. Det fremgår af tabellen, at andelen af unge i aldersgrupperne 20-24 år og 24-29 år på offentlig forsørgelse er højere i Randers Kommune sammenlignet med både landsplan og de tre sammenligningskommuner.

Tabel 13.17. Unge på offentlig forsørgelse som andel af befolkningen (2024)

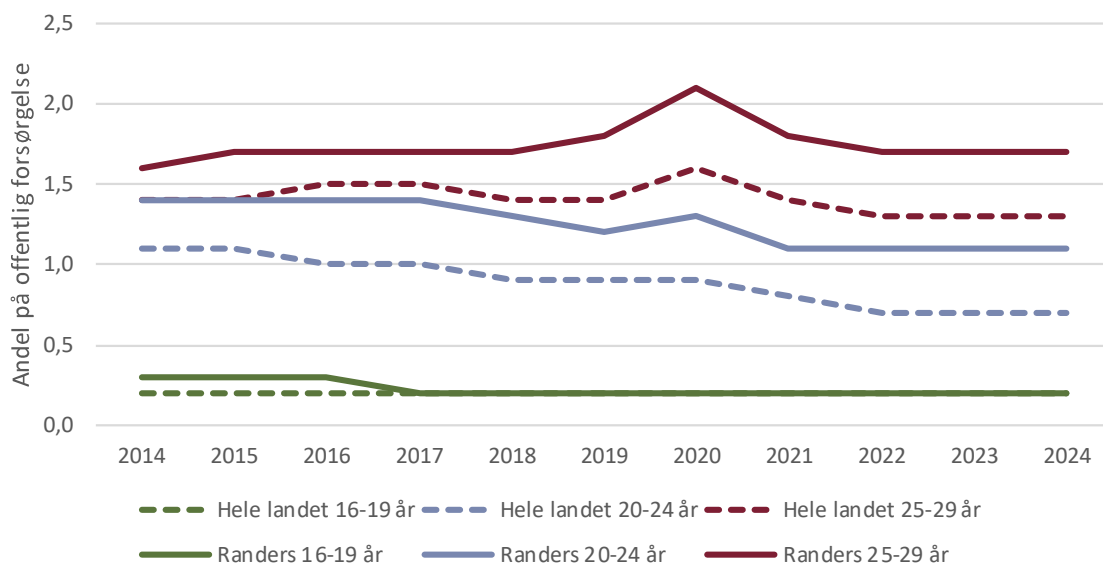
	16-19 år		20-24 år		25-29 år	
	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal
Hele landet	0,1 pct.	16.000	0,7 pct.	69.193	1,3 pct.	119.329
Randers	0,2 pct.	340	1,1 pct.	1.637	1,7 pct.	2.427
Horsens	0,2 pct.	315	1,0 pct.	1.466	1,5 pct.	2.109
Silkeborg	0,1 pct.	245	0,8 pct.	1.154	1,3 pct.	1.788
Vejle	0,1 pct.	328	0,8 pct.	1.537	1,2 pct.	2.222

Kilde: Jobindsats.dk, [Offentligt forsørgede](#)

Note: Antal personer og andel fuldtidspersoner i procent af befolkningen 16-66 år.

Figuren nedenfor viser udviklingen i unge på offentlig forsørgelse som andel af befolkningen i perioden 2014-2024. De stiplede linjer er landsplan, mens de fuldt optrukne er Randers Kommune. I aldersgruppen 16-19 år (grønne kurver) har Randers Kommune ligget på landsniveau gennem det meste af perioden. I de to andre aldersgrupper, 20-24 år (blå kurver) og 25-29 år (røde kurver), har Randers Kommune ligget over landsniveau de sidste ti år.

Figur 13.31. Udvikling i andel unge på offentlig forsørgelse, pct. (2014-2024)

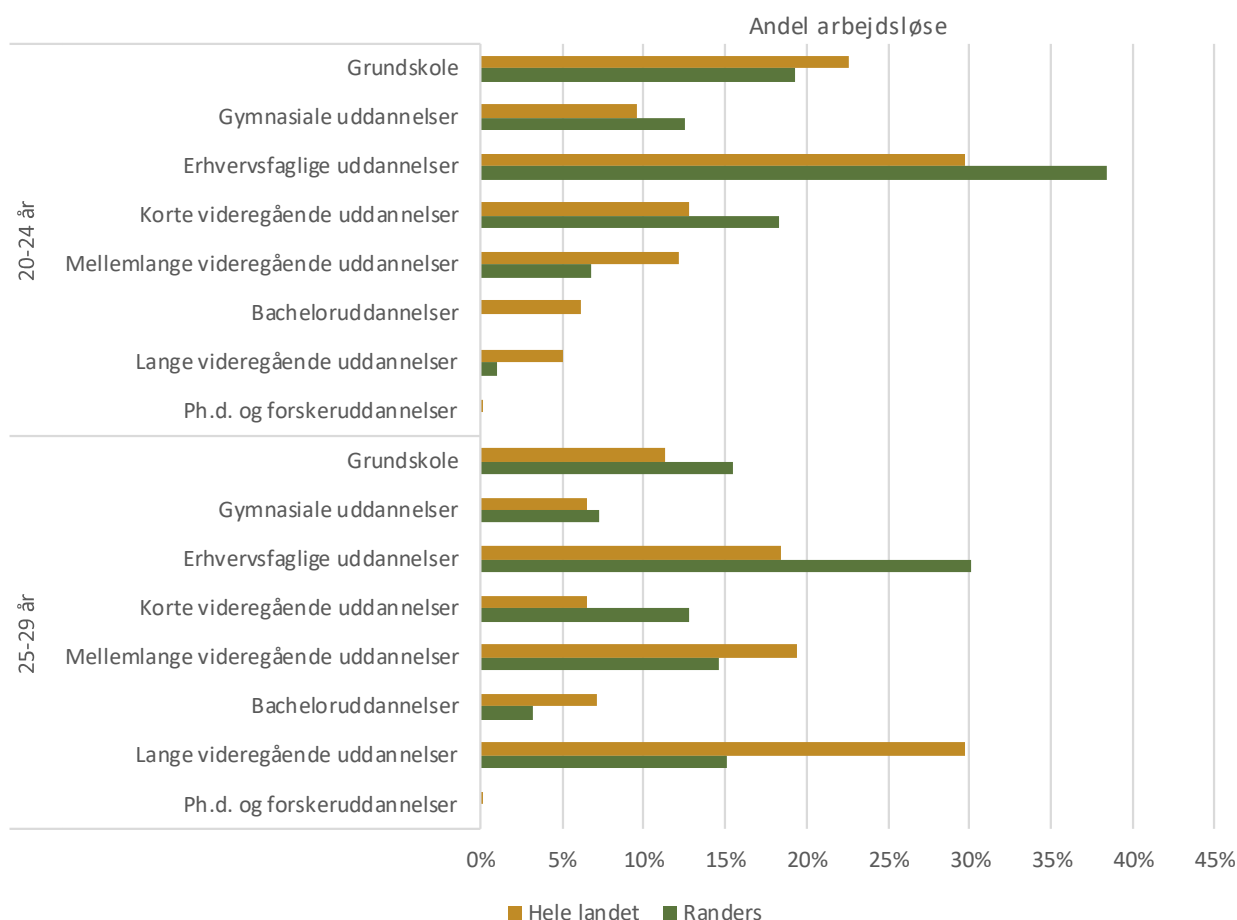

Kilde: Jobindsats, [Offentligt forsørgede](#)

Note: Fuldtidspersoner i procent af befolkningen 16-66 år.

Figuren nedenfor viser arbejdsløse unge fordelt på uddannelsesniveau i Randers Kommune og i hele landet. Det fremgår af figuren, at det blandt de 20-24-årige både i Randers Kommune og på landsplan særligt er unge med erhvervsfaglige uddannelser, der er arbejdsløse (38 pct. i Randers og 30 pct. på landsplan). Blandt de 25-29-årige er det i Randers Kommune stadig de unge med erhvervsfaglige uddannelser, der udgør den største andel af arbejdsløse (30 pct.). På landsplan er det de unge med lange videregående uddannelser (30 pct.).

Figur 13.32. Andel arbejdsløse unge fordelt på uddannelsesniveau (november 2022)

Kilde: Danmarks Statistik (RAS209) og egne beregninger.

Note: Højest fuldførte uddannelse. Arbejdsløse omfatter personer, der i referenceperioden ikke er i arbejde, er til rådighed for arbejdsmarkedet, og søger arbejde.

Hvis man som ledig ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse og er under 30 år, modtager man uddannelseshjælp i stedet for kontanthjælp. En erhvervskompetencegivende uddannelse er en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse. Gymnasiale eller forberedende uddannelser er ikke erhvervskompetencegivende.

Tabel 13.18 nedenfor viser andelen og antallet af unge på uddannelseshjælp fordelt på visitationskategori. Uddannelsesparat betyder, at den unge umiddelbart kan påbegynde en uddannelse, eller at den unge med den rette støtte og aktive indsats vurderes at kunne påbegynde en uddannelse inden for cirka 1 år og gennemføre denne uddannelse på ordinære vilkår. Aktivitetsparat betyder, at den unge vurderes at have problemer af faglig, social og/eller helbreds mæssig karakter, og dermed har behov for ekstra støtte og hjælp i længere tid end cirka 1 år, inden den unge kan påbegynde en uddannelse og gennemføre denne på almindelige vilkår (Cabi, 2024).

I tabellen fremgår det for det første, at andelen af aktivitetsparate unge er højere end andelen af uddannelsesparate unge – både i Randers Kommune, i sammenligningskommunerne og på landsplan.

For det andet skiller Randers Kommune sig særligt i ud i forhold til de aktivitetsparate uddannelseshjælpsmodtagere, der udgør 0,9 pct. af befolkningen i Randers Kommune. Til sammenligning udgør denne gruppe 0,5 pct. i både Vejle Kommune, Silkeborg Kommune og på landsplan. I Horsens

Kommune udgør de aktivitetsparate uddannelseshjælpsmodtagere 0,6 pct. Dette indikerer, at Randers Kommune har en større andel af unge længere væk fra arbejdsmarkedet.

Tabel 13.18. Unge på uddannelseshjælp fordelt på visitationskategori (2024)

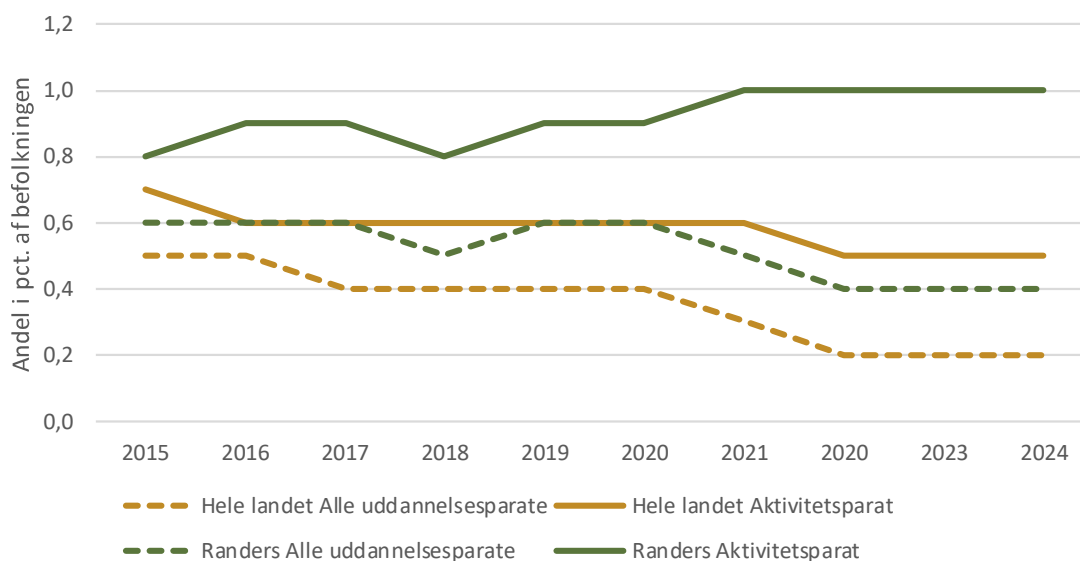
	Uddannelsesparate		Aktivitetsparate	
	Andel	Antal	Andel	Antal
Hele landet	0,2 pct.	11.955	0,5 pct.	20.714
Randers	0,4 pct.	372	0,9 pct.	648
Horsens	0,3 pct.	486	0,6 pct.	459
Silkeborg	0,2 pct.	277	0,5 pct.	429
Vejle	0,2 pct.	428	0,5 pct.	477

Kilde: Jobindsats.dk, [Uddannelseshjælp: Antal personer og fuldtidspersoner](#)

Note: Antal personer og andel fuldtidspersoner i procent af befolkningen 16-66 år. Kategorien uddannelsesparate indeholder både åbenlyst uddannelsesparate og øvrige uddannelsesparate.

Figuren nedenfor viser udviklingen i andelen af unge på uddannelseshjælp fordelt på visitationskategori i perioden 2014-2024. Af figuren fremgår det, at der er en faldende tendens i andelen af uddannelsesparate unge på uddannelseshjælp (stiplede kurver) både i Randers Kommune og på landsplan. Andelen i Randers Kommune ligger dog højere end andelen på landsplan og har gjort det i hele perioden. I forhold til de aktivitetsparate unge (fuldt optrukne kurver) er andelen på landsplan faldet i perioden. Denne tendens følger Randers Kommune ikke, da andelen af aktivitetsparate unge i kommunen har været stigende i perioden.

Figur 13.33. Udviklingen i unge på uddannelseshjælp fordelt på visitationskategori (2015-2024)

Kilde: Jobindsats.dk, [Uddannelseshjælp: Antal personer og fuldtidspersoner](#)

Note: Kategorien uddannelsesparate indeholder både åbenlyst uddannelsesparate og øvrige uddannelsesparate.

I oktober 2021 indgik regeringen, arbejdsmarkedets parter og Kommunernes Landsforening en Trepartsaftale om mangel på arbejdskraft (Trepartsaftale om mangel på arbejdskraft, 2021). En del af aftalen var at iværksætte et landsdækkende initiativ, hvor uddannelseshjælpsmodtagere, på baggrund af en konkret vurdering og den enkeltes eget ønske, undtages fra uddannelsespålægget og får en jobrettet indsats. Uddannelsespålægget fungerer som en slags ramme for samarbejdet mellem den unge og kommunen, indtil den unge vælger uddannelse og starter på den. I uddannelsespålægget bliver den unges indsats hen imod uddannelse beskrevet.

Formålet med initiativet var at afhjælpe manglen på arbejdskraft ved at hjælpe flere unge ledige i beskæftigelse samt at opnå større viden om arbejdet med en jobrettet indsats for uddannelseshjælpsmodtagere. Målgruppen for forsøget var personer under 30 år uden en erhvervskompetencegivende uddannelse, der modtog uddannelseshjælp eller overgangsydelse (og som ikke var omfattet af introduktionsprogrammet). Åbenlyst uddannelsesparate var ikke i målgruppen. Initiativet løb fra den 1. april 2022 til den 31. december 2023. Fra den 1. januar 2024 blev ordningen permanent (STAR, 2024).

I april 2024 var status i Randers Kommune, at over 50 pct. af de unge uddannelsesparate valgte den jobrettede indsats. For de aktivitetsparate unge valgte mellem 40 og 45 pct. en jobrettet indsats. For begge målgrupper gælder, at der ses en vækst i antal af unge med en eller flere diagnoser. Disse unge søger oftest en jobrettet indsats, da den opleves bedre at kunne imødekomme deres aktuelle behov (funktionsniveau og/eller skånehensyn).

Unge uden job eller uddannelse

I 2017 aftalte et politisk flertal i Folketinget, at andelen af unge op til 25 år, som ikke har tilknytning til uddannelsessystemet eller arbejdsmarkedet skal være halveret i 2030 fra det daværende niveau på 7 pct. (Aftale om bedre veje til uddannelse og job, 2017). Det betyder, at andelen af unge uden job eller uddannelse højst må være 3,5 pct. i 2030.

Børne- og undervisningsministeriets seneste opgørelse fra oktober 2023 viser, at 7,6 pct. af de unge i Randers Kommune (830 personer) ikke har tilknytning til job eller uddannelse (se tabel 13.19 nedenfor). På landsplan er andelen 6,3 pct. (42.785 personer). Andelen i Randers Kommune er ligeledes højere end andelen i Vejle Kommune (6,5 pct.) og Silkeborg Kommune (6,1 pct.), men lavere end andelen i Horsens Kommune, som er 7,8 pct.

Tabel 13.19. 15-24-årige uden job eller uddannelse (oktober 2023)

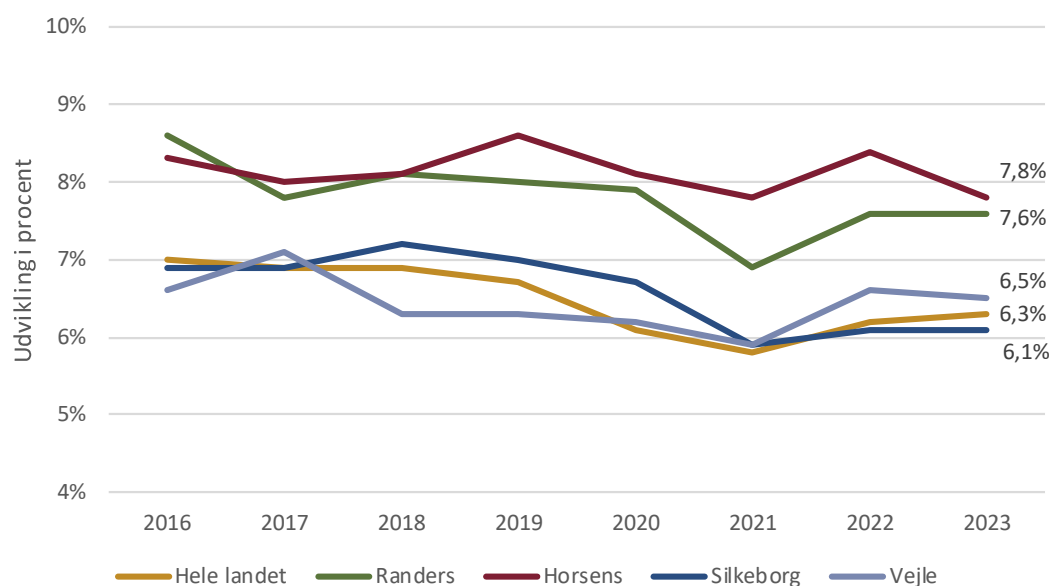
	15-24-årige uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarkedet	
	Andel	Antal
Hele landet	6,3 pct.	42.785
Randers	7,6 pct.	830
Horsens	7,8 pct.	808
Silkeborg	6,1 pct.	661
Vejle	6,5 pct.	874

Kilde: Børne- og undervisningsministeriet, [Uddannelsesmålsætninger](#)

Ses der på aldersgruppen i alderen 16-29 år, er der 1.000 unge i Randers Kommune, der er uden uddannelse eller job, og som er i kontakt med enten jobcentret eller Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU). Herudover vurderes det, at der er omkring 250 unge, der ligeledes står uden job eller uddannelse, men som ikke modtager en indsats på beskæftigelsesområdet eller UU.

Figur 13.34 nedenfor viser udviklingen i andelen af 15-24-årige uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarkedet siden 2016. Her fremgår det, at Randers Kommune generelt følger tendensen på landsplan, der overordnet har været faldende siden 2015 og frem til 2021, hvorefter andelen stiger. Randers Kommune ligger dog konsekvent over niveauet på landsplan samt over niveauet i Vejle Kommune og Silkeborg Kommune. Randers Kommune har siden 2019 haft en lavere andel af unge uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarkedet sammenlignet med Horsens Kommune.

Figur 13.34. Udvikling i andelen af personer uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarked (2016-2023)

Kilde: Børne- og undervisningsministeriet, [Uddannelsesmålsætninger](#)

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd udgav i 2024 en opgørelse fra september 2023, der viser, at 60 pct. af de unge uden job eller uddannelse har været uden job og uddannelse i mindst et år, og knap halvdelen har stået uden for i mindst tre år (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2024a).

I analysen påpeges der desuden, at det at have været uden job eller uddannelse på et tidspunkt i de unges liv er en effektiv indikator til at identificere unge i højrisiko for at forblive ufaglærte. Af analysen fremgår det, at 84 pct. af ufaglærte 25-årige har været uden job og uddannelse i september måned mindst én gang, fra de var 15-24 år. Til sammenligning er andelen af faglærte 25-årige, der har været uden uddannelse og job, 12,8 pct., og blandt 25-årige med en videregående uddannelse har kun 1,3 pct. af de unge været en del af gruppen uden job og uddannelse.

De unges udfordringer

I oktober 2024 udgav Arbejderbevægelsens Erhvervsråd en analyse af, hvad der kendetegner de i alt 43.000 unge uden job og uddannelse på landsplan (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2024b). Analysen havde blandt andet til hensigt at gøre gruppen af 43.000 unge mere håndterbare for de politikere, embedsfolk, kommuner m.fl., der skal finde løsninger for de unge. I analysen inddeles de unge i 11 forskellige klynger på baggrund af en række fællestræk.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har efter forespørgsel fra Randers Kommune udarbejdet en version af analysen på Randers-niveau. Tabel 13.19 nedenfor viser fordelingen af unge uden job og uddannelse i de 11 klynger opdelt efter de unges primære udfordringer. I tabellen sammenlignes Randers-tal med tal på landsplan. Af tabellen fremgår følgende:

- Den største klynge i Randers Kommune tæller 255 unge svarende til lige under en tredjedel af de unge uden job og uddannelse. Gruppen er kendetegnet ved at have få eller ingen målbare udfordringer. Disse unge ligner i højere grad unge i job eller uddannelse sammenlignet med de andre klynger.

- Den næststørste klynge i Randers Kommune består af 150 unge svarende til 18 pct. og er kendetegnet ved at have psykiske diagnoser som den primære udfordring.
- Den tredjestørste klynge består af 90 unge, svarende til 11 pct. af gruppen, som har en svær forældrebaggrund.

Klyngernes relative størrelser i Randers Kommune ligner i høj grad fordelingen på landsplan. Det ser dog ud til, at unge med psykiske diagnoser fylder lidt mere i Randers Kommune sammenlignet med landsplan, når der ses på klynge nr. 2 og klynge nr. 6.

Tabel 13.19. Unge uden job og uddannelse fordelt på primære udfordringer (september 2023)

	Randers Kommune		Hele landet	
	Antal unge uden job og uddannelse	Andel af unge uden job og uddannelse i en klynge	Antal unge uden job og uddannelse	Andel af unge uden job og uddannelse i en klynge
1. Få målbare vanskeligheder	255	31 pct.	15.055	35 pct.
2. Primært psykiske diagnoser	150	18 pct.	6.445	15 pct.
3. Primært svag forældrebaggrund	90	11 pct.	4.360	10 pct.
4. Primært specialtilbud	75	9 pct.	3.640	9 pct.
5. Primært lav faglighed	65	8 pct.	3.390	8 pct.
6. Både specialtilbud og psykisk diagnose	55	7 pct.	2.255	5 pct.
7. Både anbringelser, diagnoser, misbrug og ofre	40	5 pct.	2.160	5 pct.
8. Både kriminalitet og lav faglighed	35	4 pct.	1.455	3 pct.
9. Psykiske diagnoser, misbrug, ofre, specialtilbud og svag forældrebaggrund	15	2 pct.	1.415	3 pct.
10. Både kriminalitet, anbringelser og misbrug	25	3 pct.	1.320	3 pct.
11. Primært kriminalitet	30	4 pct.	1.210	3 pct.
I alt	835	100 pct.	42.715	100 pct.

Kilde: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2024c: Unge uden job og uddannelse i Randers Kommune (særkørsel).

”Ungeløftet” og IPS

Regeringen og flere politiske partier har i de seneste år lanceret en række reformer og initiativer, der fokuserer på trivsel, uddannelse og beskæftigelse for udsatte unge. Flere af disse tiltag adresserer udfordringer for de cirka 43.000 unge i Danmark, der hverken er i uddannelse eller job.

Aftalen om Ungeløftet er en omfattende politisk aftale indgået i oktober 2024 mellem regeringen (Socialdemokratiet, Venstre og Moderaterne), SF, Radikale Venstre og Det Konservative Folkeparti (Beskæftigelsesministeriet, 2024). Formålet med aftalen er at hjælpe de omkring 43.000 unge i Danmark, som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse, ved at styrke deres muligheder for at blive en del af arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet. Aftalen om Ungeløftet afsætter en betydelig økonomisk investering på 1,3 milliarder kroner frem mod 2035, som skal sikre langsigtede indsatser for at hjælpe udsatte unge i Danmark.

Ungeløftet er i praksis et bredt tværgående nationalt partnerskab og lokale partnerskaber, som bliver udrullet i landets kommuner i 2025.

Ungeløftet skal skabe konkrete jobåbninger, så flere unge får erfaringer i at bidrage på en arbejdsplads, have kolleger og tjene egne penge. Ungeløftet skal også ruste de unge, som har brug for det, til at mestre eget liv og forberede dem på at indgå i arbejdsfællesskabet. Ungeløftet skal bygge videre på eksisterende viden og lokale erfaringer, ligesom det skal udforske nye veje. Det nye partnerskab skal desuden understøtte, at de øvrige initiativer i aftalen lykkes. Det er afgørende for Ungeløftet, at de unge får gavn og glæde af den tværgående indsats, der lægges op til i den samlede aftale. Partnerskabet skal derfor forankres i hele landet gennem lokale partnerskabsaftaler med kommuner, lokale virksomheder, herunder socialøkonomiske virksomheder, civilsamfundsorganisationer mv. Her skal Ungeløftet styrke og bygge oven på de eksisterende initiativer og projekter, der allerede findes i kommunerne, som sammen med virksomheder og civilsamfundsorganisationer hjælper de unge. Ungeløftet skal også tænkes sammen med eksisterende partnerskaber samt partnerskabet om fritidsjob (Beskæftigelsesministeriet, 2024).

I aftalen om Ungeløftet indgår - udover etablering af de ovenfor beskrevne partnerskaber – at udbrede den beskæftigelsesrettede og tværsektorielle IPS-indsats (Individuelt Planlagt job med Støtte) til unge med psykiske udfordringer, der hverken er i beskæftigelse eller uddannelse. I foråret 2025 oprettede STAR en pulje, hvor kommuner kan ansøge om tilskud til Ungeløftets initiativ for unge med psykiske lidelser og unge med udfordringer ud over ledighed. Randers Kommune har i maj 2025 ansøgt om 12,77 mio. kr. fra puljen. Midlerne vil skulle anvendes til en særlig tværfaglig indsats målrettet de ca. 1.000 unge, som ikke er i job eller uddannelse i aldersgruppen 16-29 år. Hertil vil kommunen indlede en dialog med regionspsykiatrien for at styrke samarbejdet om indsatsen for unge med psykiske lidelser.

De unges sundhed

DEFACTUM har i den seneste rapport "Hvordan har du det" (2021) undersøgt den fysiske og psykiske sundhed blandt Region Midtjyllands borgere. I rapporten beskrives unge 16-24-åriges sundhedsvaner og risikoadfærd. Blandt unge er alkohol det mest almindelige rusmiddel, og trods et fald i unges alkoholindtag er danske unge forsat blandt de unge, som drikker mest i Europa. Fx viser sundhedsprofilundersøgelsen, at 21 pct. af de unge mænd i Region Midtjylland rusdrikker ugentlig. Samtidig er børn og unges forbrug af nikotinprodukter hastigt stigende, og allerede på 8. klassetrin har 18 pct. af de unge i Randers Kommune prøvet e-cigaretter eller puff bars (BørnUngeLiv, 2024). Udviklingen er bekymrende, da forskningen viser, at nikotin blandt andet nedsætter unges indlæringssevne og øger risikoen for at blive ramt af angst, stress og depression samt øger risikoen for afhængighed af andre stoffer og alkohol (Vidensråd for forebyggelse, 2022).

I sundhedsafsnittet vises flere data og statistikker på børn og unges sundhed i Randers Kommune. Her er der særligt grund til at fokusere på søvn, overvægt, trivsel og skærmbrug, da disse faktorer spiller ind på den generelle sundhedstilstand. En del unge bruger i dag flere sundhedsskadelige og vanedannende produkter såsom nikotinprodukter, energidrikke, sovemedicin og alkohol. Et højt skærmbrug kan ligeledes ses som en afhængighedsskabende faktor i de unges liv. Tilsammen påvirker de sundhedstilstanden igennem fysiske symptomer og øget mental mistrivsel. Mødet med de unge kræver en helhedsorienteret sundhedsindsats, som både har fokus på vaneændringer og mental sundhed.

Et indblik i de unges mentale sundhed viser, at unge generelt har en høj oplevelse af blandt andet stress sammenlignet med den øvrige befolkning. Andelen af unge, som oplever blandt andet stress, angst, ensomhed og depression er steget i perioden 2017-2021. I 2017 oplevede 32 pct. af de unge at have stress. I 2021 er det tilsvarende tal 44 pct. Blandt unge 16-24 år, som er udenfor uddannelse eller beskæftigelse, er andelen, som oplever et højt stressniveau 65 pct. På tilsvarende vis er andelen med angst steget fra 10 pct. til 14. pct. i samme periode, mens andelen med depression er gået fra 10 pct. til 18 pct.

Samtidigt er der en negativ social gradient i sundhed – en stigende risiko for sundhedsmæssige udfordringer i takt med faldende social position. Dette gentages også i alle øvrige faktorer, som er med til at definere de unges mentale sundhed og sundhedsvaner (Defactum, 2021).

En intern tilfældig stikprøve blandt uddannelsesparate uddannelseshjælpsmodtagere i Randers Kommune fra 2021 viste, at cirka 50 pct. af unge i målgruppen har én eller flere psykiske diagnoser (herunder angst, stress og depression). Samme stikprøve viser, at cirka 90 pct. af alle unge i målgruppen aktivitetsparate uddannelseshjælpsmodtagere har én eller flere diagnoser (udover ovenstående, også ADHD, bipolar, skizofreni, personlighedsforstyrrelse og autisme). Stikprøven udgjorde 25 pct. af aktuelle sager i uge 3 i 2021. En tilsvarende stikprøve fra foråret 2022 viste, at cirka 25 pct. af ca. 600 aktivitetsparate uddannelseshjælpsmodtagere havde en autismediagnose.

VIVE har i rapporten "Unge på vej på arbejdsmarkedet" (2022) undersøgt betydningen af den fysiske og mentale sundhed for unges tilknytning til uddannelse og beskæftigelse. Unge med lav mental sundhed eller dårlig fysisk sundhed har større risiko for ikke at være i arbejde eller uddannelse som 25-årige, og sandsynligheden for, at de som 25-årige ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, er ligeledes større.

I Indenrigs- og Sundhedsministeriets Benchmarkingenhed analyse "Psykiatriske diagnoser og kontakter blandt børn og unge i 2012-2022" fremgår det, at Randers Kommune ligger i 4. kvartil for antallet af børn og unge med psykiatriske diagnoser pr. 1.000 0-17-årige, hvor 5. kvartil er det højeste antal.

Tabel 13.20 nedenfor viser antallet børn og unge med psykiatriske diagnoser pr. 1.000 0-17-årige i 2023 i Randers Kommune, sammenligningskommunerne og på landsplan. Det fremgår af tabellen, at Randers Kommune har 74,4 børn og unge med psykiatriske diagnoser pr. 1.000 0-17-årige, mens antallene i sammenligningskommunerne er omkring 50-55, og på landsplan er det 63,3 unge pr. 1.000 0-17-årige.

Tabel 13.20. Antal børn og unge med psykiatriske diagnoser pr. 1.000 0-17-årige (2023)

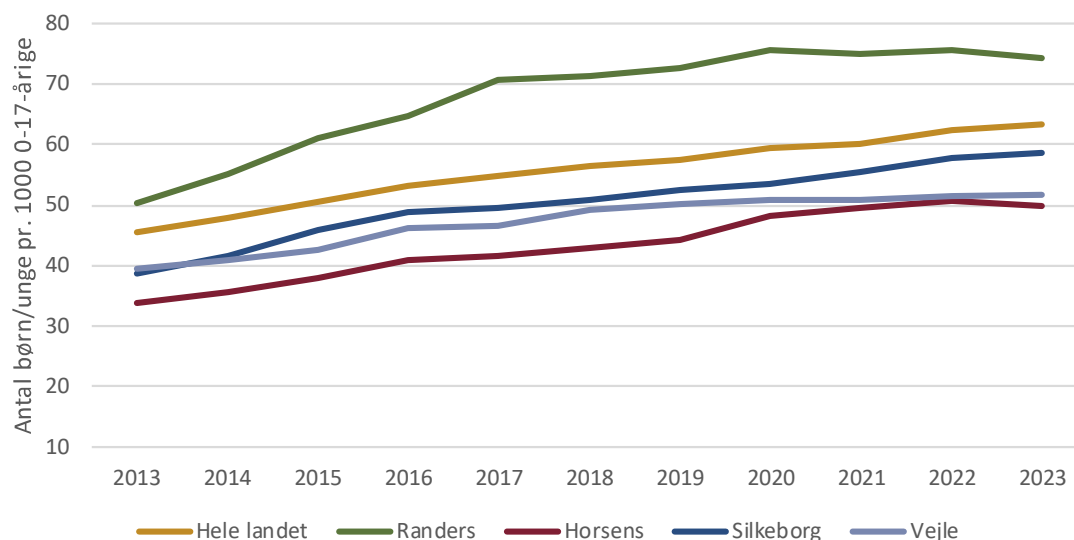
	Antal børn og unge med psykiatriske diagnoser pr. 1.000 0-17-årige i 2023
Hele landet	63,3
Randers Kommune	74,4
Horsens Kommune	49,9
Silkeborg Kommune	58,6
Vejle Kommune	51,7

Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriets Benchmarkingenhed analyse "Psykiatriske diagnoser og kontakter blandt børn og unge i 2012-2022"

Note: Specifikke udviklingsforstyrrelser dækker over udviklingsforstyrrelser vedrørende sprog, tale og indlæringsvanskeligheder.

Figur 13.35 nedenfor viser udviklingen i antallet af børn og unge med psykiatriske diagnoser pr. 1.000 0-17-årige i perioden 2013 til 2023. Figuren viser, at Randers Kommune har oplevet en særlig stor stigning i perioden sammenlignet med landsplan og sammenligningskommunerne.

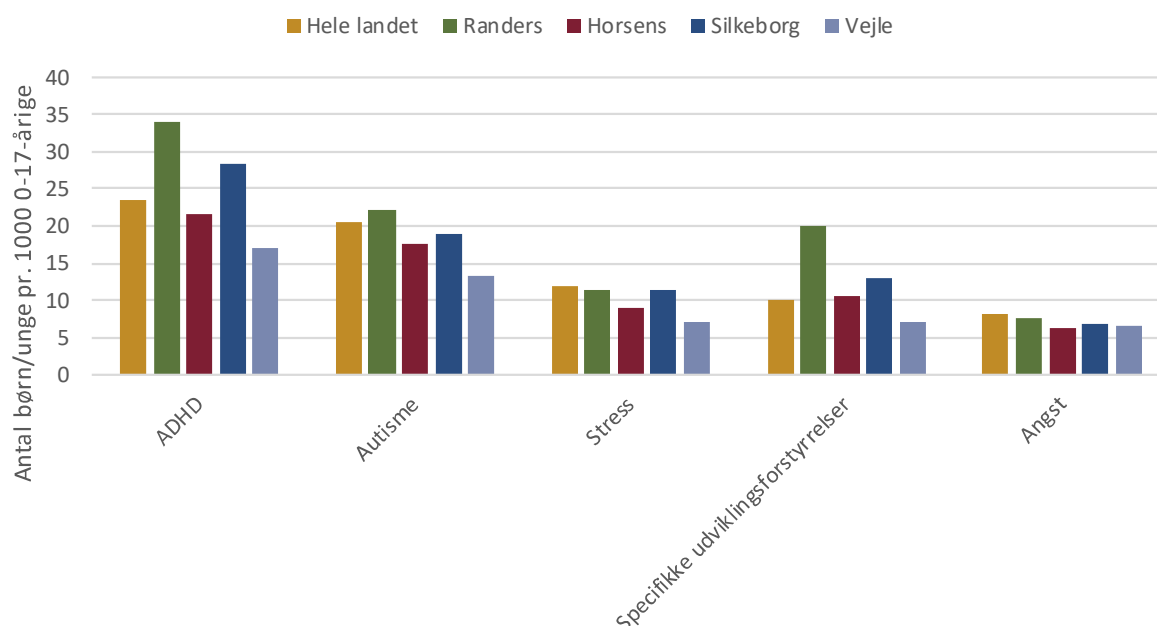
Figur 13.35. Udvikling i antal børn og unge med psykiatriske diagnoser pr. 1.000 0-17-årige (2013-2023)

Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriets Benchmarkingenhed analyse "Psykiatriske diagnoser og kontakter blandt børn og unge i 2012-2022"

Figur 13.36 nedenfor viser antallet af børn og unge med udvalgte diagnoser pr. 1.000 0-17-årige i 2023. Af figuren fremgår det, at der i Randers Kommune er særligt mange børn og unge med ADHD og med specifikke udviklingsforstyrrelser vedrørende sprog, tale og indlæringsvanskeligheder sammenlignet med landsplan og sammenligningskommunerne.

Figur 13.36. Antal børn og unge med udvalgte diagnoser pr. 1.000 0-17-årige (2023)

Kilde: Indenrigs- og Sundhedsministeriets Benchmarkingenhed analyse "Psykiatriske diagnoser og kontakter blandt børn og unge i 2012-2022"

Note: Specifikke udviklingsforstyrrelser dækker over udviklingsforstyrrelser vedrørende sprog, tale og indlæringsvanskeligheder.

Sammenfatning vedr. ungeområdet i Randers Kommune

Randers Kommune har en høj beskæftigelsesfrekvens blandt de 16-17-årige på 58,4 pct., hvilket er højere end både landsgennemsnittet og sammenligningskommunerne. Dette indikerer en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet i denne aldersgruppe. En væsentlig andel af de unge i beskæftigelse har en erhvervsuddannelse som højest fuldførte uddannelsesniveau (20,5 pct.), hvilket er højere end både landsgennemsnittet og sammenligningskommunerne. Dette kan være en styrke i forhold til at imødekomme behovet for faglært arbejdskraft, men kan også rumme en iboende udfordring i forhold til, at for mange unge får sig et arbejde i stedet for en uddannelse.

Til gengæld er beskæftigelsesfrekvensen blandt de 25-29-årige lavere i Randers Kommune (72,9 pct.) sammenlignet med landsgennemsnittet og sammenligningskommunerne. Dette kan indikere udfordringer med at fastholde de ældre unge i beskæftigelse. Randers Kommune har også en højere andel af unge på offentlig forsørgelse i aldersgrupperne 20-24 år og 25-29 år sammenlignet med landsgennemsnittet og sammenligningskommunerne. Dette kan være en indikator på sociale og økonomiske udfordringer blandt de unge.

Andelen af unge uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarkedet er højere i Randers Kommune (7,6 pct.) end landsgennemsnittet og flere sammenligningskommuner. Randers Kommune har ligeledes oplevet en stigning i antallet af unge med psykiatriske diagnoser, hvilket kan føre til øgede behov for specialiserede indsatser og ressourcer.

13.4 Familieområdet

Børnene Først, der er en politisk aftale fra 11. maj 2021, tager afsæt i, at alle børn har ret til en god start i livet, og at vi derfor skal hjælpe sårbare og udsatte børn, unge og familier bedre og tidligere. Børns mistrivsel skal opdages og tages hånd om så hurtigt som muligt, så vi kan sætte ind med de rigtige indsatser. Med Børnene Først ønskes, at vi skal hjælpe flere af de mest udsatte børn og unge tidligere end hidtil. Udsathed skal ikke gå i arv, og vi vil sikre, at færre udsatte børn bliver udsatte voksne. Det kræver, at udsatte børn og deres familier opdages i tide og hjælpes ud fra princippet om den rette hjælp til den rette tid.

Med en ny Barnets Lov, som trådte i kraft 1. januar 2024, ønsker aftalepartierne at stadfæste et tidssvarende børnesyn, der både i lovgivning og praksis skal sikre, at børn ses i deres egen ret, får flere rettigheder, og at rettighederne og barnets stemme får større betydning i sagsbehandlingen. Børns retssikkerhed skal prioriteres, og de skal opleve et børnevenligt system, der møder dem med en målrettet og sammenhængende indsats.

Børnene Først og Barnets Lov skal altså hjælpe børn og unge i udsatte positioner og betyder forandringer for sagsbehandlingen og for tilbuddene til børn og unge og deres familier, for samarbejdet på tværs mellem myndigheder, udfører- og almenområdet, og for ledelserne på børne- og ungeområdet.

Børnene Først og Barnets Lov bygger på et tidssvarende børnesyn, hvor børn og unge har ret til at blive inddraget løbende og få indflydelse på de beslutninger, som handler om deres liv. Reel børneinddragelse kræver et tværfagligt samarbejde og en fælles forståelse af børnesynet på hele børne- og ungeområdet. Fagprofessionelle på tværs af almen- og specialområdet spiller således en stor rolle i at understøtte, at børn og unges situation afdækkes helhedsorienteret, og at samarbejdet på tværs tager udgangspunkt i barnets perspektiver og ønsker.

I Randers Kommune arbejder vi på realiseringen af et Fælles børne- og læringssyn for alle ledere og medarbejdere som arbejder med børn og unge. Vores Fælles børne- og læringssyn tager udgangspunkt i, at vi som fagprofessionelle vil møde alle børn og unge med et fælles børne- og læringssyn. Et fælles børne- og læringssyn skal være med til at skabe helhed og sammenhænge i børn og unges opvækst og udvikling. Det fælles børne- og læringssyn i Randers Kommune udspringer af Børne- og Ungepolitikken samt Uddannelsespolitikken og er grundlaget for alt arbejde på Børn og Skoleområdet.

Børne- og læringssynet skal være med til at styrke vores samarbejde om børn og unge og kommer til udtryk i praksis gennem mødet med barnet og den unge, i forældresamarbejdet og i det tværfaglige samarbejde.

Det Fælles Børne- og Læringssyn

Alle børn og unge har ressourcer og potentialer – alle børn og unge har værdi i sig selv og gør det bedste de kan. Børn og unge skal møde læringsmiljøer, som motiverer til at lære, lege og udvikle sig, og hvor der er mulighed for at eksperimentere, udvikle fantasi og fordybelse. Børn og unge skal opleve meningsfulde og forpligtende fællesskaber, at de høres, inddrages og oplever medindflydelse.

Et tilbageblik – og forventninger til fremtiden

Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2022 (2022, København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd) er en statistisk baseret indikatorundersøgelse, som beskriver den danske børnebefolkningens tilstand. Den giver indblik i, hvordan den brede del af børnepopulationen trives på forskellige livsområder. Samtidig bidrager den også med viden om kategorier af børn og unge, som har det særligt vanskeligt.

Den første og mest omfangsrige del af rapporten præsenterer resultaterne fra en empirisk undersøgelse om velfærd og trivsel i den danske børnebefolkning. Den blev i 2021 gennemført blandt fem årgange i alderen fra 3-19 år. I undersøgelsen belyses fx børns materielle velfærd, deres helbredsmæssige trivsel, deres sociale relationer samt børns og unges fritidsliv. Undervejs i rapporten er der udarbejdet synteser for at vurdere børnebefolkningens trivsel inden for de enkelte velfærdsdomæner. Til slut vurderes om der er sket ændringer i børns velfærd og trivsel, siden undersøgelsen blev gennemført for første gang (2009).

Alder, køn og familiebaggrund

Særligt mekanismer, der knytter sig til strukturelle forhold, fx børnefamiliernes socioøkonomiske ressourcer, ændrer sig langsomt. Derfor ser vi heller ikke de helt store forandringer fra 2009 til 2021, når det handler om betydningen af barnets alder, køn og familiebaggrund.

Når det drejer sig om aldersbetingede variationer, viser undersøgelsen, at de fleste yngre børn er i god trivsel, men i takt med at barnet vokser, bliver livet mere komplekst. Teenagere er således hyppigere mere udsatte end yngre børn. Der er ingen gennemgående kønsbetingede forskelle i de tidlige år, men fra teenagealderen ser vi tegn på, at unge drenge hyppigere end jævnaldrende piger markerer sig negativt ved at have en usund livsstil eller en udadreagerende adfærd, som kan skade dem selv eller deres omgivelser. Unge piger, derimod, vender hyppigere tingene indad. Undersøgelsen finder, at ganske mange unge piger udviser tegn på psykiske trivselsproblemer.

Børn og unge med indvandrer- eller efterkommerbaggrund er mere udsatte end jævnaldrende med dansk baggrund. Det skyldes især, at de vokser op under ringere materielle og boligmæssige rammer. Børn og unge med anden baggrund end dansk er meget hyppigere end deres danske jævnaldrende indkomstfattige og lever i familier med lav velstand. Knap 30 pct. af børn og unge med anden baggrund lever i familier, hvor

ingen voksne er i beskæftigelse; blandt børn af dansk herkomst er den tilsvarende andel 8 pct. Desuden bor børn med anden etnisk oprindelse langt hyppigere til leje og lever i overbefolkede boliger.

Til trods for disse forskelle er afstanden mellem børn af anden hhv. dansk herkomst på nogle områder blevet mindre hen over årene. For eksempel er forskellen mellem børn af dansk og anden herkomst, der går til sport, reduceret. Hen over undersøgelsens 12 år kan vi også iagttage, at beskæftigelsesgraden blandt indvandrer- og efterkommerbørnenes forældre er steget, og at flere familier med indvandrerbaggrund har fået råd til at flytte i ejerbolig. Også familietyper gør en forskel: Der er en betydelig social selektion i, hvem der oplever, at forældrene går fra hinanden: Børn, der har oplevet et familiebrud, tilhører hyppigere de socioøkonomisk svagt stillede grupper. En af de helt store forandringer siden 2009 er, at langt flere skilsmissebørn i dag lever i en deleordning, hvor de bor stort set lige meget hos begge forældre.

På næsten alle velfærdsdomæner er forekomsten af udsathed større blandt børn og unge fra familier med få socioøkonomiske ressourcer (dvs., hvor forældrene ingen erhvervsuddannelse har, ikke er i beskæftigelse eller er fattige) i forhold til børn fra de socioøkonomisk mest privilegerede familier (lang videregående uddannelse, højere socialklasse, ikke-fattige).

Børn fra de mindst privilegerede lag har fx oftere en dårligere sundhedstilstand og rapporterer i højere grad om psykiske trivselsproblemer. De har også hyppigere en usund livsstil. Børn fra de mest privilegerede lag er, ud over at være beskyttet for disse risikofaktorer, også oftere genstand for en mere grænsesættende opdragelsespraksis derhjemme, og deres forældre lægger blandt andet vægt på at overføre social og kulturel dannelse til dem. Der er ikke tegn på større ændringer mellem de socioøkonomiske grupperinger fra 2009 til 2021.

Virkninger af covid-19-pandemien

Forud for dataindsamlingen i 2021 havde Danmark i perioder været lukket ned pga. covid-19-pandemien. Rapporten igennem er der derfor opmærksomhed på, at nedlukningerne kan have påvirket børnenes og de unges adfærd. Samtidig er det ikke sikkert, at enhver adfærdsændring kan forklares ud fra covid-19. Vi tør dog godt fastslå, at pandemien må være forklaringen på, at langt færre børn i 2021 havde været på ferie og deltaget i kulturelle tilbud.

Analyseresultaterne viser, at børn og unge, der oplevede faglige vanskeligheder før covid-19-pandemien, i højere grad oplevede, at det var svært at følge med i skolen under covid-19 i forhold til deres jævnaldrende uden faglige vanskeligheder. Det samme gjaldt for børn fra hjem med få uddannelsesressourcer. Desuden oplevede gymnasieelever markant flere faglige vanskeligheder end elever på erhvervsuddannelserne. I forhold til oplevede sociale afsavn spiller køn og alder en væsentlig rolle, idet det især var de ældste piger, der følte sig socialt isolerede under covid-19. Det kan handle om, at piger i højere grad end drenge er fysisk sammen med deres venner, når der ikke er en covid-19-pandemi, mens drenge oftere får deres sociale behov opfyldt via digitale fællesskaber. Desuden følte børn og unge med trivsels- og adfærdsvanskeligheder før covid-19-pandemien sig hyppigere socialt isolerede under pandemien. Endelig oplevede gymnasieelever hyppigere end erhvervsskoleelever, at de var socialt isolerede.

Udvikling i psykisk mistrivsel blandt børn og unge

Det kan konstateres, at der fra 2009 til 2017 har været en vækst i andelen af især 15-19-årige, der oplyser, at de mistrives. I 2021 ses, at stigningen, der fortrinsvis drives af pigerne, er fortsat på flere af de inkluderede parametre: i andelen, der føler sig ensomme, har lav livstilfredshed, et dårligt selv vurderet helbred, som oplyser, at de har haft en psykisk lidelse, og blandt de 15-årige tillige i andelen med

psykosomatiske symptomer hhv. adfærds- og trivselsproblemer (iflg. SDQ-instrumentet). På andre trivselsparametre (fx oplevet tidspres og selvmordsadfærd) ses en stagnation. Ud fra Børn og unge i Danmark kan man konstatere, at de nævnte udviklingstræk fortrinsvis forekommer blandt de unge på 15 og 19 år og særligt blandt pigerne. På de parametre, hvor vi kan måle de yngre 3-, 7- og 11-årige børns trivsel, er der ikke gennemgående tegn på, at disse aldersgrupper skulle være plaget af stigende psykisk mistrivsel. Når det kommer til forståelsen af, hvorfor unge trives dårligere i dag end tidligere, kan forskningen ikke give et klart og entydigt svar. Flere forklaringstyper kan være på spil, og nogle af disse er svære at eftervise empirisk. Vi ved dog, at unges psykiske mistrivselsproblemer kan være af varierende karakter og dybde.

Faldende skoleglæde

Rapporten viser, at langt de fleste 7-19-årige børn og unge enten virkelig godt kan lide skolen, eller at de synes, den er nogenlunde. Andelen, der er virkelig glade for at gå i skole, er størst blandt 7-årige og falder frem til udskolingen i 15-årsalderen, hvorefter den igen stiger for de 19-årige elever. På et individuelt niveau hænger manglende skoleglæde blandt andet sammen med psykosociale faktorer som børn og unges oplevelse af at være ensom, at blive mobbet og at opleve sig tidspresset. Når man ser på udviklingen over tid, viser rapporten også, at andelen af 7-, 15- og 19-årige, der virkelig godt kan lide skolen, har været faldende i perioden fra 2009 til 2021. Faldet i skoleglæde har været mest markant blandt de 7-årige og de 19-årige. Samtidig er der også tegn på andre problemer ved skolemiljøet: Over tid oplever flere, at det er svært at koncentrere sig i timerne, ligesom flere (piger) har skiftet skole pga. trivselsproblemer. Vi peger på, at folkeskolereformen, lov om inklusion samt den senere covid-19-pandemi kan være mulige forklaringstyper på de observerede ændringer.

Sundhedsmæssige forhold

Regelmæssig tandbørstning og tilstrækkelig søvn er to forebyggende tiltag, som har positiv betydning for børns sundhed og velbefindende. "Børn og unge i Danmark" kan konstatere, at der har været en negativ udvikling på begge disse områder gennem de senere år. Samlet set har andelen, der børster tænder de anbefalede to gange om dagen, været dalende i perioden 2009-2021 for både de 3-, 7-, 15- og 19-årige. Den utilstrækkelige tandbørstning er især at finde blandt drenge og blandt de udeboende 19-årige. Desuden er der en social gradient i, hvem der i utilstrækkelig grad børster tænder. Allerede i 2017 viste undersøgelsen, at hver tredje i 11-19-årsalderen fik for lidt søvn i forhold til det anbefalede. 2021-undersøgelsen viser, at det er gået den forkerte vej for de 11- og de 15-årige. Blandt de 11-årige ses en stigning fra 20 pct. i 2017 til 30 i pct. i 2021. Blandt de 15-årige er andelen, der får for lidt søvn, steget fra 47 pct. til 59 pct. Sovemønstret varierer ikke i udtalt grad efter de sociodemografiske baggrundsfaktorer, som undersøgelsen anvender, men har sammenhæng med børnenes og de unges skærmforbrug.

Samvær med venner – fysisk og online

Børn og unges samvær med venner undergår i disse år en markant forandring fra primært at være baseret på fysisk samvær i hinandens hjem eller i det offentlige rum til også at være baseret på virtuel kontakt via digitale/sociale medier. For alle aldersgrupper er mængden af fysisk samvær med jævnaldrende faldet markant i undersøgelsesperioden. Undersøgelsen viser, at udviklingen er forløbet forskelligt for drenge og piger. For eksempel andelen af 11-årige drenge, der er fysisk sammen med deres venner flere gange om ugen, faldet fra 72 pct. i 2009 til 40 pct. i 2021, mens den tilsvarende kun faldt fra 71 pct. til 60 pct. blandt de jævnaldrende piger. Blandt de 15-årige oplevede både piger og drenge et fald i fysisk socialt samvær mellem 2009 og 2017 fra 63 pct., der var fysisk sammen med deres venner flere gange om ugen i 2009, til ca. 40 pct. i 2017.

Siden da er andelen af piger, der er fysisk sammen med deres venner, steget til 50 pct. i 2021 på trods af covid-19-nedlukningerne i 2021, mens drengene har fastholdt et relativt lavt niveau af fysisk socialt samvær. En mulig forklaring på disse kønsforskelle kan være, at drenge i højere grad end piger får opfyldt deres behov for socialt samvær med venner gennem spil på computer og PlayStation, og at de computerspil, hvor man især interagerer med andre, i højere grad er målrettet drenge.

Undersøgelsens mange forskelligartede resultater leder ikke samme sted hen. Ikke desto mindre tegner undersøgelsen samlet set det overordnede indtryk, at udviklingen på en række områder synes at gå i den rigtige retning. På nogle områder er tilstanden status quo, mens der visse steder er tale om en forværring. Vi har peget på tre områder, hvor der ud fra undersøgelsens forskellige resultater især synes at være sket en forværring i løbet af de sidste 12 år: Den psykiske mistrivsel blandt unge, den faldende skoleglæde og faldet i den sundhedsforebyggende adfærd. Sådanne områder kan være opmærksomhedspunkter i det fremtidige børnesociale arbejde.

Kortlægning af området for udsatte børn og unge samt børn og unge med handicap

I VIVE's kortlægning af området for udsatte børn og unge samt børn og unge med handicap fra 2019 ses kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet (2019, Kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet, spørgeskemaundersøgelse og analyse gennemført af VIVE januar og februar).

Kortlægningen viser, at kommunerne oplevede en række udfordringer i arbejdet med udsatte børn og unge samt børn og unge med handicap. Den viser også, at de samme udfordringer gik igen på tværs af kommunerne.

Resultatet af kortlægningen viste fem overordnede fokusområder, hvor kommunerne oplevede udfordringer på området for udsatte børn og unge samt børn og unge med handicap.

1. Psykisk sårbare børn og unge

Kommunerne oplever de største gennemsnitlige udfordringer på fokusområdet psykisk sårbare børn og unge. Kommunernes største udfordring inden for fokusområdet er, at der opleves en stigning i antallet af psykisk sårbare børn og unge. Derudover savner kommunerne både stærkere evidens for virkningen af indsatser til målgruppen samt et større udbud af virkningsfulde indsatser (VIVE 2019).

2. Børn og unge med autisme, ADHD eller lignende problematikker

Kommunerne oplever også væsentlige udfordringer på fokusområdet børn og unge med autisme, ADHD eller lignende vanskeligheder. Også på dette fokusområde handler den største udfordring om, at kommunerne oplever, at antallet af børn og unge med autisme, ADHD eller lignende problematikker stiger, og det er svært for kommunerne at følge med i forhold til at matche efterspørgslen på indsatser til målgruppen. Derudover efterspørger kommunerne mere viden om virkningsfulde indsatser til målgruppen (VIVE 2019).

3. Skolegang og fravær hos udsatte børn og unge/børn og unge med handicap

Fokusområdet skolegang og fravær hos udsatte børn og unge samt børn og unge med handicap er ligeledes et område, hvor kommunerne oplever relativt store udfordringer. 68 pct. af kommunerne vurderer, at fokusområdet er i deres top-3 over væsentligste udfordringer. Fokusområdet står derfor som et helt centralt indsatsområde. Den største udfordring på området er ifølge kommunerne at skabe klarhed om, hvilke problemstillinger vedrørende børn og unge med bekymrende skolefravær der skal håndteres med en

særlig indsats på almenområdet, og hvilke problemstillinger der skal håndteres med en særlig indsats via Barnets lov. Derudover ses en stor udfordring forbundet med tabt arbejdsfortjeneste til de forældre som er nødt til at passe børnene i hjemmet, og dermed ansøger Kommunerne om tabt arbejdsfortjeneste. Se mere om udfordringen forbundet med tabt arbejdsfortjeneste under overskriften "Sårbarheder, svagheder og trusler" (VIVE 2019).

4. Meget udsatte unge med komplekse problemstillinger

Resultaterne af undersøgelsen viser endvidere, at meget udsatte unge med komplekse problemstillinger er et fokusområde, hvor kommunerne oplever væsentlige udfordringer. Kommunernes største udfordringer relaterer sig specifikt til at sikre virkningsfulde indsatser målrettet unge med komplekse problemstillinger samt at motivere og fastholde de udsatte unge med komplekse problemstillinger i en relevant indsats (VIVE 2019).

5. Samarbejde og koordinering på tværs af socialområdet og almensektoren/psykiatrien

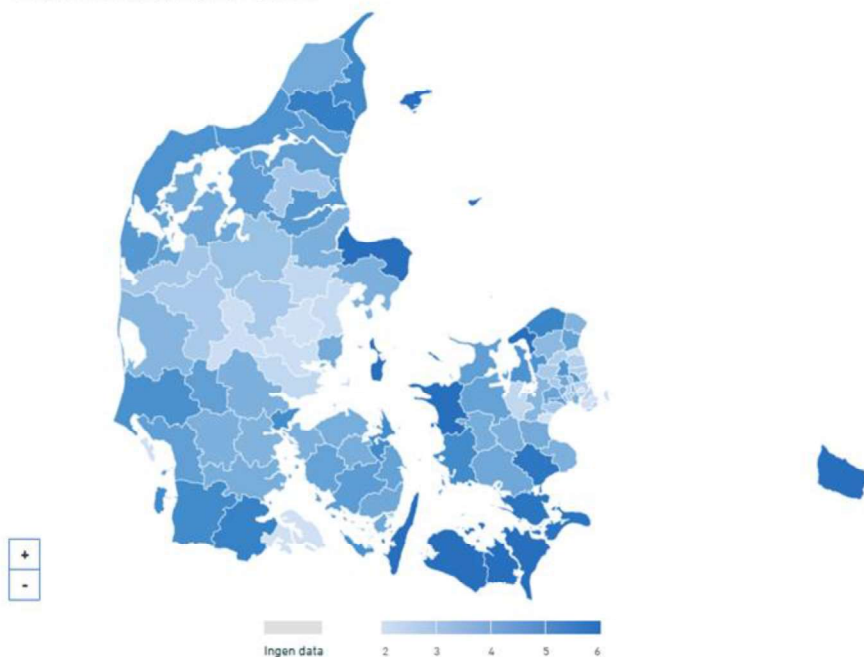
Kommunernes gennemsnitlige udfordringer på det tværgående fokusområde samarbejde og koordinering på tværs af socialområdet og almensektoren/psykiatrien placerer fokusområdet som det område, hvor kommunerne oplever femtestørste udfordringer. Under dette fokusområde oplever kommunerne særligt udfordringer med at etablere et relevant og effektivt samarbejde med børne og ungdomspsykiatrien omkring det enkelte barn eller unge. Dette hænger godt sammen med, at undersøgelsen også finder, at netop samarbejde og koordinering er en fremtrædende udfordring inden for flere af de målgruppespecifikke fokusområder. Her viser undersøgelsen, at netop samarbejde og koordinering af kommunerne opleves som en af de største udfordringer på fokusområderne børn og unge med autisme, ADHD eller lignende problematikker, psykisk sårbare børn og unge samt skolegang og fravær hos udsatte børn og unge/børn og unge med handicap. Dette indikerer, at kommunernes oplevede udfordringer omkring koordinering og samarbejde særligt bliver tydelige i arbejdet med de specifikke målgrupper på området for udsatte børn og unge samt børn og unge med handicap.

Af Danmarks Statistik fremgår det, at Randers Kommune har haft 3,7 pct. af den samlede gruppe af børn og unge i alderen 0-22 år, som har været anbragt eller modtaget en støttende foranstaltning i 2023. I forhold til sammenligningskommunerne ses 2,8 i Silkeborg Kommune, 2,1 i Horsens Kommune og 3,7 i Vejle Kommune (VIVE 2019).

Kort 13.13. Børn og unge, der modtager støtte pr. 31. december (andel af 0-22-årige)

Børn og unge der modtager støtte pr. 31. december (andel af 0-22-årige)

Enhed: Pct. | Udsatte børn og unge i alt | 2023

Kilde: Kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet, Danmarks Statistik, "Udsatte børn og unge", 2023 (<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/social-e-forhold/social-stoette/udsatte-boern-og-unge>)

Sammenfatning og horisont

Randers Kommune ses ikke at ligge højt i procentandelen af børn og unge, som er anbragte eller modtager en støttende foranstaltning set i forhold til landsgennemsnittet. Men vi oplever lokalt, at de fem fokusområder "Psykisk sårbare børn og unge", "Børn og unge med autisme, ADHD eller lignende problematikker", "Skolegang og fravær hos udsatte børn og unge/børn og unge med handicap", "Meget udsatte unge med komplekse problemstillinger" og "Samarbejde og koordinering på tværs af socialområdet og almensektoren/psykiatrien" ses at være aktuelle og relevante indsatsområder, hvor vi med fordel bør sætte endnu mere ind i forsøget for at øge trivsel og udvikling blandt børnene, de unge og familierne i Randers Kommune nu og i fremtiden.

Lokalt såvel som på landsplan ses særligt udfordringen vedrørende tabt arbejdsfortjeneste til forældre, der grundet massiv skoleværing må passe deres børn i hjemmet. Af Barnets lov § 87 frem går det, at kommunen skal yde hjælp til dækning af tabt arbejdsfortjeneste til personer, der i hjemmet forsørger et barn under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse. Ydelsen er betinget af, at det er en nødvendig konsekvens af den nedsatte funktionsevne, at barnet passes i hjemmet, og at det er mest hensigtsmæssigt, at det er moderen eller faderen, der passer det. Der er ikke tale om en ny bestemmelse forbundet med Barnets lov - den samme bestemmelse fremgik tidligere af Lov om social service § 42. Det er dermed ikke et nyt fænomen, at der findes familier, hvor barnets eller den unges funktionsniveau kræfter at forældrene passer dem i hjemmet. Der er dog i de senere år sket en udvikling på området, da flere og flere børn og unge mistrives i en sådan grad, at de får massiv skoleværing, og dermed får behov for, at forældrene passer dem i hjemmet og på den baggrund ansøger om tabt arbejdsfortjeneste. Der er tale om en negativ udvikling såvel for børnenes

trivsel og deltagelse i skole, uddannelse og sociale fællesskaber som for forældrenes deltagelse på arbejdsmarked mv.

Den generelle stigende mistrivsel blandt børn og unge og hermed stigningen af børn og unge med skolevægring og manglende deltagelse i fællesskaber er en af de største sårbarheder på familieområdet.

Udvikling i udbetalinger af tabt arbejdsfortjeneste i Randers Kommune

Der er i Randers Kommune i 2023 sket udbetaling i 314 sager om tabt arbejdsfortjeneste. I 2024 er der sket udbetaling i 395 sager. I 2023/2024-tallene, er der sager, hvor udbetalingen alene dækker over et ferietillæg relateret til en udbetaling i året før, og hvor indsatsen ikke har været aktiv i 2023 eller 2024.

I 2024 blev der genberegnet pensionsbidrag, og der er derfor sager, der alene dækker over en udbetaling i relation til et pensionsbidrag, herunder lukkede sager, hvor der ikke har været en udbetaling i flere år. Pensionsbidraget udgør imidlertid en ubetydelig del af stigningen.

Nedenfor ses udviklingen i Randers Kommunes årlige udgifter forbundet med udbetaling af tabt arbejdsfortjeneste;

Tabel 13.21. Udgifter til tabt arbejdsfortjeneste i Randers Kommune, årlige udgifter

Regnskabsår	2021	2022	2023	2024
Udgift - tabt arbejdsfortjeneste	25.110	33.205	43.501	50.951

Udbetalt beløb (1.000 kr.) Kilde: Data fra interne fagsystemer i Randers Kommune

Nedenfor ses udviklingen i udbetaling af tabt arbejdsfortjeneste i sammenligningskommunerne. Her ses udviklingen at være stigende, men ikke i nær samme grad som vi ser det i Randers Kommune og i flere af landet øvrige kommuner.

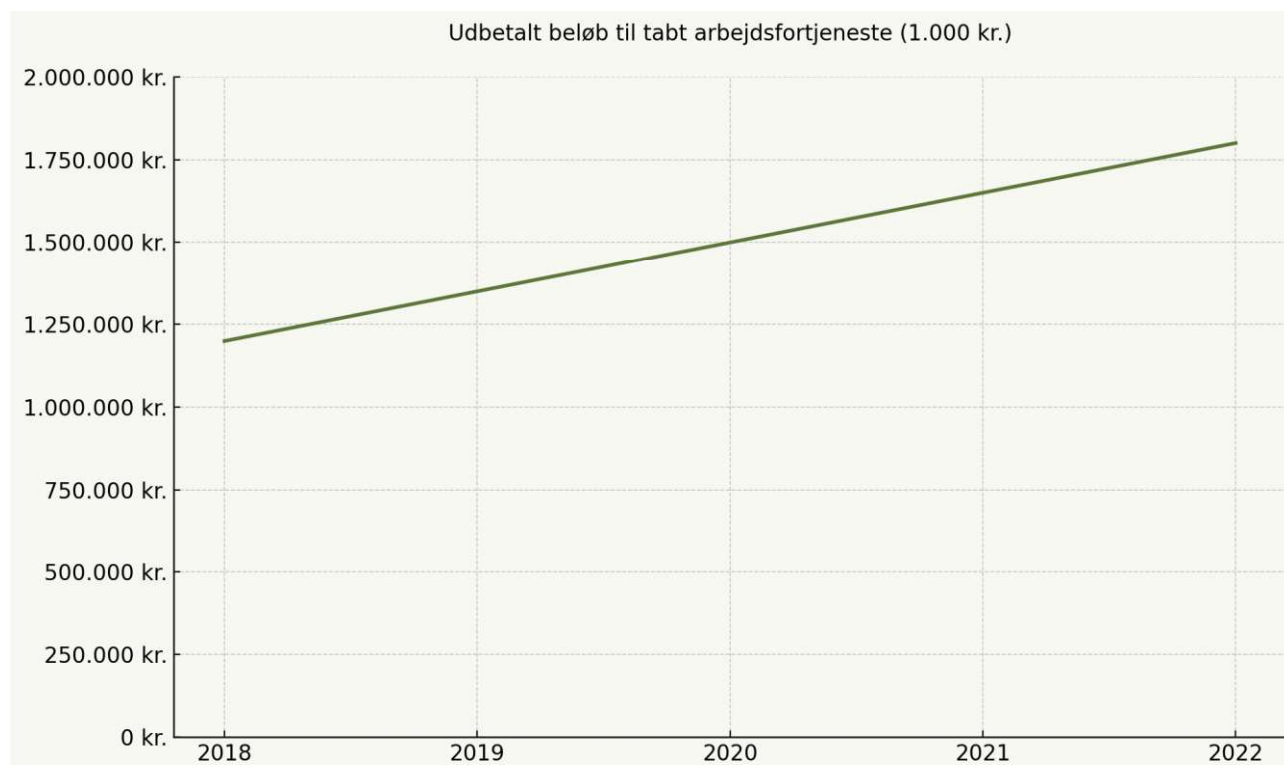
Tabel 13.22. Udgifter til tabt arbejdsfortjeneste i sammenligningskommunerne, årlige udgifter

Kommune	2021	2022	2023
Vejle	31.312	30.801	32.349
Horsens	22.965	23.694	28.801
Silkeborg	30.015	37.233	47.876

Udbetalt beløb (1.000 kr.) Kilde: Danmarks statistik KY051

På landsplan ses følgende udvikling som underbygger det faktum at der er tale om en landsdækkende udfordring. Kommunerne har samlet set udbetalt 1,8 mia. kr. til tabt arbejdsfortjeneste i 2022 mod 1,1 mia. kr. i 2018 opgjort i løbende priser.

Figur 13.37. Udbetalt beløb til tabt arbejdsfortjeneste

Danmarks Statistik KY051

Tallene kan være påvirket af, at der mellem kommunerne kan være forskellig registreringspraksis, og at kompensationen for tabt arbejdsfortjeneste derfor kan være konteret forskelligt i kommunerne. Den forskellige registreringspraksis mellem kommunerne kan give en usikkerhed i landstal, men usikkerheden vurderes især at være mellem kommuner, mens den enkelte kommunes praksis fra år til år normalt vil variere mindre. Dette kan siges at stabilisere udviklingen over tid i landstallene.

Udviklingen i tabt arbejdsfortjeneste kan ses i relation til udviklingen i skolefravær som er beskrevet i afsnittet med skolebørnene. Der ses en generel stigning i skolefravær og længerevarende skoleværing, men det er ikke muligt at foretage en direkte kobling mellem data på skolefravær og data for udbetaling af tabt arbejdsfortjeneste.

Når forældre vælger at gå hjemme med deres barn via tabt arbejdsfortjeneste, sker det ofte, fordi barnet ikke trives i daginstitutionen eller skolen – fx på grund af mistrivsel, handicap, skolevægning, manglende støtte eller andet. Det må derfor antages at der er sammenhæng imellem de to datasæt, men det er ikke muligt at belyse foruden at skulle foretage manuelle optællinger og en mere dybdegående analyse af området.

I Randers Kommune såvel som på landsplan ses en udfordring vedrørende "Samarbejde og koordinering på tværs af socialområdet og almensektoren/psykiatrien". Der er tale om et komplekst område, hvor man på landsplan og lokalt i Randers Kommune igennem de seneste mange år har arbejdet på forskellige modeller og løsninger uden at være lykkedes i tilstrækkelig grad. Der er et område i konstant udvikling, hvor både kommuner og regioner samarbejder tæt i forsøget på at sikre den bedst mulige koordinering. Samarbejdet på tværs af almensektoren og psykiatrien skal altså ses som et område som kræver stor opmærksomhed,

og hvor Sundhedsministeriets 10 års plan for psykiatri og mental sundhed og de afsatte midler heri skal realiseres i kommunerne. Se yderligere om denne plan i afsnittet om ”Styrkepositioner”.

Styrkepositioner på familieområdet

I Randers Kommune har myndighedsområdet på det udsatte børne- og ungeområde i 2015-2017 indgået i Socialstyrelsens Task Force, som har betydet, at området i dag fremstår med en høj systematik og generelt har styr på praksis i forhold til lovgivningen og den generelle sagsbehandling. ’Børnehandicap’ har i de seneste år gennemgået en lignende proces i samarbejde med styrelsens Task Force.

Ankestyrelsen har i august- september 2024 gennemgået 10 sager fra Familie- og rådgivningscentret med henblik på at undersøge, hvorvidt afdelingen er lykkedes med realiseringen og implementeringen af Barnets lov og intentionerne bag den politiske aftale Børnene Først. Der gives tilbagemelding på baggrund af 10 sager udvalgt på baggrund af nogle forskellige kriterier. Alle sager er startet op eller genåbnet efter 1. februar 2024. De 10 udvalgte sager hos Familie- og rådgivningscentret er startet op i perioden 1. februar – 27. maj 2024.

Af Ankestyrelsens tilbagemelding fremgår det, at der ses en overordnet rigtig fin implementering, et godt sagsflow og tydelig systematik. Der er screenet lovgivningsmæssigt korrekt i sagerne og inddragelse af barnet/den unge træder tydeligt frem.

På det udførende område i Børne- og ungecentret har man i 2024 arbejdet med en fusion af to centre, således at indsatserne til udsatte børn, unge og familier nu er samlet i ét center. Det giver Randers Kommune bedre forudsætninger for at kunne udnytte kompetencer og ressourcer på tværs og på den måde levere helhedsorienterede og sammenhængende indsatser til borgerne. I forbindelse med fusionen har der ligeledes været et stort fokus på at nedbringe ventetiden på en indsats til familierne. Fusionen af udførerområdet styrker dermed de generelle muligheder for at leve op til intentionerne i Barnets lov vedrørende tidlig helhedsorienteret indsats til familier i særlige positioner.

Det er en stor styrke for arbejdet på det genelle familieområde, at der i en længere årrække har været arbejdet målrettet på at sikre de lovgivningsmæssige rammer for sagsbehandlingen. Herunder at arbejdet med implementeringen af Barnets Lov er gået godt. Det giver kommunen de bedste forudsætninger for det videre arbejde på at understøtte børnene, de unge og familierne i et tæt samarbejde på tværs af forvaltningen.

Aftale om 10 års plan for psykiatri og mental sundhed - lettere tilgængelige behandlingstilbud

I Randers Kommune såvel som på landsplan opleves et stigende antal børn og unge psykisk mistrivsel eller har en psykisk lidelse eller udviklingsforstyrrelse, der kræver rettidige indsatser af høj kvalitet.

Udfordringerne er blandt andet, som beskrevet tidligere, et manglende systematisk fokus på opsporing af psykisk mistrivsel og psykiske lidelser, og at mange familier oplever, at det er vanskeligt at navigere i tilbuddene i de forskellige sektorer.

I september 2022 er der på landsplan indgået en aftale om at udvikle det samlede psykiatriområde og indsatsen for bedring af den mentale sundhed i Danmark de kommende 10 år. Ændringerne i sundhedsloven trådte i kraft den 1. juli 2024. Vejledning og bekendtgørelse følger i efteråret 2025 og får således også indflydelse på Randers Kommunes forvaltning inden for området.

Børn og unge er en af fem prioriterede indsatser i det faglige oplæg til en 10-årsplan for bedre mental sundhed og en styrket indsats til mennesker med psykiske lidelser udarbejdet af Sundhedsstyrelsen og Social- og Boligstyrelsen.

Med 10-årsplanen konstaterer aftalepartierne, at der er taget de første vigtige skridt for en langsigtet plan for hele området. Der er dog samtidig enighed om, at disse første skridt ikke kan stå alene, men kræver en gradvis opbygning over det næste årti.

Aftalen omfatter initiativer i forhold til mental sundhed, forebyggelse, tidlig indsats, behandlingspsykiatri og socialpsykiatri.

Der prioriteres indsatser på fem områder, som vurderes at have det største behov, hvor opbygning af et lettilgængeligt tilbud i kommunerne til børn og unge i psykisk mistrivsel og med symptomer på psykisk lidelse er én af dem.

Der er afsat midler til implementering af aftalen via finansloven. Randers Kommune har i den forbindelse modtaget 4,2 mio. kr. årligt (2024-priser) til opgaven.

Af aftalen fremgår det, at børn og unge, der er i psykisk mistrivsel, skal understøttes gennem et lettere behandlingstilbud. Det nye tilbud skal sikre, at der kan sættes hurtigt ind overfor psykisk mistrivsel ved at forkorte tiden fra, at børn og unge oplever symptomer på psykisk mistrivsel, og til den rette behandling sættes i gang.

Sundhedsstyrelsen har i samarbejde med Styrelsen for Undervisning og Kvalitet og Social- og Boligstyrelsen, og på baggrund af rådgivning fra en bredt sammensat arbejdsgruppe, udarbejdet de faglige rammer for det nye kommunale behandlingstilbud, der skitserer, hvordan kommunerne skal arbejde med det lettilgængelige tilbud. Der er ligeledes skitseret en implementeringsplan, som Randers Kommune, herunder Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) følger.

I Randers Kommune, som i andre kommuner, er det PPR, der står for at udmønte midlerne i 10-årsplanen i form af at udbyde lettere tilgængelige behandlingstilbud til målgruppen, som beskrives nedenfor.

Konkret betyder det, at PPR pt. er i gang med at ansætte medarbejdere, der kan medvirke til at løfte denne nye opgave, og der er lagt en plan for den indledende kommunikation til samarbejdspartnere og borgere (Aftale om 10 års plan for psykiatri og mental sundhed).

Indsatsen kan ligeledes ses i relation til anbefalingerne fra trivselskommissionen, hvor der vil være fokus på opsporing og tidlig indsats (anbefaling 31 og 32).

Nyt partnerskab/ny midtjysk samarbejdsmodel mellem kommuner og region

Sundhedssamarbejdsudvalget i Midtjylland besluttede i foråret 2024, at der skulle sættes fælles retning på de lettere behandelende indsatser til børn og unge i psykisk mistrivsel. Efter en inddragende proces er der blevet udviklet en midtjysk samarbejdsmodel, der blev godkendt i september 2024.

STIME (styrket tværsektoriel indsats for børn og unges mentale sundhed) er et element i samarbejdsmodellen, og er dermed med til at sikre et fælles forpligtende partnerskab, hvor kommunerne kan behandle børn og unge tæt på deres hverdag, inden de udvikler svær mistrivsel og med mulighed for sparring, kompetenceudvikling og supervision fra BUA.

Randers Kommune har tiltrådt samarbejdsaftalen og får dermed adgang til brugen af gennemarbejdede og evidensbaserede STIME-forløb og behandlingsmanualer i forhold til lettilgængelige tilbud.

De lettere behandlingstilbud forventes at kunne udbydes fra december 2024, i første omgang via en opgradering af allerede eksisterende forløb som "Cool Kids" og "Back2School". STIME-forløbene forventes igangsat løbende i takt med, at kompetenceudviklingen finder sted.

Etableringen af de lettere tilgængelige behandlingstilbud forventes at styrke kommunens mulighed for at tilbyde lettere behandling til målgruppen og dermed bidrage til at forebygge og mindske den psykiske og mentale mistrivsel blandt børn og unge.

Muligheder og overvejelser på familieområdet

I forbindelse med budget 2025-2028 i Randers Kommune og beslutningen om sammenlægningen af børnehandicapområdet og børne- og familieområdet under Børn og Skoleområdet, får Randers Kommune en unik mulighed for at udnytte kompetencerne på tværs, undgå unødige snitflader og forsøge at give familierne en helhedsorienteret hjælp som understøttes af en og samme forvaltning.

I Randers Kommune har vi et potentiale for at styrke samarbejdet med mellem almenområdet og specialområdet, da dagtilbudsområdet, skoleområdet, PPR og det specialiserede familieområde på tværs af udsatte børn og unge samt handicappede børn og unge refererer til den samme direktør og derfor har de bedste forudsætninger for at tænke i helhedsorienterede og kreative løsninger, som understøtter de enkelte børn, unge og familier i et styrket samarbejde mellem almenområdet og PPR, samt det øvrige familieområde.

Det er et af børn- og skoleområdets fokusområder at få skabt en fælles retning for, hvordan der arbejdes med mangfoldighed og deltagelsesmuligheder for alle. Det fælles børne- og læringssyn samt en tværfaglig samarbejdsmodel skal i den forbindelse understøtte den helhedsorienterede indsats for børn og unge i udsatte positioner. Forvaltningens forskellige enheder har dermed en ambition om realiseringen af en fælles forståelse og koordineret tilgang til opgaveløsningen på tværs. Det indebærer klarhed om roller, ansvarsområder, krav og forventninger i 1) mødet med barnet/den unge, 2) i samarbejdet med forældrene, 3) i det tværgående samarbejde.

De lokale forebyggende og inkluderende indsatser på almenområdet i kommunerne spiller en væsentlig rolle for, hvordan vi på den lange bane lykkes med at inkludere flest mulige børn og unge i fællesskabet og sikre alle lige muligheder for uddannelse og job, hvorfor det er et område, vi med fordel bør kaste endnu mere lys på, end vi gør i forvejen.

Indsatsen med at forebygge forældres behov for at ansøge om tabt arbejdsfortjeneste ses at kræve et tæt samarbejde mellem dagtilbudsområdet, skoleområdet, PPR og det øvrige familieområde. Det er som tidligere beskrevet en national udfordring, som alle kommuner i landet har fokus på i mere eller mindre grad. Fælles for alle kommunerne er, at det ses tydeligt, at det kræver et koordineret tværfagligt samarbejde, hvis vi i fællesskab skal lykkes med at mindske antallet af forældre, som er nødt til at ansøge om tabt arbejdsfortjeneste for at passe deres barn i hjemmet. Det kræver en indsats lokalt i dagtilbud og skole med understøttelse af PPR og evt. supplerende familiebaserede indsatser i hjemmet.

Sagsbehandlingen vedrørende tabt arbejdsfortjeneste har indtil 1. januar 2025 været varetaget på Social og Arbejdsmarkedsområdet under Børnehandicap. Den nye organisering med Børnehandicap organiseret på Familieområdet under Børn og Skoleområdet øger mulighederne for at etablere det nødvendige tætte samarbejde dagtilbud, skole og familieområde i mellem. En koordineret indsats på dette område vil dels bidrage til, at flere børn og unge kan forblive en del af et fællesskab og opretholde deres skolegang, ligesom forældrene kan bevare deres tilknytning til arbejdsmarkedet, dels på den korte og den lange bane.